

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET DAŞARY YKDYSADY IŞ BANKY

2019-njy ýylyň 31-nji dekabrynda
tamamlanan ýylynyň maliýe hasabatlygy

we garaşsyz auditorlaryň hasabaty

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET DAŞARY YKDYSADY IŞ BANKY

MAZMUN

Sahypa

ÝOLBAŞÇYLARYŇ 2019-NJY ÝYLYŇ 31-NJI DEKABRYNDA TAMAMLANAN ÝYL ÜÇIN MALIÝE HASABATLARYNYŇ TAÝÝARLANÝLMAGY WE TASSYKLANYLMAGY ÜÇIN JOGAPKÄRÇILIK BARADA TASSYKLAMASY:	3
GARAŞSYZ AUDITORLARYŇ HASABATY	4-7
2019-NJY ÝYLYŇ 31-NJI DEKABRYNDA TAMAMLANAN ÝYL ÜÇIN MALIÝE HASABATLARY:	
Peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji barada hasabat	8
Maliýe ýagdaýy barada hasabat	9
Maýadaky üýtgemeler barada hasabat	10
Pul serişdeleriniň hereketi barada hasabat	11-12
Maliýe hasabatlaryna bellikler	13-64

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET DAŞARY YKDYSADY IŞ BANKY

ÝOLBAŞÇYLARYŇ 2019-NJY ÝYLYŇ 31-NJI DEKABRYNDA TAMAMLANAN ÝYL ÜÇIN MALIÝE HASABATLARYNYŇ TAÝÝARLANYLMAGY WE TASSYKLANYLMAGY ÜÇIN JOGAPKÄRÇILIK BARADA TASSYKLAMASY

Garaşsyz auditorlaryň borçlarynyň beýany bilen bilelikde garalmaga degişli bolan aşakda agzalan tassyklama Türkmenistanyň döwlet daşary ykdysady iş bankynyň (mundan beýläk “Bank” diýip atlandyrylýar) maliýe hasabatlaryna degişlilikde garaşsyz auditorlaryň we ýolbaşçylaryň jogapkärçiligini aýdyňlaşdyrmak maksady bilen edildi.

Bankyň ýolbaşçylary Maliýe hasabatlarynyň halkara ülnülerine (mundan beýläk “MHHÜ” diýip atlandyrylýar) we Türkmenistanyň Merkezi bankynyň banklaryň hem maliýe-karz edaralarynyň maliýe hasabatlaryna bildirýän talaplaryna laýyklykda ähli möhüm jähtlerde 2019-njy ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin Bankyň maliýe ýagdaýyny, işiniň netijelerini, pul serişdeleriniň hereketini we Bankyň maýasyndaky üýtgemelerini anyk görkezýän maliýe hasabatlarynyň taýýarlanylmagy üçin jogap berýär.

Maliýe hasabatlarynyň taýýarlanylmagynda ýolbaşçylar şular üçin jogapkärçilik çekýärler:

- buhgalter hasabynyň degişli ýörelgeleriniň saýlanylyp alynmagy we olaryň yzygider ulanylmagy;
- esasy bahalaryň we hasaplaşyklaryň ulanylmagy;
- MHHÜ talaplarynyň berjaý edilmegi; we
- Bankyň görünýän gelejekde öz işini dowam etdirjek çaklamasynyň bikanun bolup durýan ýagdaýlaryndan başga, şol çaklamalardan ugur alyp, maliýe hasabatlarynyň taýýarlanylmagy.

Şeýle hem ýolbaşçylar şular üçin jogapkärçilik çekýärler:

- Bankda içerki gözegçiligiň netijeli we ygtybarly ulgamynyň işleýşiniň işlenilip düzülmegi, ornaşdyrylmagy we üpjün edilmegi;
- islendik pursatda Bankyň maliýe ýagdaýy barada maglumaty ýeterlik takyklyk derejesinde taýýarlamaga we maliýe hasabatlarynyň MHHÜ talaplaryna laýyklygyny üpjün etmäge ýardam berýän buhgalter hasabynyň ulgamynyň goldawy;
- Türkmenistanyň kanunlaryna, buhgalter hasabynyň ülnülerine we Türkmenistanyň Merkezi bankynyň talaplaryna laýyklykda buhgalter hasabynyň alnyp barylmagy;
- Bankyň aktiwleriniň gorag saklanylmagyny üpjün etmek üçin öz ygtyýarlyklarynyň çäklerinde çäreleriň görülmegi; we
- kezzapçylyk halatlarynyň, ýalňyşlaryň we gaýry hyýanat etmeleriň ýüze çykarylmagy we önüniň alynmagy.

2019-njy ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin şu maliýe hasabatlary Bankyň ýolbaşçylary tarapyndan 2020-nji ýylyň 22-nji oktýabrynda tassyklanyldy.

Bankyň ýolbaşçylarynyň adyndan:

R.J. Jepbarow
Müdiriýetiň Başlygy

2020-nji ýylyň 22-nji oktýabry
Aşgabat ş., Türkmenistan

E. Myradowa
Baş hasapçy

2020-nji ýylyň 22-nji oktýabry
Aşgabat ş., Türkmenistan

GARAŞSYZ AUDITORLARYŇ HASABATY

Türkmenistanyň Döwlet Daşary Ykdysady İş Bankynyň Ýolbaşçylaryna:

Auditoryň bellikli pikiri

Biz Türkmenistanyň Döwlet Daşary Ykdysady İş Bankynyň (mundan beýläk “Bank” diýip atlandyrylýar) goşulýan maliýe hasabatlarynyň auditini geçirdik. Ol 2019-njy ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna maliýe ýagdaýy barada hasabaty, agzalan senede tamamlanan ýyl üçin peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji barada hasabaty, maýadaky üýtgemeler barada hasabaty we pul serişdeleriniň hereketi barada hasabaty, şeýle hem maliýe hasabatlaryna bellikleri, şol sanda hasaba alyş syýasatynyň esasy düzgünlerine gysgaça syny öz içine alýar.

Biziň pikirimize görä, bellikli pikiri aňlatmak üçin esasy öz içine alýan böleginde beýan edilen meseleler boýunça doly maglumat bar bolanda zerur bolup biljek düzedişlerden başga, goşulýan maliýe hasabatlary 2019-njy ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna ähli möhüm jähtlerde Bankyň maliýe ýagdaýyny, şeýle hem Maliýe hasabatlarynyň halkara ülnülerine (“MHHÜ”) laýyklykda şu senede tamamlanan ýyl üçin onuň maliýe netijelerini we pul serişdeleriniň hereketini dogry görkezýär.

Pikiri aňlatmak üçin esas

Biz Auditiniň halkara ülnülerine (“AHÜ”) laýyklykda auditini geçirdik. Şu ülnülere laýyklykda biziň borçlarymyz soňra biziň netijenamamyzyň “Auditoryň maliýe hasabatlylygynyň auditini üçin jogapkärçiligi” diýen bölümünde beýan edilýär. Biz Hasapçylar üçin edebiň halkara ülnüleri baradaky geňeşiň “Ussat hasapçylaryň edep kodeksine” (“HEHÜG kodeksi”) we Türkmenistanda biziň maliýe hasabatlylygynyň auditimize degişli bolan edep talaplaryna laýyklykda Bankdan garaşsyz bolup durýarys hem şu talaplara we HEHÜG kodeksine laýyklykda beýleki edep borçlaryny ýerine ýetirdik. Biziň alan auditor subutnamalarymyzyň biziň pikirimizi aňlatmak üçin esas bolmak üçin ýeterlik we talaba laýyk bolup durýandygyna ynanýarys.

Auditiň esasy soraglary

Auditiň esasy soraglary, biziň professional pikirimize görä, dowam edýän döwür üçin maliýe hasabatlylygynyň auditini geçirilende has ýokary ähmiýeti bolan soraglar bolup durýar. Şu soraglar bütinleý biziň maliýe hasabatlylygyna auditimiziň we şu sorag boýunça biziň pikirimizi emele getirmegimiziň kontekstinde garaldylar, we biz şu soraglar boýunça aýratyn pikiri bermeýäris.

Auditiň esasy soraglary

Berlen karzlar boýunça hümmetiň gaçmagynyň önüni almak üçin ätiýaçlygyny düzedilmegi

Ýolbaşçylar tarapyndan hümmetiň gaçmagynyň indikatorlaryna baha bermek we müşderilere berlen karzlar boýunça garaşylýan ýitgileri kesgitlemek dürli baha bermeleri we pikirlenmeleri öz içine alýan çylşyrymly proses görnüşinde bolup durýar. Karzlar boýunça garaşylýan ýitgiler üçin ätiýaçlygyny zerur derejesine baha bermek üçin Bank içkerki we daşky parametrler bilen kesgittenilýän üýtgeýän ululyklary peýdalanýan statistika modelini ulanýar.

MHHÜ (IFRS) 9 “Maliýe gurallary” esasynda Bank klassifikasiýanyň kriteriýleri esasynda hümmetiň gaçmagynyň üç derejesi tapawutlandyrylýar, olar karzlaryň we karz alyjylaryň obyektiv

Biziň hereketlerimiz

Biziň auditor proseduralarymyz, beýlekileriň arasynda, karz bukjasyň hümmetiniň gaçmagynyň hasaplamasynyň usulyýetine jikme-jik düşünmekligi öz içine aldy, biz garaşylýan karz ýitgileriň möçberini kesgitlemek üçin Bankyň usulyýetine barabarlygyna baha berdik. Şeýlelikde, biz makrokdysady ssenariýleri we degişli indeksleri, bergileriň möhletlilikiniň kriteriýlerini derňedik hem-de karz töwekgelçiliginiň parametrlerini we ulanylýan maglumatlaryň hilini kesgitlemek üçin modellere baha berdik. Şu maksatlar üçin şu ugurdaky hünärmenler çekildi.

häsiýetnamalaryny hem-de Bankyň subýektiv baha bermelerini göz önünde tutýarlar.

Karzlaryň hümmetiniň gaçmagynyň derejeleri birnäçe faktorlaryň özara täsiriniň netijesi bolup durýar:

- berilýän senede we maliýe hasabatlylygynyň senesinde defoltyň ähtimallygynyň deňeşdirilmegi;
- kanun bilen kesgitlenen çäkler, mysal üçin, 90 günde möhletliň geçmegi;
- Banka degişli bolan beýleki faktorlar, mysal üçin, aýratyn derňew üçin böwet.

Garaşylýan ýitgiler taryhy maglumatlar we makroykdysady çaklamanyň elementleri esasynda hasaplanylýarlar.

Müşderilere berlen karzlar boýunça garaşylýan ýitgileri kesgitlemek üçin ulanylýan statistika modeli defoltyň ähtimallygyna we baha beriş gymmata esaslanan. Maliýe hasabatlylygynyň 11-nji Belligi “Müşderilere berlen karzlar” we 21-nji Belligi “Töwekgeçlilikleri dolandyryş syýasaty” esasynda Bank 17,503,684 müň manat umumy möçberinde berlen sarp ediş we korporativ karzlary boýunça 345,736 müň manat möçberindäki hümmetiň gaçmagynyň önüni almak üçin ätiýaçlyklary döredti.

Şu pikirlenmeleriň wajpylygy we müşderilere berlen karzlaryň göwrümi zerarly, müşderilere berlen karzlaryň hümmetiniň gaçmagy auditiň esasy soragy bolup durýar.

Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlar

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlaryň möçberi, degişlilikde, 15,139,976 müň manada we 16,754,522 müň manada deň boldy.

Şu karzlar boýunça Bank käbirleri bozulýan maliýe görkezijileriniň hataryny berjaý etmeklige borçlanýar. İşleriň üznüksizliginiň ýörelgesini ulanylmagyna degişlilikde Bankyň ýagdaýyna baha bermekde ýolbaşçylar Bankyň maliýe ýagdaýyny we dürli kowenatlara laýyklygyny göz önünde tutýarlar.

Bankyň ýolbaşçylary Bankda görünýän gelejekde özüniň ykdysady işlerini dowam etdirmek üçin ýeterlik serişdeleriniň bardygyny, we işleriň üznüksizliginiň ýörelgesi esasynda maliýe hasabatlylygynyň taýýarlanylmagynyň ýerli bolup durýandygyny we, degişlilikde, Bankyň adaty işleriň barşynda öz borçnamalaryny üzüp biljekdigini hasaplaýar.

Biz şu soragyň şu pikirlenmeleriň wajpylygy we alnan karzlaryň göwrümi zerarly auditiň esasy soragy bolup durýandygyny hasaplaýarys.

Şeýle hem biz karz töwekgeçligiň parametrleriniň hasaplamasynda ulanylýan taryhy maglumatlaryň hilini barladyk. Mundan başga-da, biz ätiýaçlyklaryň hasaplamasynda ýolbaşçylar tarapyndan ornaşdyrylan içki gözegçilik ulgamynyň gurluşyna we amallar netijeliligine baha berdik, şol sanda:

- eger bar bolsa, bozulmanyň alamatlaryny öz wagtynda ýüze çykarmak üçin barlaglar;
- ýolbaşçylar tarapyndan karzlaryň hümmetiniň gaçmagynyň hasaplamalarynyň netijelerine we degişli ätiýaçlyklara gözegçiligiň wagtyly-wagtynda barlanylmagy.

Biz karzlaryň klassifikasiýasyny barlamak we hümmetiň gaçmagynyň islendik alamatlaryny barlamak üçin we, zerur bolanda, garaşylýan karz ýitgileri üçin goşmaça ätiýaçlyklary barlamaklyga degişlilikde düýp manysy boýunça barlagyň proseduralaryny ýerine yetirdik. Biz gymmatyň ýitgileri kesgitlenende göz önünde tutulmaly faktorlara baha bermek üçin professional pikirlenmäni ulandyk we netijeleri Bankyň netijeleri bilen deňeşdirdik. Biz ykdysady şertleriň, girewiň täsirine we karzlaryň yzyna gaýtaryjylygyna täsir edip biljek beýleki faktorlaryň täsirine baha berdik.

Biz Bank tarapyndan müşderilere berlen karzlar barada maglumatlaryň dolulygyna we aýan edilmeginiň barabarlygyna baha berdik.

Işleriň üznüksizligi baradaky çaklama baha bermegimiziň barşynda biz Bankyň bellenen möhletlerde öz borçnamalaryny üzmek ukyplylyklaryna, şeýle hem Bank tarapyndan karz ylalaşyklaryň şertleriniň berjaý edilmegine ünsümüzü jemledik.

Biziň proseduralarymyz aşakdakylary öz içine aldylar:

- Bankyň umumy maliýe ýagdaýyny we onuň borçnamalary öz wagtynda üzmeklige bolan ukyplylyklaryny derňemek;
- Alnan karzlar boýunça şertnamalaryň şertlerini barlamak;
- Bank tarapyndan karz ylalaşyklaryň şertleri boýunça ähli kowenatlaryň berjaý edilmegini barlamak;
- Kowenatlaryň hatarynyň berjaý edilmeginden alnan boşatmalary derňemek.

Biziň geçiren proseduralarymyzyň netijesinde biz Ýolbaşçylaryň pikirleriniň kanunylygyna we

maliýe hasabatlylygyna degişlilikde bermekligiň hem aýan etmelerini dogrulygyna göz ýetirdik.

Ýolbaşçylaryň we korporatiw dolandyryşy üçin jogap berýän adamlaryň maliýe hasabatlylygy üçin jogapkärçiligi

Ýolbaşçylar MHHÜ laýyklykda agzalan maliýe hasabatlylygynyň taýýarlanylmagy we dogry berilmegi üçin hem-de ýolbaşçylaryň, göwnejaý däl hereketler ýa-da ýalňyşlar zerarly möhüm ýoýulmalary öz içine almaýan maliýe hasabatlylygy taýýarlamak üçin zerur diýip hasap edýän içerki gözegçilik ulgamy üçin jogapkärçiligi çekýär. Şu maliýe hasabatlylygy taýýarlananda, ýolbaşçylaryň guramany ýatyrmağa, onuň işini bes etmäge hyýallanýan ýa-da onuň ýatyrmaklykdan ýa-da işi bes etmeklikden başga, haýsydyr hakyky alternatiwasy bolmadyk ýagdaýlardan başga, ýolbaşçylar Bankyň öz işini üznüksiz dowam etdirmek ukybyna baha bermek üçin, degişli ýagdaýlarda işi üznüksizligine degişli bolan maglumatlaryň aýan edilmegi üçin we buhgalter hasaba alyşyň esaslary hökmünde işi üznüksizliginiň ýörelgesini ulanmak üçin jogapkärçiligi çekýär. Korporatiw dolandyryşy üçin jogap berýän adamlar Bankyň maliýe hasabatlylygyny taýýarlamak prosesi üçin gözegçilik etmek üçin jogapkärçilik çekýärler.

Auditoryň maliýe hasabatlylygynyň auditi üçin jogapkärçiligi

Biziň maksadymyz maliýe hasabatlylygynyň göwnejaý däl hereketler ýa-da ýalňyşlar zerarly möhüm ýoýulmalary öz içine alyandygyna laýyk ynamy almakdan we biziň pikirimizi öz içine alyan auditor netijenamany çykarmakdan ybarat. Laýyk ynamyň ýokary derejesi bolup durýar, emma Auditiniň halkara ülnülerine (AHÜ) laýyklykda geçirilen auditiniň hemişe bar bolan möhüm ýoýulmany ýüze çykaryp biljekdigiň kepilligi bolmaýar. Ýoýulmalar göwnejaý däl hereketleriň ýa-da ýalňyşyň netijesi bolup biler we eger-de aýratynlykda ýa-da jeminde olaryň peýdalanyjylar tarapyndan şu maliýe hasabatlylygy esasynda kabul edilýän ykdysady çözümlere täsir edip biljekdigiňi çaklap, möhüm diýip hasaplanylýar.

AHÜ laýyklykda geçirilýän auditiniň çäklerinde biz professional pikirlenmäni ulanýarys we tutuş auditor barlagynyň dowamynda professional skeptisizmi saklaýarys. Mundan başga-da, biz aşakdakylary ýerine ýetirýäris:

- Göwnejaý däl hereketler ýa-da ýalňyş zerarly maliýe hasabatlylygynyň möhüm ýoýulmalarynyň töwekgelçiliklerini ýüze çykarmak we olara baha bermek; şu töwekgelçiliklere jogap edip, auditor proseduralaryny işläp taýýarlamak we geçirmek; biziň pikirimiz aňlatmak üçin esas bolýan ýeterlik we talaba laýyk bolup durýan auditor subutnamalaryny almak. Göwnejaý däl hereketleriniň netijesinde möhüm ýoýulmany ýüze çykarmazlygyň töwekgelçiligi ýalňyşyň netijesinde möhüm ýoýulmany ýüze çykarmazlygyň töwekgelçiliginden ýokary, çünki göwnejaý däl hereketler dildüwüşügi, içerki gözegçilik ulgamyndan çetleşip, maglumatlaryň ýa-da hereketleriň bilkastlaýyn görkezilmezligini ýa-da nädogry berilmegini öz içine alyp biler;
- Bankyň içerki gözegçilik ulgamynyň netijeliligi barada pikirini aňlatmak maksady bilen däl-de, ýagdaýlara degişli bolan auditor proseduralaryny işläp taýýarlamak maksady bilen, audit bilen baglanyşykly bolan içerki gözegçilik ulgamyna düşünmekligi almak;
- Ulanylýan hasabat syýasatynyň talaba laýyk häsiýetine we baha möçberleriniň esasylygyna we ýolbaşçylar tarapyndan taýýarlanan maglumatlary degişli aýan etmeklige baha bermek;
- Ýolbaşçylar tarapyndan buhgalter hasaba alyşyň esaslary hökmünde işi üznüksizligi barada çaklamanyň kanunylygy barada netijäniň, alnan auditor subutnamalar esasynda bolsa Bankyň öz üznüksiz işini dowam etdirmek ukybyna möhüm şübeleriň ýüze çykyp biljekdigiňi wakalary ýa-da şertleri sebäpli, möhüm kesgitsizligiň bardygy ýa-da ýokdugy barada netijäniň emele getirilmegi. Eger-de biz möhüm kesgitsizligiň bardygy barada netijä gelsek, biz auditor netijenamamyzda maliýe hasabatlylygynda degişli aýan edilýän maglumatlara ýa-da eger-de maglumatlaryň şeýle aýan etmesi ýeterlik bolsa, biziň pikirimiz modifisirlemeklige ünsümizi çekmeli. Biziň netijelerimiz biziň auditor netijenamamyzyň senesine çenli alnan auditor subutnamalara esaslanan. Emma geljekki wakalar ýa-da şertler Bankyň öz işini üznüksiz dowam etdirmek ukybyny ýitirip biljekdigine getirip biler;
- Maliýe hasabatlylygyny umumy bermeklige, onuň düzümine we mazmunyna baha bermekligiň, şol sanda maglumatlaryň aýan edilmegi, şeýle hem şu maliýe hasabatlylygynyň onuň özeninde bolan amallaryň we wakalaryň olar barada dogry düşüňjä ýetip biljekdigine baha bermekligiň ýerine ýetirilmegi.

Biz korporativ dolandyryş üçin jogap berýän adamlaryň dykgatyna auditň meýilnamalaşdyrylan möçberi we möhletleri barada hem auditoryň ünsüni çeken möhüm meseleler barada, şol sanda biziň auditň prosesinde ýüze çykarýan içerki gözegçilik ulgamynyň möhüm kemçilikleri barada maglumatlary ýetirip, olar bilen maglumat babatynda özara gatnaşygy amala aşyryjarys.

Şeýle hem biz korporativ dolandyryş üçin jogap berýän adamlaryň salgysyna biziň garaşsyzlyga bildirilýän ähli degişli edep talaplaryny ýerine ýetirendigimiz we olaryň dykgatyna auditoryň garaşsyzlygyna täsir edýän diýip hasaplap boljak ähli babatda we gaýry meseleler barada, zerur ýagdaýlarda bolsa ähli degişli seresaplylyk çäreleri barada maglumatlary ýetirendigimiz barada yglan edýäris.

Gaýry aspektler

2018-nji ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin Bankyň maliýe hasabatlary başga auditor tarapyndan barlanyldy, ol 2019-njy ýylyň 29-njy iýunynda şu hasabatlar boýunça özüniň modifisirlenen pikirini beýan etdi.

Bu hasabat, auditoryň pikirini hasaba almak bilen, Bankyň ýolbaşçylaryna diňe maglumat hökmünde we işde ulanmak niýeti bilen taýýarlanyldy. Başga hiç hili maksatlar üçin niýetlenmedik, diňe auditor netijenamasynda gerekli bolan ähli maglumatlary bermek maksady bilen kanunçylyk tarapyndan ygtyýar edilen iň ýokary derejede geçirilen audit amala aşyryldy. Biz bu hasabatdaky maglumatlaryň, başga maksatlar üçin ýa-da şu hasabat haçan-da bir gün tanyşyp biljek, beýleki peýdalanyjylar tarapyndan ulanylmagyna jogapkärçiligi çekmeýäris.

2020-nji ýylyň 22-nji oktýabry

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET DAŞARY YKDYSADY IŞ BANKY

2019-NJY ÝYLYŇ 31-NJI DEKABRYNDA TAMAMLANAN ÝYLYŇ PEÝDA ÝA-DA ÝITGILER WE GAÝRY JEMLENEN GIRDEJI BARADA HASABAT (müň türkmen manadynda)

	Bellik	2019 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna	2018 ý.31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna (gaýtadan seredilen)
Göterim girdejileri	5	1,278,626	1,237,898
Göterim çykdajylary	5	(912,084)	(903,382)
GÖTERIMLERI HASAPLANÝAN AKTIWLERIŇ HÜMMETINIŇ GAÇMAGYNYŇ ÖŇÜNI ALMAK ÜÇIN DÖREDILEN ÄTIÝAÇLYKLARYŇ EMELE GETIRILMEGINE ÇENLI SAP ARASSA GÖTERIM GIRDEJISI		366,542	334,516
Göterimleri hasaplanýan aktiwleriň hümmetiniň gaçmagynyň öňüni almak üçin döredilen ätiýaçlyklarynyň emele getirilmegi	6	(71,249)	(131,765)
ARASSA GÖTERIM GIRDEJI		295,293	202,751
Komissiýa girdejileri	7	95,841	120,644
Komissiýa çykdajylary	7	(78,168)	(91,408)
Maýa goýumlardan girdeji	12	4,673	1,496
Gaýry aktiwleriň hümmetiniň gaçmagynyň öňüni almak üçin döredilen ätiýaçlyklaryň emele getirilmegi	6	(4,885)	-
Daşary ýurt walýutasy bilen geçirilen amallar boýunça sap arassa girdeji		9,337	5,133
Gaýry çykdajylar, netto		(27,598)	(11,380)
ARASSA GÖTERIM DÄL GIRDEJILER		(800)	24,485
Amallar çykdajylary		(39,280)	(31,530)
PEÝDA SALGYTDAN ÖŇKI PEÝDA		255,213	195,706
Peýda salgydy	8	(75,579)	(65,375)
BIR ÝYL ÜÇIN PEÝDA		179,634	130,331
Esasy serişdelere gaýtadan baha bermegiň ätiýaçlygyndaky üýtgetme		625	628
UMUMY JEMI GIRDEJI		180,259	130,959

Bankyň Ýolbaşçylarynyň adyndan

R.J. Jepbarow
Müdiriýetiň Başlygy

2020-nji ýylyň 22-nji oktýabry
Aşgabat ş., Türkmenistan

E. Myradowa
Baş hasapçy

2020-nji ýylyň 22-nji oktýabry
Aşgabat ş., Türkmenistan

13-64-nji sahypalardaky bellikler şu maliýe hasabatlarynyň aýrylmaz bölegi bolup durýar. Garaşsyz auditorlaryň hasabaty 4-7-nji sahypalarda görkezilen.

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET DAŞARY YKDYSADY IŞ BANKY

2019-NJY ÝYLYŇ 31-NJI DEKABRY ÝAGDAÝYNA MALIÝE ÝAGDAÝY BARADA HASABAT (müň türkmen manatda)

	Bellik	2019 ý. 31-nji dekabry	2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan seredilen)
AKTIWLER:			
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	9	6,150,984	5,999,833
Banklardaky serişdeler	10	10,851,581	10,599,340
Müşderilere berlen karzlar	11	16,581,178	18,059,250
Maýa goýumlar	12	144,293	139,095
Esasy serişdeler		62,532	76,878
Maddy däl aktiwler		10,903	11,448
Maýa goýum eýeçiligi		1,644	1,679
Satuw üçin niýetlenen aktiwler		27,696	27,696
Döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlar		56,270	53,036
Gaýra goýlan peýda salgydy boýunça talaplar	8	10,454	1,352
Gaýry aktiwler		52,028	54,057
		<u>33,949,563</u>	<u>35,023,664</u>
AKTIWLERIŇ HEMMESI			
		<u>33,949,563</u>	<u>35,023,664</u>
BORÇNAMALAR WE MAÝA			
BORÇNAMALAR:			
Banklaryň serişdeleri	13	639,727	494,347
Müşderileriň serişdeleri	14	16,972,360	16,757,409
Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlar	15	15,139,976	16,754,522
Häzirki peýda salgydy boýunça borçnamalar		51,121	41,236
Gaýry borçnamalar		21,990	34,311
		<u>32,825,174</u>	<u>34,081,825</u>
MAÝA:			
Esaslyk maýa	16	690,062	592,508
Esasy serişdelere gaýtadan baha bermegiň ätiýaçlygy		19,581	20,206
Paýlanylmadyk peýda		414,745	329,125
		<u>1,124,388</u>	<u>941,839</u>
		<u>33,949,563</u>	<u>35,023,664</u>
BORÇNAMALARYŇ WE MAÝANYŇ HEMMESI			

Bankyň Ýolbaşçylarynyň adyndan:

R.J. Jepbarow
Müdiriýetiň Başlygy

2020-nji ýylyň 22-nji oktýabry
Aşgabat ş., Türkmenistan

E. Myradowa
Baş hasapçy

2020-nji ýylyň 22-nji oktýabry
Aşgabat ş., Türkmenistan

13-64-nji sahypalardaky bellikler şu maliýe hasabatlarynyň aýrylmaz bölegi bolup durýar. Garaşsyz auditorlaryň hasabaty 4-7-nji sahypalarda görkezilen.

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET DAŞARY YKDYSADY IŞ BANKY

2019-njy ÝYLYŇ 31-nji DEKABRYNDA TAMAMLANAN ÝYLYŇ MAYASYNDAKY ÜYTGETMELER BARADA HASABATY (müň türkmen manatda)

	Bellik	Esaslyk maya	Esasy serişdelere gaýtdan baha bermek boýunça ätiýaçlyk	Paýlanylma dyk peýda	Maýanyň hemmesi
2017-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna saldo (gaýtdan seredilen)		529,390	20,834	261,284	811,508
Jemi girdeji					
Ýylylyk peýda		-	-	130,331	130,331
Esasy serişdelere gaýtdan baha bermegiň ätiýaçlygyndaky üýtgeме		-	(628)	628	-
Umumy jemi girdeji		-	(628)	130,959	130,331
Eýeler bilen amallar					
Esaslyk maýanyň ýokarlanmagy		63,118	-	(63,118)	-
Eýeler bilen amallaryň jemi		63,118	-	(63,118)	-
2019-njy ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna saldo (gaýtdan seredilen)	16	592,508	20,206	329,125	941,839
Jemi girdeji					
Ýylylyk peýda		-	-	2,915	2,915
Esasy serişdelere gaýtdan baha bermegiň ätiýaçlygyndaky üýtgeме		592,508	20,206	332,040	944,754
Umumy jemi girdeji					
Eýeler bilen amallar		-	-	179,634	179,634
Esaslyk maýanyň ýokarlanmagy		-	(625)	625	-
Eýeler bilen amallaryň jemi		-	(625)	180,259	179,634
2019-njy ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna saldo					
2019-njy ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna saldo (gaýtdan seredilen)		97,554	-	(97,554)	-
		97,554	-	(97,554)	-
Jemi girdeji					
Ýylylyk peýda	16	690,062	19,581	414,745	1,124,388

Bankyň Ýolbaşçylarynyň adyndan:

R.J. Jepbarow
Müdiriýetiň Başlygy

2020-nji ýylyň 22-nji oktýabry
Aşgabat ş., Türkmenistan

E. Myradowa
Baş hasapçy

2020-nji ýylyň 22-nji oktýabry
Aşgabat ş., Türkmenistan

13-64-nji sahypalardaky bellikler şu maliýe hasabatlarynyň aýrylmaz bölegi bolup durýar. Garaşsyz auditorlaryň hasabaty 4-7-nji sahypalarda görkezilen.

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET DAŞARY YKDYSADY IŞ BANKY

2019-NJY ÝYLYŇ 31-NJI DEKABRYNDA TAMAMLANAN ÝYLYŇ PUL SERIŞDELERINIŇ HEREKETI BARADA HASABATY

(müň türkmen manadynda)

	Bellik	2019 ý.31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna	2018 ý.31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna (gaýtadan sередilen)
AMALLAR IŞINDEN PUL SERIŞDELERINIŇ HEREKETI:			
Peýda salgydy boýunça çykadjylaryň hasaba alynmagyndan öňki peýda		255,213	195,706
Aşakdakylara düzedişler:			
Arassa göterim girdejisine	5	(366,542)	(334,516)
Göterimler hasaplanýan, aktiwleriň hümmetiniň gaçmagynyň öňüni almak üçin döredilen ätiýaçlykdaky herekete	6	71,249	131,765
Esasy serişdeleriň könelmesine we maddy däl aktiwleriň amortizasiýasyna		5,914	5,321
Maýa goýumlardan girdejelere	12	(4,673)	(1,496)
Maýa goýum eýeçiliginiň könelmesine		35	33
Daşary ýurt walýutasy bilen amallar boýunça nyrh tapawudyna		(440)	4,483
Amallar aktiwlerindäki we borçnamalaryndaky üýtgemelerinden ozalky amallar işinden pul serişdeleriniň hereketi		(39,244)	1,296
Amallar aktiwlerindäki we borçnamalaryndaky üýtgemeler:			
Banklardaky serişdeleriň köpelmegi		(1,033,479)	(974,187)
Müşderilere berlen karzlaryň azalmagy/ (köpelmegi)		1,399,471	(943,904)
TMB-daky hökmany ätiýaçlyklaryň köpelmegi		(32,690)	(17,521)
Gaýry aktiwleriň azalmagy		7,113	828,576
Müşderileriň serişdeleriniň köpelmegi/ (azalmagy)		214,608	(599,063)
Banklaryň serişdeleriniň köpelmegi		139,606	134,839
Gaýry borçnamalaryň azalmagy		(12,718)	(804,215)
Salgyt salynmazdan öň geçirilýän amallar işinden pul serişdeleriniň akymalarynyň gelip düşmegi/(yzyna gaýtmagy)		642,667	(2,374,179)
Alnan göterimler		1,259,189	1,217,945
Tölenen göterimler		(937,752)	(839,803)
Peýda salgydy, tölenen		(76,965)	(52,510)
Amallar işinden pul serişdeleriniň akymalarynyň arassa gelip düşmegi/(yzyna gaýtmagy):		887,138	(2,048,547)

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET DAŞARY YKDYSADY IŞ BANKY

2019-NJY ÝYLYŇ 31-NJI DEKABRYNDA TAMAMLANAN ÝYLYŇ PUL SERIŞDELERINIŇ HEREKETI BARADA HASABATY (DOWAMY) (müň türkmen manadynda)

	Bellik	2019 ý.31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna	2018 ý.31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna (gaýtadan seredilen)
MAÝA GOÝUM IŞINDEN PUL SERIŞDELERINIŇ HEREKETI:			
Esasy serişdeleriň we maddy däl aktiwleriň satyn ýerlenilmegi/(satyn alynmagy)		8,977	(11,745)
Döwlet maksatnamalary boýunça gurlan binalar boýunça gelip düşmeler		4,531	68,460
Döwlet maksatnamalary boýunça gurlan binalar boýunça satyn almalar		(7,766)	(62,845)
Gymmatly kagyzlaryň üzülmegi/(satyn alynmagy)		639	(20,095)
Maýa goýum işinden pul serişdeleriniň sap arassa gelip düşmegi/(yzyna gaýtmagy):		6,381	(26,225)
MALIÝE IŞINDEN PUL SERIŞDELERINIŇ HEREKETI:			
Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlaryň üzülmegi		(3,997,271)	(3,637,698)
Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlaryň alynmagy		2,443,907	5,221,297
Maliýe işinden pul serişdeleriniň sap arassa (yzyna gaýtmagy)/gelip düşmegi:		(1,553,364)	1,583,599
PUL SERIŞDELERINIŇ WE OLARYŇ EKWIWALENTLERINIŇ ARASSA AZALMAGY		(659,844)	(491,173)
Daşary ýurt walýutalaryň nyrhynyň üýtgemeginiň pul serişdelerine we olaryň ekwiwalentlerine täsiri		(1,206)	(2,105)
PUL SERIŞDELERI WE OLARYŇ EKWIWALENTLERI, ýylyň başyna	9	12,625,264	13,118,542
PUL SERIŞDELERI WE OLARYŇ EKWIWALENTLERI, ýylyň ahyryna	9	11,964,214	12,625,264

Bankyň Ýolbaşçylarynyň adyndan:

R.J. Jepbarow
Müdiriýetiň Başlygy

2020-nji ýylyň 22-nji oktýabry
Aşgabat ş., Türkmenistan

13-64-nji sahypalardaky bellikler şu maliýe hasabatlarynyň aýrylmaz bölegi bolup durýar. Garaşsyz auditorlaryň hasabaty 4-7-nji sahypalarda görkezilen.

E. Myradowa
Baş hasapçy

2020-nji ýylyň 22-nji oktýabry
Aşgabat ş., Türkmenistan

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET DAŞARY YKDYSADY IŞ BANKY

2019-njy ÝYLYŇ 31-nji DEKABRYNDA TAMAMLANAN ÝYLYŇ

MALIÝE HASABATLYLYGYNA BELLIKLER

(müň türkmen manatda, başgalar görkezilmedik halatynda)

1. UMUMY MAGLUMAT

Gurama we amallar

Türkmenistanyň Döwlet Daşary Ykdysady Iş Banky (mundan beýläk “Bank” diýip atlandyrylýar) Türkmenistanyň Prezidentiniň Permany esasynda 1992-nji ýylyň 27-nji ýanwarynda Türkmenistanda döwlet täjirçilik bank hökmünde döredildi. Bank Türkmenistanyň Prezidentiniň Karary esasynda halkara maliýe bazarlarynda Türkmenistanyň Hökümetiniň agenti hökmünde hereket edýär. Bankyň esasy işi müşderileriň goýumlaryny çekmekden we olaryň hasaplaryny ýöretmekden, karzlary we kepillikleri bermekden, nagt pullar bilen amallary, hasaplaşyk amallary ýerine ýetirmekden we gymmatly kagyzlar we daşary ýurt walýutasy bilen amallary, şeýle hem gaýry täjirçilik bank işlerini amala aşyrmakdan ybarat. Bankyň işi Türkmenistanyň Merkezi Banky tarapyndan (mundan beýläk “TMB” diýip atlandyrylýar) düzgünleşdirilýär.

Bankyň bellige alnan edara jaýy şu salgyda ýerleşýär: Türkmenistan, 744000, Aşgabat ş., Garaşsyzlyk şaýoly, 32.

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň işgärleriniň sany degişlilikde, 425 we 423 adamdan ybarat boldy.

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň üç şahamçasyny bardy.

Bankyň ýeke-täk eýesi Türkmenistanyň Hökümeti bolup durýar.

Şu maliýe hasabatlylygy Bankyň Müdiriýeti tarapyndan 2020-nji ýylyň 22-nji oktyabrynda tassyklanyldy.

2. HASABATLYLYGY BERMEGIŇ ÝÖRELGELERI

Laýyklyk barada beýannama

Bankyň şu maliýe hasabatlylygy Maliýe hasabatlylygyň halkara ülnüleri baradaky komitet tarapyndan çykarylan Maliýe hasabatlylygyň halkara ülnülerine (mundan beýläk “MHHÜ” diýip atlandyrylýar) we Maliýe hasabatlylygyň halkara ülnüleriniň interpretasiýalary baradaky topar tarapyndan çykarylan interpretasiýalara laýyklykda taýýarlanyldy.

Funksional walýuta we bermekligiň walýutasy

Bankyň maliýe hasabatlylygyna goşulan maddalar Banka degişli bolan wakalaryň ýa-da ýagdaýlaryň özeninde bolan ykdysady manany oňat şöhlelendirýän walýutadan ulanyp, bahalandyrylýar (mundan beýläk “Funksional walýuta” diýip atlandyrylýar). Funksional walýuta we şu maliýe hasabatlylygyny bermekligiň walýutasy türkmen manady bolup durýar (mundan beýläk “manat” diýip atlandyrylýar).

Şu maliýe hasabatlylygy müň manatda berilen, eger başgalar görkezilmedik bolsa. Şu maliýe hasabatlylygy adalatly gymmat boýunça hasaba alnan aýratyn maliýe gurallaryna baha bermekden başga, taryhy gymmat ýörelgesi esasynda taýýarlanyldy.

3. HASABA ALYŞ SYÝASATYŇ ESASY ÝÖRELGELERI

Bermekligiň esaslary

Şu maliýe hasabatlylygy Bankyň maliýe ýagdaýynyň we işiniň maliýe netijeleriniň gurluşly görkezilmegi bolup durýar. Şu maliýe hasabatlylygyň maksady Bankyň maliýe ýagdaýy, işiniň maliýe netijeleri we pul serişdeleriniň hereketi barada maglumatlaryň görkezilmegi bolup durýar.

Şu maliýe hasabatlylykda serişdeleri, Bankyň ýolbaşçylarynyň üstüne ýüklenen borçlary ulanmagyň netijeleri hem görkezilýärler. Şu maksada ýetmek üçin maliýe hasabatlylygynda aşakdakylar barada maglumatlar görkezilýärler:

- Aktivler;
- Borçnamalar;
- Maýa;
- Girdejiler we çykdajylar, şol sanda peýdalar we ýitgiler;
- Eýeler tarapyndan hasaplap aýyrmalar we olaryň eýeler hökmündäki gatançlary;
- Bankyň pul akymlyry.

Gaýry maliýe aktiwleri we borçnamalary, şeýle hem maliýe däl aktiwleri we borçnamalary peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden amortizirlenen baha boýunça ýa-da adalatly baha boýunça, ýa-da gaýry jemlenen girdejiniň üstünden adalatly baha boýunça ýa-da ilki başdaky baha boýunça görkezilýärler.

Satuw üçin bar bolan, dolanyşykdan daşary aktiwler, ýerlemek üçin harajatlary aýyrmak bilen, iki ululygyň: balans we adalatly bahanyň iň pesi boýunça görkezilýärler. Adalatly baha – bu täjirçilik esasyda geleşigi geçirmäge isleg bildirýän oňat habardar edilen taraplaryň arasynda aktivi alyşmakda ýa-da borçnamalary düzgünleşdirmekde alnyp bilinjek baha.

Maliýe gurallaryny ilki başda ykrar etmek we olara baha bermek

Haçan-da Bank degişli maliýe guralyna baglylykda şertnama boýunça tarap bolanda, maliýe aktiwleri we maliýe borçnamalary Bankyň balansynda görkezilýärler. Bank hasaplaşyklaryň senesi boýunça birsyhly häsiýete eýe bolan maliýe aktiwleriň we borçnamalaryň satyn alynmalaryny hem ýerlenilmegini görkezýär.

Maliýe aktiwleri we borçnamalary ilki başda adalatly baha boýunça şöhlelendirilýärler. Peýda ýa-da ýitgiler arkaly adalatly baha boýunça hasaba alynýan maliýe aktiwleri we borçnamalary bolmadyk maliýe aktiwleriniň we borçnamalarynyň ilki başdaky bahasy maliýe aktiviň satyn alynmagy ýa-da döredilmegi ýa-da maliýe borçnamalarynyň çykarylmagy bilen gös-göni baglanyşykly bolan çekilen amallar harajatlarynyň möçberine görä düzedilýär. Maliýe aktiwleriň we borçnamalaryň bahalaryna soňra baha bermekligiň ýörelgeleri aşakda görkezilen hasaba alyş syýasatynyň degişli düzgünlerinde beýan edilýärler.

Bank maliýe aktiwlerini aşakda agzalan esasy kategoriýalar boýunça klassifisirleýär:

- amortizirlenen gymmat boýunça bahalandyrylýan maliýe aktivi;
- gaýry umumy girdejiniň (GUG) üstünden adalatly gymmat boýunça bahalandyrylýan maliýe aktivi;
- peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmat boýunça bahalandyrylýan maliýe aktivi.

Bergi gurallary

Bergi gurallarynyň klassifikasiýasy we soňra hasaba alnyşy aşakdakylardan ugur alnyp, bagly bolup durýar:

- a) maliýe aktiwlerini dolandyrmak üçin ulanylýan Bankyň biznes-modelleri;
- b) pul serişdeleriniň akymalarynyň şertnamasynda göz önünde tutulyp, baglanyşykly bolan maliýe aktiwiniň häsiýetnamalary.

Biznes-model

Biznes-model Bankyň pul serişdeleriniň akymalaryny emele getirmek üçin öz maliýe aktiwlerini dolandyran usuly kesgitleýär. Ulanylýan biznes-model şertnamada göz öňünde tutulan pul serişdeleriniň alynmagynyň netijesinde ýa-da maliýe aktiwleriniň satuwynyň netijesinde ýa-da şonuň we beýlekisiniň netijesinde pul serişdeleriniň akymalarynyň ýüze çykjakdygyny ýa-da dældigini kesgitleýär.

Bank öz işiniň barsynda maliýe aktiwlerini dolandyrmagyň dürli modellerini ulanyp bilýär, şunlukda, Bankyň ösüş strategiýasyna we Türkmenistanda bazar mehanizmleriniň çäklendirilmegine laýyklykda, maliýe aktiwleriniň köpüsiniň şertnamalaýyn pul serişdeleriniň alynmagynyň modeliniň çäklerinde saklanjakdygyna garaşylýar.

SPPI kriteriýi

SPPI kriteriýelerine maliýe aktiwiniň şertnamalaýyn şertlerine baha bermek maksady bilen, Bank her bergi maliýe aktivi üçin SPPI synagyny geçirýär (mundan beýläk “SPPI synag” diýip atlandyrylýar). Şu baha berme geçirilende Bank karzlaşmagyň esasy mehanizmi bilen şertnamalaýyn pul serişdeleriniň akymalarynyň ylalaşylýandygyny ýa-da dældigini göz öňünde tutýar, ýagny, göterimler diňe puluň wagtlaýyn gymmatyna, karz töwekgelçiligine, beýleki esasy karz töwekgelçiliklerine we esasy karz şertnamasyna laýyk gelýän peýda garalmagy öz içine alýarlar. Haçan-da şertnamalaýyn şertlere karzlaşmanyň esasy mehanizmine laýyk gelmeýän töwekgelçilikler ýa-da wolatillik goşulan ýagdaýlarda, degişli maliýe aktivi peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça klassifisirlenilýär ýa-da bahalandyrylýar.

Şu faktorlaryň esasynda, Bank öz bergi gurallaryny aşakdaky üç kategoriýa klassifisirlýär:

Amortizirlenen baha boýunça bahalandyrylýan maliýe aktiwleri

- a) Maliýe aktiwleri biznes modeliň çäklerinde saklanýýarlar, onuň maksady şertnamada göz öňünde tutulan pul serişdeleriniň akymalaryny almak üçin aktiwleri saklamaklyk bolup durýar.
- b) Maliýe aktiwiniň şertnamalaýyn şertleri görkezilen möhletlerde diňe berginiň esasy möçberiniň we esasy berginiň üzümedik möçberi üçin göterimleriň tölenilmegi bolup durýan pul serişdeleriniň akymalarynyň alynmagyny şertlendirýärler.

Şu aktiwleriň balans gymmaty garaşylýan karz ýitgileri bilen düzedilýärler. Şu maliýe aktiwlerinden göterim girdejileri effektiv göterim stawkasynyň usuly ulanmak bilen “Göterime girdejilerine” goşulýarlar.

Gaýry jemi girdejiniň (mundan beýläk “GJG” diýip atlandyrylýar) üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan maliýe aktiwler:

- a) Aktiw şertnamada göz öňünde tutulan pul serişdeleriniň akymalaryny almak maksady bilen, şeýle hem şu maliýe aktiwlerini satmak maksady bilen, aktiwleriň dolandyrylmagyny göz öňünde tutýan biznes-modeliň çäklerinde saklanýýar.
- b) Maliýe aktiwiniň şertnamalaýyn şertleri görkezilen möhletlerde diňe esasy berginiň we esasy berginiň üzümedik möçberi üçin göterimleriň tölenilmegi bolup durýan pul serişdeleriniň akymalarynyň alynmagyny şertlendirýärler.

Balans gymmatynyň üýtgemeleri gaýry jemi girdejiniň düzümünde ykrar edilýärler. Garaşylýan karz ýitgileriniň, göterim girdejileriniň we daşary ýurt walýutasynyň üýtgemeleriniň ykrar edilmegi peýdanyň ýa-da ýitginiň düzümünde bolup geçýär. Haçan-da maliýe aktivi ykrar etmäniň bes edilmegine degişli bolanda, gaýry jemi girdejiniň düzümünde ozal ykrar edilen kumulýatiw peýda ýa-da ýitgi peýdalara ýa-da ýitgilere täzeden klassifisirlenilýärler. Şu maliýe aktiwleri boýunça göterim girdejileri effektiv göterim stawkasy usuly ulanmak bilen “Göterim girdejiniň” düzümünde ykrar edilýärler.

Peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan maliýe aktiwleri:

Bank peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan maliýe aktiwlerini , ýagny, GJG-niň üstünden amortizirlenen baha ýa-da adalatly baha boýunça bahalandyrylýan kriteriýelere laýyk gelmeýän maliýe aktiwlerini klassifisirlýär. Peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan bergi maýa goýumalarynyň peýdasy ýa-da ýitgisi we hejirlemäniň gurallarynyň

bölegi bolup durmaýanlar döwründe girdejiler we ýitgiler barada hasabatda “Sap arassa söwda girdejileriniň” düzümünde görkezilýärler. Şu maliýe aktiwleri boýunça göterim girdejileri effektiv göterim stawkasy usulyny ulanmak bilen “Göterim girdeji” düzümünde ykrar edilýärler.

Maliýe aktivi ilki başda ykrar edilende, Bank soňra täzeden klassifikasiýa etmek hukugy bolmazdan, ony öz ygtyýaryna görä, peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan hökmünde klassifisirläp bilýär, eger-de ol aktiwleriň ýa-da borçnamalaryň dürli baha berme binýatларыnyň ulanylmagy ýa-da olar bilen bagly bolan peýdalaryň we ýitgileriň ykrar edilmegi sebäpli, başgaça ýüze çykyp biljek baha bermä ýa-da ykrar etmä bolan çemeleşmeleriň zygider dældigini aradan aýyrmaga ýa-da ep-esli azaltmaga ýardam berer.

Kategoriýalaryň hiç birine kesgittenmedik maliýe aktiwleri peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan aktiwleriň kategoriýasyna degişlidir.

Paý gurallary

Bank adalatly baha boýunça bahalandyrylýan bergi gurallaryna maýa goýumlara baha berýär, olaryň üýtgetmeleri, Bankyň ýolbaşçylarynyň ilki başda ykrar etmede, gaýry jemi girdejiniň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýanlaryň düzümine maýa goýumlary kesgitläň ýagdaýларыndan başga, peýdanyň ýa-da ýitginiň düzümünde görkezilýärler.

Türkmenistanda paý gymmatly kagyzlarynyň söwdasy üçin bazar mehanizmleriniň çäklendirilmegi sebäpli, Bankyň syýasaty haçan-da maýa goýum girdejisini almakdan başga maksatlar üçin, maýa goýumlarynyň saklanlymagynda, gaýry jemi girdejiniň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan paý gurallarynyň klassifikasiýasyndan ybarat. Şu ýagdaýlarda, adalatly bahanyň üýtgemeleri gaýry jemi girdejiniň düzümünde ykrar edilýärler we soňra peýda ýa-da ýitgä täzeden klassifisirlenilip bilmeýärler. Şu maýa goýumlardan diwidentler peýdanyň ýa-da ýitginiň düzümünde gaýry girdejiler hökmünde ykrar edilmeginie dowam edýärler.

Peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan diýip kesgittelen paý maýa goýumlaryndan peýdalar ýa-da ýitgiler peýda ýa-da ýitgi barada hasabatda “Sap arassa söwda girdejisiniň” düzümünde görkezilýärler.

Täzeden klassifikasiýa

Haçan-da Bank maliýe aktiwlerine degişli bolan şu maliýe aktiwlerini dolandyrmak üçin ulanylýan biznes-modele üýtgetmeleri girizende we eger-de şu üýtgetme Bankyň amallaryna degişlilikde düýpli bolanda, Bank diňe şonda maliýe aktiwlerini täzeden klassifikasiýa edýär. Eger-de Bank maliýe aktiwlerini täzeden klassifisirlese, onda täzeden klassifikasiýa täzeden klassifikasiýa edilen senesinden geljek üçin amala aşyrylýar. Bank ozal ykrar edilen peýdalary, ýitgileri ýa-da göterimleri täzeden hasaplamaýar.

Maliýe aktiwleriň ykrar edilmeginiň bes edilmegi

Maliýe aktiwiniň (ýa-da, eger ulanylýan bolsa, maliýe aktiwiniň böleginiň ýa-da meňzeş maliýe aktiwleriniň toparynyň böleginiň) aýan edilmegi bes edilýär, haçan-da:

- aktiwden pul serişdeleriniň alynmagy üçin hukuklaryň hereketi bes edilse;
- Bank aktiwden pul serişdeleriniň alynmagy üçin hukuklaryny geçirse ýa-da aktiwden pul serişdeleriniň alynmagy üçin hukugy özünde galdyrsa, yöne “geçirmek” baradaky ylalaşyk boýunça üçünji tarapa düýpli gijikdirmesiz olary tölemek boýunça borçnamany öz üstüne als;
- Bank ýa-da (a) aktiw boýunça töwegelçilikleriň we peýdalaryň hemmesini diýen ýaly geçirdi, ýa-da (b) ne geçirdi, ne-de aktiw boýunça ähli töwegelçilikleri we peýdalary özünde galdyrdy, yöne ol aktiw üçin gözgeçiligi geçirdi.

Şertnamada göz önünde tutulan pul serişdeleriniň akymларыnyň modifikasiýasy

Haçan-da Bank şertnamada göz önünde tutulan pul serişdeleriniň akymларыna maliýe aktivi boýunça täzeden garanda ýa-da modisifirlände, Bank ilki başdaky şertlere degişlilikde düýpli bolup geçen üýtgetmä bahalandyrylar.

Eger-de şertler düýpli tapawutlansa, Bank ilki başdaky maliýe aktiwiniň ykrar edilmegini bes edýär we adalatly baha boýunça täze maliýe aktiwini ykrar edýär hem aktiw üçin täze effektiv göterim stawkasyny

täzeden hasaplaýar. Gaýtadan seredilende hümmetiň gaçmagynyň senesi diýip, şertlere täzeden seredilen senesi, şol sanda karz töwekgelçiliginiň ep-esli ýokarlanmagynyň bardygyny kesgitlemek maksady üçin hem täzeden seredilen senesi hasaplanylýar. Emma Bank täze ykrar edilen maliýe aktiwiniň, esasan, täzeden seretmekligiň karz alyjynyň ilki başda ylalaşylan tölegleri ýerine ýetirip bilmedikligi bilen şertlendirilýän ýagdaýlarynda, ilki başda ykrar edilmeginde hümmeti gaçan diýip hasaplanylýandygyna ýa-da däldigine hem baha berýär. Maliýe aktiwleriniň balans bahasyndaky aratapawut peýda ýa-da ýitgi barada hasabatda görkezilýär.

Eger-de şertler düýpli tapawutlanmasa, täzeden garamaklyk ýa-da üýtgetme ykrar edilmegiň bes edilmegine getirmese, Bank ilki başdaky effektiv göterim stawkasy boýunça üýtgedilen pul serişdeleriniň akymalaryna laýyklykda jemi balans bahasyny täzeden hasaplaýar we üýtgetmeden peýdany ýa-da ýitgini peýda ýa-da ýitgi we gaýry jemi girdeji barada hasabatynyň düzüminde ykrar edýär.

Eger-de üýtgetme garaşylýan pul serişdeleriniň akymalaryny hasaplamaklygyň usulyýetine laýyklykda möhüm töwekgelçiligiň ýokarlanmagyna getirse, onda şertnamanyň üýtgemeginden effekt usulyýete laýyklykda hümmetiň gaçmagynyň hasaplanylýandygyna täsir edýär.

Maliýe borçnamalarynyň klassifikasiýasy we soňraky hasaba alnyşy

Bank aşakdakylardan başga, amortizirlenen baha boýunça soňra bahalandyrylýan ähli maliýe borçnamalaryny klassifisirleýär:

a) peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan maliýe borçnamalary. Şu borçnamalar, şol sanda borçnama bolup durýan başga amallardan bolan gurallar soňra adalatly baha boýunça bahalandyrylýarlar;

b) haçan-da maliýe aktiwiniň geçirilmegi ykrar etmäniň bes edilmegi üçin talaplara laýyk gelmeýän ýagdaýynda ýa-da haçan-da dowam edýän gatnaşmaklygy hasaba alyş ýörelgesi ulanylan ýagdaýynda ýüze çykýan maliýe borçnamalary;

ç) maliýe kepillik şertnamalary we bazar stawkasyndan pes bolan göterim stawkasy boýunça karzy bermek babatyndaky borçnamalar. Ilki başda ykrar edilenden soň şu şertnamalar soňra aşakdakylardan iň ýokary bolan möçberi boýunça bahalandyrylmaly:

- i. Bank tarapyndan döredilen, ýitgiler üçin bahalandyrylýan ätiýaçlygyň möçberi, we
- ii. ýerlikli bolanda, girdejiniň umumy möçberini aýranyňda, ilki başda ykrar edilen möçber;

d) biznesler birleşdirilende satyn alyjy tarapyndan ykrar edilen şertli öwez dolmasy. Şeýle şertli öwez dolmasy soňra üýtgetmeleri peýdanyň ýa-da ýitginiň düzüminde ykrar edilýän adalatly baha boýunça bahalandyrylýarlar.

Maliýe borçnamasyny ilki başda ykrar edilende Bank öz ygtyýaryna görä, soňra täzeden klassifikasiýa etmek hukugy bolmazdan, peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylýan diýip klassifisirleýip biler.

Aktiwleriň we borçnamalaryň özara hasaba alnyşy

Bankyň maliýe aktiwleri we borçnamalary özara hasaba alynýarlar hem sowulan görnüşde, maliýe ýagdaýy barada hasabatda görkezilýärler, eger-de munuň üçin taraplaryň netto-esasda bergini düzgünleşdirmekliginiň ýa-da aktivi ýerlemekliginiň we borçnamany bir wagtda ýerine ýetirmekliginiň hukuk esaslary hem hyýallary bar bolsa.

Aktiwleriň we borçnamalaryň özara hasaba alnyşy

Bankyň maliýe aktiwleri we borçnamalary özara hasaba alynýarlar hem sowulan görnüşde, maliýe ýagdaýy barada hasabatda görkezilýärler, eger-de munuň üçin taraplaryň netto-esasda bergini düzgünleşdirmekliginiň ýa-da aktivi ýerlemekliginiň we borçnamany bir wagtda ýerine ýetirmekliginiň hukuk esaslary hem hyýallary bar bolsa.

Maliýe borçnamasynyň ykrar edilmeginiň bes edilmegi

Maliýe borçnamasy (ýa-da onuň bölegi) üzülen diýip hasaplanylýar, eger-de bergidar:

- (a) ýa karz beriji bilen hasaplaşyp, düzgün bolşy ýaly, pul serişdeleri, beýleki maliýe aktiwleri, harytlar ýa-da hyzmatlar bilen şu borçnamany (ýa-da onuň bölegini) ýerine ýetirse,

(b) ýa-da hukuk prosedurasynyň ýa-da karz berijiniň çözüdiniň ýerine ýetirilmegi sebäpli, şu borçnama (ýa-da onuň bölegi) boýunça ilkinji jogapkärçilikden hukuk taýdan boşadylanda.

Maliýe borçnamasynyň ykrar edilmeginiň bes edilmegi pul serişdeleriniň akymalarynyň düýpli üýtgän ýagdaýynda, ýagny, eger-de täze şertlere laýyklykda pul serişdeleriniň akymalarynyň getirilen gymmaty, şol sanda ilkibaşdaky effektiv göterim stawkasy boýunça diskontirlenen alnan komission hakyny aýranyňda komission hakynyň tölegi, ilkibaşdaky maliýe borçnamasy boýunça galan pul serişdeleriniň akymalarynyň diskontirlenen getirilen gymmatyndan ylaýta-da 10% tapawutlananda bolup geçýär.

Berilen deňeşdirme döwründe maliýe gurallarynyň hasaba alnyşy

Maliýe aktiwleri şu kategoriýalara klassifisirlenilýärler: peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça ("PÝÜABB"); üzülişe çenli saklanylýanlar ("ÜÇS"); satuw üçin bar bolanlar ("SÜBB"); şeýle hem karzlar we debitor bergisi. Maliýe aktiwleriniň şol bir ýa-da başga topara degişli edilmegi olaryň aýratynlyklaryna we satyn alma maksatlaryna baglydyr hem-de olaryň hasaba alnyşa kabul edilen pursatynda bolup geçýär.

Üzülişe çenli saklanylýan maýa goýumlar. Bankyň üzülişe çenli saklamaga hyýallanylýan we olary saklamak mümkinçiligi bar bolan, fiksirlenen ýa-da kesgitlenilýän tölegler we fiksirlenen üzüliş möhletli başga amallardan maliýe aktiwleri UÇS kategoriýasyndaky maliýe aktiwleri diýip ykrar edilýärler. Üzülişe çenli saklanylýan maýa goýumlar hümmetiniň gaçmagynyň önüni almak üçin ätiýaçlygy aýranyňda, effektiv göterim stawkasy usulynyň ulanylmagy bilen amortizirlenen baha boýunça hasaba alynýarlar.

Eger-de Bank üzüliş möhletine çenli köp bolmadyk möçberde (aýratyn ýagdaýlardan başga) üzülişe çenli saklanylýan maýa goýumlary satsa ýa-da täzeden klassifisirlese, tutuş kategoriýa satuw üçin bar bolan maliýe aktiwleriniň düzümine geçirilmeli. Mundan başga-da, Banka häzirkki maliýe ýylyň we indiki iki ýylyň dowamynda üzülişe çenli saklanylýan diýip islendik maliýe aktiwlerini klassifisirlemek gadagan ediler.

Karzlar (ssudalar) we debitor bergi. Guralan bazarda dolanyşykda bolmadyk, fiksirlenen ýa-da kesgitlenilýän tölegli, söwdadan debitor bergi, berilen karzlar (ssudalar) we gaýry debitor bergi, banklardaky serişdeler, müşderilere berilen karzlar we gaýry maliýe aktiwleri "karzlar (ssudalar) we debitor bergi" diýip klassifisirlenilýärler. Karzlar (ssudalar) we gaýry debitor bergi hümmetiň gaçmagyny aýranyňda effektiv göterim stawkasy usulyny ulanmak bilen amortizirlenen baha boýunça hasaba alynýarlar. Göterim girdejisi ujypsyz bolan gysga möhletli debitor bergisinden başga, göterim girdejisi effektiv göterim stawkasyny ulanmak arkaly ykrar edilýär.

Satuw üçin bar bolanlar. Satuw üçin bar bolan maliýe aktiwlerine, aktiwleriň ozalky toparlaryna düşmedik ýa-da ilkibaşda şu topara klassifisirlenen, başga amallardan maliýe aktiwleri goşulýarlar. Şu toparyň aktiwlerine soňraky baha berme, diňe özüne düşýän gymmaty boýunça hasaplanylýan, aktiw bazarynda bazar kotirowkasy bolmadyk, üçünji taraplaryň paý gymmatly kagyzlaryndan (paýnamalaryndan) başga, adalatly baha boýunça amala aşyrylýar.

Maliýe borçnamalarynyň hasaba alnyşy, esasan, SSOPweU diýip belgilenen borçnamalar bilen bagly bolan Bankyň öz karz töwekgelçiliginiň netijesinde ýüze çykýan peýdalaryň ýa-da ýitgileriň hasaba alnyşyndan başga, MHHÜ (IFRS) 9 laýyklykdaky ýaly boldy. Şu üýtgetmeler GJG-de soňra peýda ýa-da ýitgi we gaýry jemlenen girdeji barada hasabatda soňra täzeden klassifikasiýa etmän, görkezilýärler.

Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri

Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri gysga möhletli dowamynda nagt pul serişdeleriniň degişli möçberine erkin konwertirlenip biljek kassadaky pul serişdelerini we banklardaky serişdeleri, gysga möhletli ýokary likwidli maýa goýumlary öz içine alýar.

Banklardaky serişdeler

Öz adaty işleriniň barşynda Bank dürli möhletlerde banklarda serişdeleri ýerleşdirýär we banklarda goýumlary amala aşyryr. Banklardaky serişdeler ilkibaşda adalatly gymmat boýunça ykrar edilýär. Banklardaky serişdeler soňra netijeli göterim goýum usuly esasynda könelme (amortizasiýa) gymmaty boýunça bahalandyrylýar. Karz guramalaryndaky serişdeler gymmatyň gaçmagy astynda islendik ätiýaçlygy aýyrmak bilen hasaba alynýar.

Müşderilere berlen karzlar

Müşderilere berlen karzlar maliýe gurallarynyň beýleki kategoriýalara bölünýän aktiwlerden başga, bazar kotrowkalary bolmadyk bellenen ýa-da kesgitlenilýän pul akymlyary bilen başga maliýe amalyňa esaslanýan maliýe gurallary bolmadyk maliýe aktiwleri bolup durýarlar.

Bank tarapyndan berlen karzlar ilki başda hasaba alyşda adalatly bahanyň üstüne çekilen amal harajatlaryň goşulmagy netijesinde görkezilýär, olar bolsa şu maliýe aktiwleriň satyn alynmagy ýa-da döredilmegi bilen gös-göni baglanşyklydyr. Eger berlen serişdeleriň adalatly bahasy karzyň adalatly bahasyna deň bolmasa, mysal üçin, bazar nyrhundan pes bolan nyrh boýunça karzlar berlen ýagdaýynda, berlen serişdeleriň adalatly bahasy bilen karzyň adalatly bahasynyň arasyndaky aratapawut karzyň ilki başdaky ykrar edilmegindäki görnüşinde çykdaýjy hökmünde şöhlelendirilýär we şu ýitgileriň häsiýetine laýyklykda peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji barada hasabatda görkezilýär. Soňra karzlar (ssudalar) netijeli göterim stawka usulynyň ulanylmagy bilen amortizasiýa bahasy boýunça görkezilýär. Müşderilere berlen karzlar (ssudalar) hümmetiň gaçmagynyň öňüni almak üçin döredilen ätiýaçlyklary hasaba almazdan şöhlelendirilýär. Bank döwlet maksatnamalarynyň çäklerinde pes göterim stawkalary boýunça karzlary berýär. Şular ýaly karz önümleri Türkmenistanyň çäklerindäki beýleki banklaryň birnäçesinde bar. Şol sebäpli, şu stawkalar bazar bolup durýar, we bazar göterim stawkasyny göz önünde tutup, şu maliýe gurallaryny amortizirlenen baha boýunça hasaba almak zerurlygy ýok.

Ssudalaryň we serişdeleriň hasapdan aýrylmagy

Berlen ssudalary töletdirip bolmadyk ýagdaýynda, şol sanda üpjünçilik üçin töletdirmäni ulanmak arkaly, olar hümmetiň gaçmagynyň öňüni almak üçin döredilen ätiýaçlygynyň hasabyna hasapdan aýrylýar. Ssudalaryň we berlen serişdeleriň hasapdan aýrylmagy Bankyň yolbaşçylary tarapyndan Banka tölenmeli möçberleri töletdirmek boýunça ähli mümkin bolan çäreler görülen soň, şeýle hem Bank tarapyndan bar bolan girew üpjünçiliginiň ýerlenilmeginden soň bolup geçýär. Öň hasapdan aýrylan möçberleriň soňra öweziniň dolunmagy öwez doldurylýan wagtynda peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji barada hasabatda maliýe aktiwleriniň hümmetiniň gaçmagy boýunça çykdaýjylaryň azalmagy görnüşinde ykrar edilýär.

Hümmetiň gaçmagynyň öňüni almak üçin döredilen ätiýaçlyklary

Bank berilen karzlar (ssudalar) boýunça garaşylýan karz ýitgileri (mundan beýläk “GKÝ” diýip atlandyrylýar) bahalandyrylýan ätiýaçlygy ykrar edýär. Bank hümmetiň gaçmagynyň obýektiw şaýatnamalary bolanda, baha bermek arkaly her hasabat senesinde şeýle ýitgileri ykrar edýär. Maliýe aktiwleriň hümmetiniň gaçmagyna baha bermegiň modeli, garaşylýan karz ýitgilerini 12 aýyň çäklerinde garaşylýanlara we maliýe aktiwiniň tutuş hereket edýän möhletiniň dowamynda garaşylýanlara bölünýän, garaşylýan karz ýitgilerine baha bermekligi göz önünde tutýar.

Bankyň garaşylýan ýitgileriniň modeli aşakdaky ýörelgelerde düzüldi:

1-nji tapgyr: hasabat seneden 12 aýyň dowamynda mümkin defoltyň ýagdaýynda ýüze çykjak garaşylýan karz ýitgisi.

2-nji tapgyr: kreditoryň karz töwekgelçiligine sezewar bolýan iň ýokary ylalaşyk döwrüniň dowamynda mümkin defoltyň ýagdaýyna ýüze çykjak garaşylýan karz ýitgisi.

3-nji tapgyr: iň ýokary ylalaşyk döwrüniň dowamynda mümkin defoltyň ýagdaýynda ýüze çykjak garaşylýan karz ýitgisi, şunda göterim girdejsi emele getirilen ätiýaçlygy aýyrmak bilen, balans gymmatyna effektiv stawkasy boýunça hasaplanylýar.

Garaşylýan karz ýitgilerine baha bermeklik mümkin netijeleriň hataryna baha bermek arkaly kesgitlenilýän, ähtimallyk derejesi boýunça ölçenen, ululygynyň obýektiw hasaplamasyny görkezýär.

Bank aşakdakylary görkezýän modeliň kömegi bilen maliýe guraly boýunça garaşylýan karz ýitgilerine baha berýär:

- (a) mümkin netijeleriň diapazonyna baha bermek arkaly kesgitlenen, ähtimallyk göz önünde tutulan, hakyky we ölçenen möçber;
- (b) pullaryň wagtlaýyn gymmaty; we
- (ç) çendenaşa harajatsyz ýa-da güýçsüz, hasabat senesinde elýeter bolan, geçen wakalar, häzirki şertler we çaklanylýan geljekki ykdysady şertler barada esasly hem tassyklanan maglumatlar.

Bank şeýle ýitgileriň 12 aý döwründe garaşylýan karz ýitgileri diýip bahalandyrylýan, aşakdaky gurallardan başga, garaşylýan karz ýitgileriniň tutuş möhletinde ýitgiler üçin bahalandyrylýan ätiýaçlygy hasaplaýar:

- hasabat senede pes karz töwekgelçiligi bar diýip kesgitlenilýän bergi maýa goýum gymmatly kagyzlary; we
- gaýry maliýe gurallary, olaryň hasabatlarda ilkibaşda görkezilmeginden soň karz töwekgelçiligi düýpli ýokarlanmadyk (debitor bergiden başga).

Bank bergi gymmatly kagyzyň karz reýtingi “maýa goýum derejesi” diýen halkara taýdan ykrar edilen düşünjäniň kesgitlenilmegine laýyk gelende, onuň pes karz töwekgelçiliginiň bardygyny hasaplaýar.

12 aýyň dowamynda garaşylýan karz ýitgileri hasabat senesinden soň 12 aýyň dowamynda garaşylýan maliýe guruly boýunça defoltlar sebäpli ýüze çykýan garaşylýan karz ýitgileriniň bölegi görnüşinde bolup durýarlar.

Garaşylýan karz ýitgileri karz ýitgilerine baha bermekligiň ähtimallygy göz önünde tutup, ölçenen görnüşinde bolup durýarlar. Olar aşakdaky ýaly bahalandyrylýarlar:

- *hasabat senede hümmeti gaçan karz aktiwleri bolup durmaýan maliýe aktiwleri üçin:* olar boýunça doly alynmadyk pul serişdeleriniň getirilen gymmaty hökmünde (ýagny, alynmagy şertnama esasynda göz önünde tutulýan we kärhana tölenilmeli bolan pul serişdeleriniň akymlyry bilen Bankyň almaga garaşýan pul serişdeleriniň akymlyrynyň arasyndaky aratapawut);
- *hasabat senede hümmeti gaçan karz aktiwleri bolup durýan maliýe aktiwleri üçin:* jemi balans gymmaty bilen çaklanylýan geljekki pul serişdeleriniň akymlyrynyň getirilen gymmatynyň arasyndaky aratapawut hökmünde;
- *karzlary bermek boýunça borçnamalar üçin:* karzy bermek boýunça borçnamanyň ulanylan ýagdaýynda Banka tölenilmeli bolan, şertnamada göz önünde tutulan pul serişdeleriniň akymlyry bilen Bankyň almaga garaşýan pul serişdeleriniň akymlyrynyň arasyndaky aratapawudyň getirilen gymmaty hökmünde; şeýle hem
- *maliýe kepillik şertnamalary üçin:* Bankyň töletdirip almak tertibinde almaga garaşýan islendik möçberleri aýyrmak bilen, saklaýja ýitgileriň öwezini dolýan garaşylýan tölegler hökmünde.

Garaşylýan karz ýitgileriniň üýtgemegi ätiýaçlygyň hasabyny ulanmak bilen peýda degişli edilýär. Balansda görkezilen aktiwler garaşylýan karz ýitgileriniň ululygyna görä azaldylýarlar. Bankyň hümmetiň gaçmagyndan ýitginiň ýüze çykmagynyň obýektiv şaýatnamalary kesgitlenende baha berýän faktorlary, bergidaryň ýa-da emitentiň likwidligi, olaryň tölemäge ukyplylygy, biznesiň töwekgelçilikleri we maliýe töwekgelçilikleri, meňzeş maliýe aktiwleri boýunça borçnamalary ýerine ýetirmezligiň derejeleri we meýilleri, şeýle hem hümmetiň gaçmagynyň adalatly gymmaty we kepillikler baradaky maglumatlary öz içine alýarlar. Şu we beýleki faktorlar aýratynlykda ýa-da jeminde maliýe aktiwiniň ýa-da maliýe aktiwleriň toparynyň garaşylýan karz ýitgilerini ykrar etmek üçin ep-esli derejede obýektiv şaýatnamany görkezýärler.

21-nji Bellikde garaşylýan karz ýitgileri boýunça hümmetiň gaçmagyna nädip baha berilýändigini barada has jikme-jik maglumat görkezilen.

Esasy serişdeleri we maddy däl aktiwleri

Könelme we amortizasiýa aktiwleriň peýdaly ulanylýan möhletiniň dowamynda olary hasapdan öçürmek maksady bilen esasy serişdeleriň balans gymmatyna hasaplanylýar. Könelmäniň we amortizasiýanyň hasaplanylmagy aşakdaky kadalaryň (stawkalaryň) ulanylmagy bilen göni çyzyklaýyn usulyň esasynda amala aşyrylýar:

Binalar we desgalar	2-5%
Mebel we ofis enjamlary	5-50%
Ulag serişdeleri	10-20%
Gaýry esasy serişdeler	10-50%

Kärendä alnan emlägiň gowulandyrmalarynyň amortizasiýasy degişli kärendä alnan aktiwleriň peýdaly ulanylýan möhletiniň dowamynda hasaplanylýar. Ýeňil we düýpli abatlama boýunça çykdajylar peýda ýa-da ýitgi we gaýry jemlenen girdeji baradaky hasabatda, eger kapitallaşdyrma bildirilýän talaplara laýyk gelýän bolsa, ýüze çykan döwründe amallar çykdajylarynyň düzüminde görkezilýärler.

Her hasabat senesinde Bank esasy serişdeleriň we maddy däl aktiwleriň balans gymmatynyň olaryň dikeldiş gymmatyndan ýokary geçýändigine ýa-da geçmeýändigine baha berýär. Dikeldiş gymmaty diýip satuw boýunça harajatlary we sarp ediş gymmaty aýyrmak bilen adalatly bahasynyň uly möçberine düşünilýär. Esasy serişdeleriň we maddy däl aktiwleriň balans gymmaty olaryň dikeldiş gymmatyna çenli azaldýar. Hümmetiň gaçmagyndan ýitginiň şöhlelendirilmeginden soň esasy serişdeler boýunça amortizasion hasaplap aýyrmalar galyndy gymmaty aýyrmak bilen (eger ol göz önünde tutulsa) hasaplanan balans gymmatyny paýlamak maksady bilen peýdaly ulanylýan galan möhletiň dowamynda indiki döwürlerde deň düzedilýär.

Bank netijesi (effekti) maýanyň hasaplarynda görkezilýän, döwlet edaralara tarapyndan bellenen indeksleri ulanmak bilen, esasy serişdelere gaýtadan baha bermekligi amala aşyrýar. Gaýtadan baha bermekden netije (effekt) maýada ykrar edilýär we esasy serişdeleriň peýdaly ulanylýan möhletiniň dowamynda amortizirlenilýär.

Maddy däl aktiwler

Bank tarapyndan gözegçilik edilýän, fiziki görnüşi bolmadyk, gelejekde Bank olardan ykdysady peýdany görer diýip tama edýän biri-birilerine laýyk hasaplanýan we seýrek duş gelýän monetar däl aktiwlere gönüden-göni bagly çykdaýjlara maddy däl aktiwler diýilýär.

Ilkibaşda ykrar edilenden soň maddy däl aktiw islendik toplanan dikeldiş amortizasiýa we islendik hümmet gaçmakdan toplanan ýitgileri hasaba almazdan, özüne düşýän gymmaty boýunça hasaba alynmalydyr. Kapitallaşdyrylan harajatlar aktiwleriň peýdaly ulanylýan möhletini uzaldýan ýa-da olaryň ulanylmagynda olaryň ykdysady peýdany bermek ukyplylygyny ýokarlandyryýan, gowulandyrmak we çalşyrmak boýunça esasy çykdaýjlary öz içine alýarlar. Maddy däl aktiwleriň hyzmatyna bolan çykdaýjylar, olaryň emele gelen döwrüniň çykdaýjlary diýip hasaplanylmaladyr.

Eger programmanyň üpçünçiligi degişli enjamyň aýrylmaz bir bölegi bolmasa, onda ol maddy däl aktiw diýip hasap edilýär.

Amortizasiýanyň hasaplanylşy ýyllyk kadalaryny ulanmaklyk bilen göni usul esasynda amala aşyrylýar:

Maddy däl aktiwler

10-50%

Amortizasiýa amala aşyrylmaly, haçan-da bu aktiw ulanmaklyga elýeter bolan ýagdaýynda, ýagny, aktiwni ýerleşýän ýeri we ýagdaýy, ýolbaşçylaryň önünde goýulýan meýilnamalaryna laýyklykda, ony ulanmak mümkinçiligi bolan ýagdaýynda. Maddy däl aktiwleriň amortizasiýasyna bolan çykdaýjlary amaly çykdaýjlaryň düzümünde ykrar edilýärler.

Satuw üçin niýetlenen uzak möhletli aktiwler

Bank uzak möhletli aktiwleri satuw üçin niýetlenen diýip ykrar edýär, eger-de onuň balans gymmatynyň öwezi olary mundan beýläk ulanmak arkaly däl-de, eýsem, esasan, şu aktiwleriň satuwynyň hasabyna dolunar. Şunda, şu aktiwler häzirki ýagdaýda haýal etmän satylmagyna taýýar bolmaly we klassifikasiýanyň pursatyndan bir ýylyň dowamynda olaryň satylmagynyň ähtimallygy, satuw üçin harajatlary aýyrmak bilen, balans gymmatynyň we adalatly gymmatynyň iň pesi boýunça bahalandyrylýarlar. Satuw üçin harajatlary aýyrmak bilen, balans gymmatynyň adalatly gymmatdan ýokary geçmeginde Bank girdejiler ýa-da ýitgiler baradaky hasabatda hümmetiň gaçmagyndan ýitgini ykrar edýär. Satuw üçin harajatlary aýyrmak bilen, adalatly gymmatyň islendik soňraky ýokarlanmasy ozal ykrar edilen hümmetiň gaçmagyndan toplanan ýitgileriň möçberinden ýokary geçmeýän möçberde ykrar edilýär.

Döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlar

Döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlar kärende tölegini almak üçin we/ýa-da döwlete geçirmek üçin ulanylýan obýektler (şol sanda gurluşyk derejesinde bolan obýektler) bolup durýarlar. Döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlaryň obýektleri ilki başda satyn alynýan bahasy, şol sanda satyn almak üçin harajatlar boýunça hasaba alynýarlar. Mundan beýläkde döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlaryň obýektleri, hasaplanan amortizasiýany we hümmetiň gaçmagyndan toplanan ýitgileri aýyrmak bilen, ilki başdaky baha boýunça görkezilýärler. Amortizasiýa 20 ýyldan 50 ýyla çenli üýtgeýip durýan, obýektleriň peýdaly ulanylýan möhletinden ugur alyp, deň hasaplamak usuly esasynda hasaplanylýar.

Her hasabat senede Bank döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlaryň balans gymmatynyň olaryň dikeldiş bahasyndan ýokary geçýändigine ýa-da geçmeýändigine baha berýär. Dikeldiş bahasy iki möçberden iň ýokary möçberi görnüşinde bolup durýar, ýagny, satuw üçin harajatlary aýyrmak bilen adalatly gymmat ýa-da aktivi ulanmagyň gymmatlylygy. Döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlaryň balans gymmatynyň olaryň dikeldiş gymmatyndan ýokary bolan ýagdaýynda, Bank döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlaryň balans gymmatyny olaryň dikeldiş gymmatyna çenli azaldýar. Döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlaryň hümmetiniň gaçmagyndan ýitgi degişli hasabat döwründe ykrar edilýär we amallar çykardajylarynyň düzümine goşulýar. Hümmetiň gaçmagyndan ýitgi görkezilenden soň döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlar boýunça amortizasiýa hasaplap aýyrmalary, galyndy gymmatyny (eger ol göz önünde tutulsa) aýyrmak bilen, aktiwleriň gaýtadan hasaplanan balans gymmatyny peýdaly ulanylýan galan möhletiň dowamynda deň paýlamak maksady bilen indiki döwürlerde düzedilýärler.

Döwlet maksatnamasy boýunça gurlan jaýlaryň obýekti haçan-da onuň bilen bagly bolan ykdysady peýdalaryny almaklyk göz önünde tutulmasynda, olaryň çykmagynda ýa-da ulanyşdan gutarnykly çykarylmagynda balansdan aýrylýarlar. Obýektiň hasapdan aýrylmagyndan islendik girdeji ýa-da ýitgi (çykmagyndan arassa gelip düşmeler bilen aktiviň balans gymmatynyň arasyndaky aratapawut) hasapdan aýrylýan döwür üçin girdejä goşulýar.

Salgyt salma

Peýda salgydy diýip häzirki we gaýra goýlan salgydyň möçberleriň jemine düşünilýär.

Häzirki peýda salgydy

Häzirki döwürde peýda salgydy boýunça çykardajylaryň möçberi bir ýylda alnan salgyt salynýan peýdanyň möçberini göz önünde tutmak bilen kesgitlenilýär. Salgyt salynýan peýda peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji barada hasabatda görkezilen sap peýdadan tapawutlanýar, sebäbi salgyt salmalara ýa-da beýleki ýyllara salgyt salma maksadyna hasaplap aýyrmalara degişli bolan girdeji ýa-da çykardajy maddalaryny öz içine almaýar, şeýle hem salgyt salma maksady esasynda salgyt salynmaýan we göz önünde tutulmaýan maddalary hasaba almaýar. Häzirki ýylda peýda salgydy boýunça Bankyň çykardajylarynyň hasaplanylmagy hasabat döwrüň dowamynda girizilen salgydyň stawkasynyň ulanylmagy bilen amala aşyrylýar.

Gaýra goýlan peýda salgydy

Gaýra goýlan salgyt balans hasaba alyş usuly esasynda ykrar edilýär we aktiwleriň hem borçnamalaryň balans bahasy bilen salgyt salma peýdany hasaplamak üçin ulanylýan degişli salgyt hasabynyň maglumatlarynyň aratapawudynyň hasabyna ýazylýan peýda salgydynyň talaplary ýa-da borçnamalary bolup durýar. Gaýra goýlan salgyt borçnamalary adaty salgyt salynýan peýdany köpeldýän ähli wagt aratapawutlaryna degişlilikde görkezilýär, gaýra goýlan salgyt talaplary bolsa gelejekde degişli gaýra goýlan salgyt aktiwlerini hasaba almak üçin salgyt salynýan peýdanyň bolmagynyň ähtimallygyny göz önünde tutmak bilen ykrar edilýär. Şular ýaly salgyt talaplary we borçnamalary maliýe hasabatlarynda görkezilmeýär, eger wagt aratapawutlary işewür at-abraýy bilen bagly bolsa we salgyt salynýan ýa-da buhgalter peýdasynyň möçberine täsir etmeýän amallaryň çäklerinde beýleki talaplaryň we borçnamalaryň ilki başda ykrar edilmeği sebäpli (kompaniýalaryň birleşýän halatlaryndan başga) ýüze çyksalar.

Bankyň wagt aratapawudyň yzyna gaýtarylyp bilijiliginiň möhletlerine gözegçilik etmek mümkinçiligi bar bolanda we ýakyn gelejekde bu aratapawudyň üýtgeýändigini ähtimal bolanda, gaýra goýlan salgyt borçnamalary salgyt salynýan wagt tapawutlaryny hasaba almak bilen aýan edilýär. Şular ýaly maýa goýumlar we paýlar bilen bagly bolan aýrylýan wagt aratapawutlarynyň netijesinde ýüze çykýan gaýra goýlan salgyt aktiwleri ýeterlik salgyt salma peýdanyň alynmagynyň ähtimal derejesinde ykrar edilýär, bu

peýda boýunça wagt aratapawutlarynyň ýeňillikleri ulanylyp biliner hem-de ýakyn gelejekde olaryň storno ediljekdigi garaşylýar.

Gaýra goýlan aktiwleriň balans gymmaty her hasabat senesinde barlanylýar we aktiwiniň doly ýa-da bölekleýin öwez dolmasy üçin ýeterlik bolan salgyt talabynyň amala aşyrylmagyndan peýda alyp boljak ähtimallygy bolmadyk derejede azalýar.

Gaýra goýlan salgytlar göz önünde tutulyşy ýaly berginiň üzülýän ýa-da aktiwiniň amala aşyrylýan döwründe ulanyljak stawkalar boýunça hasaplanylýar. Gaýra goýlan salgytlar gös-göni maýa degişli maddalar bilen bagly bolan ýagdaýlaryndan başga, peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji barada hasabatda ykrar edilýärler we şu ýagdaýda gaýra goýlan salgytlar maýanyň düzüminde hem görkezilýärler.

Bank salgyt talaplarynyň we gaýra goýlan salgyt borçnamalarynyň özara hasaba alnyşyny geçirýär we maliýe hasabatlylygynda jemleýji aratapawudy ykrar edýär, eger-de:

- Bankyň dowam edýän salgyt borçnamalarynyň garşysyna dowam edýän salgyt talaplarynyň hasaba alnyşyny geçirmek üçin kanuny berkidilen hukugy bar bolanda; we
- gaýra goýlan salgyt talaplary we gaýra goýlan salgyt borçnamalary şol bir salgyt edarasy tarapyndan şol bir salgyt subýektine töletdirilýän peýda salgyda degişli bolup duranda

Türkmenistanda Bank öz işini alyp baranda, peýda salgydyndan başga-da, Bankyň işlerine degişlilikde gaýry dürli salgytlary hasaplamak we tölemek boýunça talaplary ýerine ýetirýär.

Karzlar

Karzlar hasaba alyşda ilki başda adalatly bahasy boýunça aýan edilýärler. Soňra şular ýaly amallar boýunça borçnamalar amortizasiýa bahasy boýunça ykrar edilýär, balans bahasy bilen bergini üzmeklik bahasynyň arasyndaky degişli aratapawut bolsa göterim çykdaýlaryň düzüminde netijeli göterim stawka usulyny ulanmak bilen alynýan möhletiniň dowamynda peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji barada hasabatda aýan edilýär. Döwlet maksatnamalaryna laýyklykda Bank kiçi göterimli stawkalary boýunça karzlary alýar. Türkmenistanyň çäklerinde ýerleşýän beýleki banklara hem şunuň ýaly maliýeleşdirmeklik şertleri elýeterdir. Munuň bilen baglylykda, berlen stawkalar bazar stawkalary diýip hasaplanylýar we berlen maliýe gurallary amortizasiýa bahasy boýunça bazar göterimli stawkasy bilen hasaba almaklygyň zerurlygy ýokdur.

Şertli borçnamalar

Şertli borçnamalar buhgalterçilik balansynda ykrar edilmeyär, ýöne olaryň üzülmeginiň netijesinde serişdeleriň yzyna alynmagy şübheli bolan ýagdaýyndan başga, maliýe hasabatlylygynda beýan edilýär. Şertli aktiw buhgalterçilik balansda ykrar edilmeyär, emma ykdysady peýdalaryň gelip düşmegi ähtimal bolanda, maliýe hasabatlylygynda beýan edilýär.

Esaslyk maýa

Esaslyk maýa ilki başdaky baha boýunça ykrar edilýär.

Pensiýa borçnamalary

Türkmenistanyň kanunlarynyň talaplaryna laýyklykda Bank işgärleriň zähmet haklaryndan pensiýa gatançlarynyň möçberlerini tutup alýar we olary döwlet pensiýa gaznasyna geçirýär. Pensiýa üpjünçiliginiň ulgamy işgärlere edilýän umumy töleglerden göterim hökmünde iş berijiniň gündelik gatançlarynyň hasaplamasyny göz önünde tutýar. Şeýle çykdaýlar işgärlere edilýän tölegleriň degişli döwründe ykrar edilýär. Pensiýa çykylanda ähli pensiýa tölegleri ýokarda agzalan pensiýa gaznasy tarapyndan geçirilýär. Bankyň Türkmenistanyň döwlet pensiýa ulgamyna gatnaşmaktan başga, pensiýa üpjünçiliginiň goşmaça çeşmeleri ýok. Mundan başga-da, Bankyň pensiýa çykanlaryndan soň işgärlere berilen ýa-da geçirimleri talap edýän beýleki berilýän wajyp bolan ýeňillikleri ýok.

Girdejileriň we çykajylaryň ykrar edilmegi

Göterim girdejileriň we çykajylaryň ykrar edilmegi

Maliýe aktiwleri boýunça göterim girdejileri eger Bank tarapyndan ykdysady peýdany gazanmaklygyň ýokary ähtimallygy bar bolanda we girdejileriň möçberi dogry kesgitlenilip bilinende ykrar edilýärler. Göterim girdejileri we çykajylary hasaplama (hasaba ýazmak) ýörelgesi boýunça görkezilýärler hem netijeli göterim stawka usuly boýunça hasaplanylýarlar. Netijeli göterim stawka usuly diýip maliýe aktiwiniň ýa-da maliýe borçnamasynyň (ýa-da maliýe aktiwleriniň toparynyň ýa-da maliýe borçnamalarynyň toparynyň) amortizasiýa bahasynyň hasaplanylmagyndan, şeýle hem göterim girdejini ýa-da göterim çykajyyny degişli döwre degişli etmekden ybarat bolan usula düşünilýär.

Netijeli göterim stawka – bu maliýe aktiwiniň ýa-da maliýe borçnamasynyň garaşylýan hereket edýän möhletiniň dowamynda hasaplama geljekki pul töleglerini ýa-da pul serişdeleriniň gelip gowuşmalaryny maliýe aktiwiniň tutuş balans gymmatyna çenli ýa-da maliýe borçnamasynyň amortizirlenen gymmatyna çenli takyklykda diskontirleýän göterim stawkasy.

Adalatly baha boýunça bahalandyrylýan aktiwler boýunça alnan göterimler göterim girdejileri diýip klassifisirlenilýärler.

Komission girdejileriň we çykajylaryň ykrar edilmegi

Ssuda hasaplarynyň açylmagy üçin niýetlenen komission haklary, şeýle hem karzlaryň berilmegi bilen baglanşykly degişli göni harajatlary, karzlar boýunça netijeli göterim stawkanyň düzedilmegi hökmünde ykrar edilýärler.

Karzy bermek boýunça borjyň bar bolmagy sebäpli, karzy bermek barada şertnamanyň baglaşylmagynyň ähtimallygynyň bolan ýagdaýynda, karzy bermek boýunça borjyň komission haklary soňky döwürleriň girdejileriniň düzümine (degişli göni çykajylar bilen bilelikde) girýär we gelejekde karz boýunça hakyky girdejileriň düzedişi hökmünde ykrar edilýär. Eger karzy bermek boýunça borjyň ähtimallygy pes diýip bahalandyrylsa, karzy bermek boýunça borjyň komission haky karzy bermek boýunça borjyň hereket etmeginiň galan döwründe peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji barada hasabatda ykrar edilýär. Karzyň berilmegi bilen tamamlanmadyk karzy bermek boýunça borçlaryň hereket etmeginiň möhletiniň tamamlanmagy netijesinde karzy bermek boýunça borjyň komission haky onuň hereket edýän möhletiniň tamamlanýan senesinde peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji baradaky hasabatda ykrar edilýär.

Daşary ýurt walýutasynyň gaýtadan hasaplanylmagynyň usulyýeti

Daşary ýurt walýutasynda aňladylan pul aktiwleri we borçnamalary 31-nji dekabry ýagdaýyna degişli alyş-çalyş nyrhy boýunça türkmen manadyna hasaplanylýar. Daşary ýurt walýutasynda geçirilýän amallar amalyň senesinde hereket edýän hasaba alyş nyrhy boýunça ykrar edilýär. Şeýle hasaplamalardan emele gelen peýda we ýitgiler peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdeji barada hasabatda daşary ýurt walýutasynda geçirilýän amallaryň sap peýdasyna girizilýärler.

Alyş-çalyş nyrhy

Aşakda maliýe hasabatlylygynyň düzülmeginde Bank tarapyndan ulanylan, ýylyň ahyryndaky resmi alyş-çalyş nyrhlyry getirilýär:

	2019 ý. 31-nji dekabry	2018 ý. 31-nji dekabry
Manat / ABŞ-nyň dollary	3.5000	3.5000
Manat / Ýewro	3.9113	4.0075
Manat / Ýapon ýenasy	0.0320	0.0317
Manat / Hytaý yuany	0.5003	0.5096

Ýolbaşçylaryň baha bermeleriniň we çaklamalarynyň ähmiýetli ulanylyş çäkleri

Maliýe hasabatlylygynyň taýýarlanylmagy Bankyň ýolbaşçylaryndan hasabatlylykda görkezilýän Bankyň aktiwleriniň we borçnamalarynyň möçberine, hasabat senesi ýagdaýyna şertli aktiwleriň we

borçnamalaryň aýan edilmegine we hasabatlylykda görkezilýän hasabat döwri üçin girdejileriň we çykdajlaryň möçberlerine täsir edýän baha bermeleriniň we çaklamalarynyň işlenilip taýýarlanylmagyny talap edýär. Bankyň ýolbaşçylary bolup geçýän şertlerde ýerlikli diýip hasap edýän bar bolan tejribesine we beýleki ýagdaýlara esaslanyp, hemişelik esasyda baha bermeleri we çaklamalary amala aşyýar. Hakyky netijeler şu baha bermelerden tapawutlanyp biler. Bankyň maliýe ýagdaýyny beýan etmek üçin indiki baha bermeler we çaklamalar wajyp bolup durýar.

Karzlaryň we alynmaly hasaplaryň hümmetleriniň gaçmagynyň önüni almaklygyň ätiýaçlyklary

Bank öz ssudalaryny hümmetiň gaçmaklyk derejesine wagtly-wagtynda barlap durýar. Karzlaryň hümmetiniň gaçmagynyň önüni almaklygyň Bank ätiýaçlyklary hümmetiň gaçmagy esasynda emele gelen ýitgileri karzlaryň bukjasynda we debitor bergilikde ykrar etmek üçin döredilýär. Bank karzlaryň hümmetiniň gaçmagynyň önüni almaklygyň ätiýaçlygy bilen we debitor bergilik bilen bagly bolan hasaba alyşy bahalaryň näbelliliginiň wajyp çeşmesi diýip hasap edýär, olaryň (i) döwürden döwre üýtgemelere güýçli sezewar bolandygy sebäpli, borçlaryň ýerine ýetirilmezliginiň geljekki görkezijileri boýunça çaklamalar we hümmeti gaçan karzlar hem debitor bergilik bilen bagly bolan mümkin ýitgilere baha bermeklik işiň soňky netijelerine esaslanýanlygy üçin we (ii) Bankyň bahalandyrylan ýitgileri bilen hakyky ýitgileriniň arasyndaky islendik möhüm aratapawut Bankdan geljekki döwürlerde onuň maliýe hasabatlylygynda möhüm täsir edip biljek ätiýaçlyklary döretmekligi talap edýär.

Karz alyjynyň maliýe kynçylyklary bar bolan ýagdaýynda we şular ýaly görnüşli karz alyjylara degişlilikde az taryhy maglumatlar bar bolanda, Bank hümmetiň gaçmagyndan emele gelen islendik ýitginiň möçberine baha bermek üçin ýolbaşçylaryň pikirlenmesinden peýdalanýar. Şular ýaly, Bank eýe bolýan tejribesi, geçmişde müşderiniň özüniň alyp barşy, toparada karz alyjylar tarapyndan bergileriň üzülyän statusynda oňaysyz täsiri görkezýän bar bolan maglumatlar, şeýle hem şu toparada aktiwler boýunça borçlaryň ýerine ýetirilmezligi bilen korrelýasiýa edýän milli ýa-da ýerli ykdysady şertleri esasynda geljekde pul serişdeleriniň hereketindäki üýtgemelere baha berýär. Ýolbaşçylar karz töwekgelçiliginiň häsiýetnamalary we hümmetiň gaçmagy barada obýektiw maglumatlar, karzlaryň şu toparynda olara meňzeş bolanlar bilen aktiwler boýunça ýitgileriň ýüze çykmagynyň taryhy tejribesi esasynda bahalary ulanýarlar. Bank taryhy maglumatlarda aýan edilmedik gündelik ýagdaýlary ykrar etmek maksady bilen karzlaryň topary boýunça bar bolan maglumatlary düzetmek üçin ýolbaşçylaryň beren bahasyndan peýdalanýar.

Garaşylyan karz ýitgilerine baha bermekligiň subýektiv faktoryny öz içine alýandygyna üns bermeli. Bankyň ýolbaşçylary görkezilen hümmetiň gaçmaklyk möçberiniň çaklama maglumatlaryny göz önünde tutup, hasabat senesinde töwekgelçiliklere sezewar bolan aktiwler boýunça bolup geçen ýitgileriň üstüni dolmak üçin ýeterlikdigini hasap edýär, emma belli bir döwürlerde Bankyň garaşylyan karz ýitgileri üçin görkezilen ätiýaçlyk bilen deňeşdirilende uly bolan ýitgileri çekjekdigi hem bolup biler.

Maliýe hasabatlylygynyň täze we gaýtadan seredilen halkara ülnüleriniň ulanylmagy

Bank 2019-njy ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin Bankyň her ýyllyk maliýe hasabatlylygyna degişlilikde güýje giren Maliýe hasabatlylygynyň Halkara ülnüleri baradaky Komiteti tarapyndan we Maliýe hasabatlylygynyň Halkara ülnüleriniň interpretasiýalary baradaky Komiteti (mundan beýläk “MHHÜIK” diýip atlandyrylýar) tarapyndan ykrar edilen aşakdaky täze ýa-da gaýtadan seredilen ülnüleri we interpretasiýalary ulanýar:

- MHHÜ (IFRS) 16 “Kärende” kärende şertnamalaryny kesgitlemek we olary kärendeçiler hem kärendä berijiler üçin maliýe hasabatlylygynda hasaba almak üçin jemlenen modeli berýär. MHHÜ (IFRS) 16 MHHÜ (IAS) 17 “Kärende”, HMÜKR (IFRIC) 4 “Ylalaşykda kärende alamatlarynyň bolmagyny kesgitlemegiň” düşündirilişini, PKR (SIC) 15 “Amallar kärendesi – höweslendirmeler”-iň düşündirilişini we PKR (SIC) 27 “Kärendäniň hukuk görnüşine eýe bolan amallaryň düýp manysynyň kesgitlenilmeginiň” düşündirilişini öz bilen çalyşýar. Ülni kärende barada maglumatlary ykrar etmäniň, baha bermäniň, bermekligiň we aýan etmekligiň ýörelgelerini kesgitleýär hem-de kärendeçileriň ýeketäk balans modeliniň çäklerinde kärendäniň görnüşleriniň köpüsini hasaba almalydygyny talap edýär. Bankyň kärendä beriji bolup durýan amallar kärendesinden girdeji kärendäniň möhletiniň dowamynda girdejileriň düzüminde deň ykrar edilýär. Amallar kärendesiniň geleşigi baglaşylanda çekilen ilkibaşdaky ep-esli göni harajatlar esasy aktiwiniň balans gymmatyna goşulýarlar we kärendeden gelen girdejiler ýaly bolan esasyda hem kärendäniň möhletiniň dowamynda çykdajylar hökmünde ykrar edilýärler. Kompaniýa kärendä beriji hökmünde, lizingiň täze ülnüniň kabul edilmegi netijesinde tutup alynýan aktiwleriň hasaba alnyşyna haýsydyr düzedişleri girizmeklik gerek bolmady.

- MHHÜ (IAS) 28 «Assosiirlenen we bilelikdäki kärhanalara maýa goýumlar»-a düzedişler guramanyň assosiirlenen ýa-da bilelikdäki kärhanalara sap arassa maýa goýumlarynyň bölegi bolup durýan, emma paýly gatnaşyk usuly ulanylmaýan, assosiirlenen ýa-da bilelikdäki kärhanalara uzak möhletli goýumlara degişlilikde MHHÜ (IFRS) 9-yň talaplaryndan ugur almalydygyny takyklaýarlar.
- MHHÜ (IFRS) 9 “Maliýe gurallary”-na düzedişler MHHÜ (IFRS) 9-yň bar bolan talaplaryny üýtgedýärler we hatda otrisatel öwez dolma tölegleriniň ýagdaýynda hem amortizirlenen gymmat boýunça (ýa-da biznes-modele baglylykda, gaýry umumy girdejiniň üstünden adalatly gymmat boýunça) öňünden tölenilmäge degişli bolan maliýe aktiwlerine baha bermäge ýardam edýärler.
- MHHÜ (IAS) 19 «Işgärlere haklar»-a düzedişler şulary düşündirýärler: eger-de pensiýa maksatnamasyna düzediş girizilse, maksatnama gysgaldylsa ýa-da ol boýunça hasaplama bolup geçse, häzirki döwrüň hyzmatlarynyň bahasyny we pensiýa maksatnamasynyň üýtgemeginden soň hasaba döwrüniň galyndysy üçin sap arassa göterimi kesgitlemek üçin täzeden baha berme geçirilende ulanylan täze çaklamalary ulanmaly. Şeýle hem düzedişler bellenen tölegler boýunça sap arassa aktiwlere ýa-da borçnamalara täzeden baha bermekligi talap edýärler.
- MHHÜ (IAS) 3 “Biznesleri birleşdirmeklige” düzedişler şulary düşündirýärler: eger-de bir kompaniýa ozal bilelikdäki amallar (ýagny, bilelikdäki amallar golçur kompaniýa bolanda) diýip klassifisirlenen beýleki kompaniýanyň üstünden gözegçiligi alsa, onda enelik kompaniýa oňa golçur kompaniýasynda degişli bolan gatnaşyk paýyna gaýtadan baha bermeli.
- MHHÜ (IAS) 11 “Bilelikdäki telekeçilige” düzedişler şulary düşündirýärler: eger-de kompaniýa ozal bilelikdäki amallar diýip klassifisirlenen beýleki kompaniýanyň üstünden gözegçiligi alsa, onda maýa goýumdar ozal oňa bilelikdäki amallara gatnaşyk paýyna gaýtadan baha bermeyär.
- MHHÜ (IAS) 23 “Karz almalar boýunça harajatlar”-a düzedişler eger-de alnan karzyň degişli aktiwiniň tamamlanýan pursatyna çenli üzülmedik bolsa, onda şu alnan karzyň umumy karz almalaryň bölegi bolýandygyny düşündirýärler.

MHHÜ (IFRS) 9-dan effektden başga, şu täze ülnüleriň we düzedişleriň Bankyň maliýe ýagdaýyna we işiniň netijelerine maddy taýdan täsiriniň bolmaz.

Bank 2019-njy ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin Bankyň her ýyllyk maliýe hasabatlylygyna degişlilikde güýje giren 2014-nji ýylyň iýulynda Maliýe hasabatlylygynyň Halkara ülnüleri baradaky komiteti we Maliýe hasabatlylygynyň Halkara ülnüleriniň interpretasiýalary baradaky Komiteti (mundan beýläk “MHHÜIK” diýip atlandyrylýar) tarapyndan çykarylan MHHÜ (IFRS) 9 “Maliýe gurallary” ulanýar. Şu ülni hasaba alyş syýasatyndaky üýtgetmelere täsir etdi. Bank şu ülni möhletinden öň ulanmady.

Bank MHHÜ (IFRS) 9-da göz önünde tutulan doly retrospektiw gaýtadan hasaplama boşadylmany ulanyp, deňeşdirme maglumatlarynyň gaýtadan hasaplanylmagyny amala aşyрмаýar. Şeýlelikde, 2018-nji ýyl üçin deňeşdirme maglumatlary MHHÜ (IAS) 39 laýyklykda görkezilen we olary 2018-nji ýyl üçin görkezilen maglumatlar bilen deňeşdirip bolmaýar. Deňeşdirme döwri üçin ülnüň ulanylmagynyň netijesinde ýüze çykan maliýe aktiwiniň ýa-da borçnamalarynyň balans gymmatynyň islendik düzedişleri 2019-njy ýylyň 1-nji ýanwary ýagdaýyna paýlanylmadyk peýdanyň düzüminde ykrar edilýärler.

MHHÜ (IFRS) 9-yň kabul edilmegi hasaba alyş syýasatynda maliýe aktiwlerini we maliýe borçnamalaryny ykrar etmeklik, olaryň klassifikasiýasy we baha berilmegi hem olaryň hümmetiniň gaçmagy babatyndaky üýtgetmelere getirdi. MHHÜ (IFRS) 9 MHHÜ (IFRS) 7 “Maliýe gurallary: aýan etmeler” ýaly maliýe gurallaryna degişli bolan beýleki ülnülere hem möhüm üýtgetmeleri getirýär. Aşakda MHHÜ (IFRS) 9-yň kabul edilmeginiň Bankyň maliýe hasabatlylygynyň berilmegine edýän täsirine degişli bolan aýan etmeler görkezilýärler. Häzirki döwürde ulanylýan MHHÜ (IFRS) 9 hasaba alyş syýasatlaryndaky (şeýle hem MHHÜ (IAS) 39 ozalky hasaba alyş syýasatlaryndaky) üýtgetmeler barada has jikme-jik maglumat aşakda görkezilen.

(a) Maliýe gurallarynyň klassifikasiýasy we olara baha bermek

2019-njy ýylyň 1-nji ýanwary ýagdaýyna MHHÜ (IAS) 39 we MHHÜ (IFRS) 9 laýyklykda maliýe aktiwlerine hem borçnamalaryna baha bermek we olaryň balans gymmaty kategoriýalaryndaky aratapawut aşakdaky ýaly görkezilen:

Maliýe aktiwleri	MMHÜ (IAS) 39		MMHÜ (IFRS) 9	
	Baha bermegiň kategoriýasy	Balans bahasy	Baha bermegiň kategoriýasy	Balans bahasy
		müň manat		müň manat
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	Karzlar we debitor bergisi (amortizirlenen baha)	5,999,833	Amortizirlenen baha	5,989,485
Banklardaky serişdeler	Karzlar we debitor bergisi (amortizirlenen baha)	10,599,340	Amortizirlenen baha	10,593,362
Müşderilere berlen karzlar	Karzlar we debitor bergisi (amortizirlenen baha)	18,059,250	Amortizirlenen baha	18,078,491
Bergi maýa goýumlary	Üzülýänçä tutup alynýan maliýe aktiwler (amortizirlenen baha)	109,045	Amortizirlenen baha	109,045
Paý maýa goýumlary	Maliýe aktiwleri satuw üçin bar	19,032	Girdejileriň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmat boýunça hasaba alynýanlar	19,032

Maliýe borçnamalaryna baha bermek we olaryň klassifikasiýasyna degişlilikde, MHHÜ (IFRS) 9 ulanmagyň netijesinde hiç hili üýtgetme bolup geçmedi.

(b) MHHÜ (IAS) 39 we MHHÜ (IFRS) 9 laýyklykda balans boýunça galyndylary deňeşdirmek

Bank maliýe aktiwlerini dolandyrmak üçin öz biznes-modelleriniň jikme-jik seljermesini, şeýle hem pul serişdeleriniň akymalarynyň seljermesini geçirdi.

Aşakda getirilen tablisa 2019-njy ýylyň 1-nji ýanwary ýagdaýyna, MHHÜ (IAS) 39-dan MHHÜ (IFRS) 9-a geçmezden öň we soň maliýe aktiwleriniň balans bahasyndaky aratapawudy deňeşdirýär, müň manat:

Kategoriýa	Bellik	MHHÜ (IFRS) 39 2018-nji ýylyň 1- nji ýanwary ýagdaýyna balans bahasy	Täzeden klassifikasiýa	Täzeden baha bermek	MHHÜ (IFRS) 9 2019-njy ýylyň 1-nji ýanwary ýagdaýyna balans bahasy
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	8	5,999,833	-	(10,348)	5,989,485
Banklardaky serişdeler	9	10,599,340	-	(5,978)	10,593,362
Müşderilere berlen karzlar	10	18,059,250	-	19,241	18,078,491
Üzülýänçä tutup alynýan maýa goýumlar		109,045	(109,045)	-	-
Satuw üçin bar bolan maýa goýumlar		2,207	(2,207)	-	-
Assosiirlenen kompaniýalara maýa goýumlar		16,825	(16,825)	-	-
Amortizirlenen baha boýunça hasaba alynýan maliýe aktiwler		-	109,045	-	109,045
Girdejileriň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça hasaba alynýan maliýe aktiwleri		-	19,032	-	19,032
MHHÜ 9-dan geçişniň maliýe gurallara bolan effektiniň jemi				2,915	

MHHÜ (IFRS) 9 ulanmagyň netijesinde Bank pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri boýunça, banklardaky serişdeler boýunça, şeýle hem müşderilere berlen karzlar boýunça hümmetiň gaçmagynyň öňüni almak üçin goşmaça ätiýaçlyklary ykrar etdi.

MHHÜ (IFRS) 9 ulanmagyň netijesinde Bankyň maliýe aktiwleriniň bahalandyrylýan kategoriýasy üýtgeşsiz galdyrylýar.

Aşakda MHHÜ (IFRS) 9 ulanmagyň netijesinde maliýe gurallarynyň bahasynyň ep-esli üýtgemeginiň sebäpleriniň düşündirilişi getirilýär:

- Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri
- Banklardaky serişdeler
- Müşderilere berlen karzlar

2019-njy ýylyň 1-nji ýanwary ýagdaýyna MHHÜ (IFRS) 9-na geçişiň täsiri:

Paýlanylmadyk peýda

MHHÜ (IAS) 39 laýyklykda gelýän galyndy (2018-nji ýylyň 31-nji dekabry)	329,125
MHHÜ (IFRS) 9 laýyklykda garaşylýan karz ýitgileriniň (ykrar edilmegi)/dikeldilmegi, şol sanda	2,915
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	(10,348)
Banklardaky serişdeler	(5,978)
Müşderilere berlen karzlar	19,241
MHHÜ (IFRS) 9 laýyklykda gelýän galyndy (2019-njy ýylyň 1-nji ýanwary)	332,040

Täze we gaýtadan seredilen MHHÜ –nyň ykrar edilenleri, emma heniz güýje girizilmedikleri

Täze ülnüleriň, ülnüleriň goşmaçalarynyň we düşündirişleriniň käbiri 2019-njy ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna heniz güýje girmede we şu maliýe hasabatlarynyň taýýarlanylmagynda ulanylmady. Görkezilen täzeden girizilen kadalardan aşakda agzalan ülnüleriň we düzedişleriň Bankyň maliýe-hojalyk işlerine täsir etmegi mümkin. Bank güýje giren pursatdan görkezilen ülnüleri we düzedişleri ulanyp başlamaklygy meýilleşdirýär. Täze ülnüleriň şu maliýe hasabatlaryna mümkin täsiriniň seljermesini Bank heniz geçirmede.

Aşakda agzalan täze ülnüler we interpretasiýalar şu maliýe hasabatlylygynyň tassyklanylmagynyň senesine ykrar edilipdiler, emma heniz güýje girizilmediler. Bank olary wagtyndan oň ulanmady:

- MHHÜ (IFRS) 3 “Biznesleriň birleşdirilmegi”-ne düzedişlerde “biznesiň” täze kesgitlemesi bar we olarda maýa goýumdar biznesi satyn alanda we onuň diňe aktiwleriň toparyny satyn alýan ýagdaýynda haýsy hasaba alyş usulyň ulanylmalydygy düşündirilýär.
- MHHÜ 17 «Ätiýaçlandyryş şertnamalary»-na düzedişler ülnüň çäklerinde ätiýaçlandyryş şertnamalaryny ykrar etmegiň, baha bermegiň, bermekligiň we aýan etmekligiň ýörelgelerini kesgitleýär. MHHÜ 17 2012-nji ýylyň 1-nji ýanwarynda ýa-da şol seneden soň başlanýan hasabat döwürleriň şertnamalaryna degişlilikde güýje girýär.
- MHHÜ 10 “Jemlenen maliýe hasabatlary”-na we MHHÜ 28 “Assosiirlenen we bilelikdäki kärhanalara maýa goýumlar”-a düzedişler maýa goýumdar bilen onuň assosiirlenen kompaniýasynyň ýa-da bilelikdäki kärhanasynyň arasynda aktiwleriň satuwy ýa-da girizilmegi bolup geçýän wagtyndaky ýagdaýlara degişli.
- MHHÜ (IAS) 1 “Maliýe hasabatlylygy bermeklige” we MHHÜ (IAS) 8 “Hasaba alyş syýasaty, buhgalter baha bermelerinde üýtgemeler we ýalňyşlar”-a düzedişlerde maglumatyň wajyp bolup durýandygy, eger-de onuň duşdan goýberilmegi, ýoýulmagy ýa-da aýdyň däl beýan edilmegi şu maliýe hasabatlaryň esasynda anyk hasabat berýän gurama barada maliýe maglumatyny berýän maliýe hasabatlylygyň esasy peýdalanyjylary tarapyndan kabul edilýän çözümlere täsire garaşylýan laýkatly esaslary berip bilýändigleri düşündirilýär.

Bank şu täze ülnüleriň we düzedişleriň güýje giren senesinden olary ulanmaga niýetlenýär.

4. MALIÝE HASABATLYLYGYŇ GAÝTADAN BERILMEGI

2019-njy ýylda Bank tarapyndan 2018-nji ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin maliýe hasabatlylygyna birnäçe düzediş girizildi:

- Alnan karzlar boýunça komissiýa çykdajylary effektiv göterim stawkasynyň aýrylmaz bölegi bolup durýar we maliýe borçnamasynyň ilki başda ykrar edilmeginde hasaba alynmaly. 2018-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bank 607,832 müň manat möçberdäki komissiýa çykdajylarynyň amortizasiýa edilmedik bölegini gaýry aktiwleriň düzümünde hasaba alypdyr, ol bolsa dogry däl bolup durýar.
- Müşderilere berlen karzlar boýunça komissiýa girdejileri effektiv göterim stawkasynyň aýrylmaz bölegi bolup durýar we maliýe aktiwiniň ilki başda ykrar edilmeginde hasaba alynmaly. 2018-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bank 606,730 müň manat möçberdäki komissiýa girdejeriniň amortizasiýa edilmedik bölegini gaýry borçnamalaryň düzümünde hasaba alypdyr, ol bolsa dogry däl bolup durýar.
- 2020-nji ýylda Bank 1994-nji ýyldan bäri VISA Inc. halkara töleg assosiasiyasynyň doly hukukly agzasy bolmagy bilen A toparyň 4 paýnamasyna deň bolan, C topardaky kompaniýanyň 5,965 paýnamasyna eýedigini anyklady. 2018-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna şu paýnamalaryň bahasy 11,018 müň manada deň, 2018-nji ýylda paýnamalaryň bahasynyň ösmegi 1,496 müň manada deň boldy.

MHHÜ (IAS) 8 “Hasaba alyş syýasaty, hasaplaşyk buhgalter baha bermelerinde üýtgetmeler we ýalňyşlar” laýyklykda ähli düzedişler retrospektiwa esasynda amala aşyryldy. Deňeşdirme möçberleri görkezildi we ozalky döwürde düzedişler girizildi.

Üýtgetmäniň 2018-nji ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin Bankyň maliýe hasabatlylygyna täsiri aşakda görkezilen:

	2018-nji ýylyň 31-nji dekabrynda maliýe hasabatlylygyň maddasy boýunça ilki başda görkezildi	Gaýtadan garaldy	Gaýtadan klassifisirlene n	2018-nji ýylyň 31-nji dekabrynda gaýtadan seredilen
Maliýe ýagdaýy barada hasabatlyň maddalary				
Müşderilere berlen karzlar	18,665,980	-	(606,730)	18,059,250
Gaýry aktiwler	661,889	-	(607,832)	54,057
Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlar	17,362,354	-	(607,832)	16,754,522
Gaýry borçnamalar	641,041	-	(606,730)	34,311
Maýa goýumlar	128,077	11,018	-	139,095
Peýda ýa-da ýitgi we gaýry jemlenen girdeji barada hasabatlyň maddalary				
	2018-nji ýylyň 31-nji dekabrynda maliýe hasabatlylygyň maddasy boýunça ilki başda görkezildi	Gaýtadan garaldy	Gaýtadan klassifisirlene n	2018-nji ýylyň 31-nji dekabrynda gaýtadan seredilen
Maýa goýumlardan girdejiler	-	1,496	-	1,496

5. ARASSA GÖTERİM GIRDEJISI

2019-njy we 2018-nji ýylaryň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyllar üçin Bankyň göterim girdejileri we çykdaýlary aşakdaky görnüşde görkezilen:

	2019 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna	2018 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna (gaýtadan garaldy)
Göterim girdejileri şulary öz içine alýar:		
Amortizirlenen gymmat boýunça bahalandyrylýan maliýe aktiwleri boýunça:		
Müşderilere berlen karzlar boýunça	1,001,991	1,014,459
Banklardaky serişdeler boýunça	271,426	218,423
Gymmatly kagyzlar boýunça	5,209	5,016
	<u>1,278,626</u>	<u>1,237,898</u>
Göterim çykdaýlary şulary öz içine alýar:		
Amortizirlenen gymmat boýunça görkezilýän maliýe borçnamalary boýunça göterim çykdaýlary:		
Çekilen serişdeler boýunça	895,329	884,063
Müşderileriň serişdeleri boýunça	6,908	10,312
Banklardaky serişdeler boýunça	9,847	9,007
	<u>912,084</u>	<u>903,382</u>
Göterimler hasaplanylýan aktiwler boýunça hümmetiň gaçmagynyň önüni almak üçin ätiýaçlygyň emele gelmegine çenli arassa göterim girdejisi	<u>366,542</u>	<u>334,516</u>

6. HÜMMETIŇ GAÇMAGYNYŇ ÖŇÜNI ALMAK ÜÇIN ÄTIÝAÇLYK

Müşderilere berlen karzlar (ssudalar) boýunça we gaýry amallar boýunça hümmetiň gaçmagynyň önüni almak üçin ätiýaçlyklaryň hereketi barada maglumat aşakdaky görnüşde görkezilen:

	Müşderilere berlen karzlar boýunça GKÝ	Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri boýunça GKÝ	Banklardaky serişdeler boýunça GKÝ
2017-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna (gaýtadan seredilen)	<u>161,963</u>	<u>-</u>	<u>-</u>
Ätiýaçlyklary emele getirmek	131,765	-	-
2018-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna (gaýtadan seredilen)	<u>293,728</u>	<u>-</u>	<u>-</u>
MHHÜ 9-a geçmekden netije (effekt)	(19,241)	10,348	5,978
2019-njy ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna (gaýtadan seredilen)	<u>274,487</u>	<u>10,348</u>	<u>5,978</u>
Ätiýaçlyklary emele getirmek	71,249	127	4,758
2019-njy ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna	<u>345,736</u>	<u>10,475</u>	<u>10,736</u>

7. KOMISSION GIRDEJILERI WE ÇYKDAJYLARY

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyllar üçin Bankyň komission girdejileri we çykdajlary aşakdaky görnüşde görkezilen:

	2019-njy ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin	2018-nji ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin (gaýtadan seredilen)
Komission girdejileri		
Ýol çekleri we bank kartoçkalary bilen hyzmatlar üçin	65,759	89,820
Karz amallary boýunça	12,193	15,447
Geçirme amallary boýunça	9,142	8,414
Kassa amallary boýunça	6,326	5,182
Berlen akkreditiwler we kepillikler boýunça	1,735	1,232
Müşderileriň goýumalaryny kabul etmek, bank hasaplaryny açmak we ýöretmek boýunça hyzmatlar üçin	686	549
	<u>95,841</u>	<u>120,644</u>
	2019-njy ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin	2018-nji ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin (gaýtadan seredilen)
Komission çykdajlary		
Ýol çekleri we bank kartoçkalary bilen hyzmatlar üçin	62,594	76,656
Bankara amallar boýunça	2,628	2,445
Ulanylmadyk karz ugurlary üçin komissiyalar	11,534	11,314
Gaýry	1,412	993
	<u>78,168</u>	<u>91,408</u>

8. PEÝDA SALGYDY

Bank Maliýe hasabatlylygynyň Halkara üňülerinden tapawutlanyp biljek Türkmenistanyň salgyt kanunlarynyň talaplaryna laýyklykda amala aşyrylýan salgyt hasabynyň berlenleri esasynda bolup geçýän döwür üçin salgyt boýunça hasaplamalary taýýarlaýar. 2019-njy ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl boýunça Türkmenistanyň çäklerinde ýuridik şahslary üçin peýda salgydyň stawkasy 20 göterime deň boldy.

Çykdajlaryň käbir görnüşleriniň salgyt salma maksatlary üçin hasaba alynmaýanlyklary sebäpli hem-de salgyt salynmaýan girdejiniň bar bolmagy zerarly, Bankda belli bir hemişelik salgyt aratapawutlary döreýär.

Gaýra goýlan salgyt maliýe hasabatlylygynyň maksady üçin aktiwleriň we borçlaryň hasaba alyş gymmatynyň we salgyt salma maksady bilen kesgitlenýän möçberiniň arasynda döreýän wagt aratapawutlarynyň sap salgyt täsirini (effektini) aýan edýär. 2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna bar bolan wagt aratapawutlary, esasan-da, girdejileriň we çykdajlaryň dürli hasaba alyş usullary, şeýle hem käbir aktiwleriň hasaba alyş gymmaty bilen baglydyr.

	2019 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna	2018 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna (gaýtadan garaldy)
Häzirki peýda salgydy boýunça çykdajylar	84,681	64,622
Gaýra goýlan peýda salgydy boýunça çykdajylaryň (dikeldilmeği)/ hasaplanylmagy	<u>(9,102)</u>	<u>753</u>
Peýda salgydy boýunça çykdajy	<u><u>75,579</u></u>	<u><u>65,375</u></u>

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyllarda salgytlaryň tölenilmeği boýunça çykdajylaryň we buhgalterçilik hasaby boýunça peýdanyň arasyndaky baglaňşyk aşakdaky görnüşde beýan edilýär:

	2019 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna	Salgydyň effektiv stawkasy (%)	2018 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna (gaýtadan garaldy)	Salgydyň effektiv stawkasy (%)
Salgyt salmadan öňki peýda	<u>255,213</u>		<u>195,706</u>	
Kesgitlenen stawka boýunça salgyt (24.6%)	62,782	24.6%	48,144	24.6%
Hemişelik aratapawutlardan emele gelýän salgyt täsiri (effekt)	<u>12,797</u>	<u>5%</u>	<u>17,231</u>	<u>9%</u>
Peýda salgydy boýunça çykdajy	<u><u>75,579</u></u>	<u><u>29.61%</u></u>	<u><u>65,375</u></u>	<u><u>33.40%</u></u>

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna wagt aratapawutlaryndan emele gelýän salgyt täsiri (effekti) aşakdaky görnüşde beýan edilýär:

	2019 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna	2018 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýylyna (gaýtadan garaldy)
Peýda salgydy boýunça gaýra goýlan aktiwler:		
Müşderilere berlen karzlar	87,438	16,045
Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlar	<u>-</u>	<u>53,217</u>
Peýda salgydy boýunça gaýra goýlan aktiwleriň jemi	<u>87,438</u>	<u>69,262</u>
Peýda salgydy boýunça gaýra goýlan borçnamalar:		
Gaýry aktiwler	1,246	62,500
Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlar	<u>33,921</u>	<u>-</u>
Peýda salgydy boýunça gaýra goýlan borçnamalaryň jemi	<u>35,167</u>	<u>62,500</u>
Arassa gaýra goýlan salgyt aktiwleri	<u>52,271</u>	<u>6,762</u>
(Kesgitlenen 20% stawka boýunça) arassa gaýra goýlan salgyt aktiwleri	<u>10,454</u>	<u>1,352</u>

Salgyt hasaby we bu maliýe hasabatlylygyň arasyndaky wagt aratapawutlary, şeýle hem aşakdakylar netijesinde, 2019-njy we 2018-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna salgyt ýitgiler gaýra goýlan salgyt aktiwlerine getirýärler:

	2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan garaldy)	Girdejiler ýada ýitgiler barada hasabatda ykrar edildi	Maýanyň düzümind e ykrar edildi	2019 ý. 31-nji dekabry
Wagt aratapawutlar:				
Müşderilere berlen karzlar	3,209	14,279	-	17,488
Gaýry aktiwler	(12,500)	12,251	-	(249)
Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlar	10,643	(17,428)	-	(6,785)
Peýda salgydy boýunça gaýra goýlan aktiwleriň jemi	1,352	9,102	-	10,454
	2017 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan garaldy)	Girdejiler ýada ýitgiler barada hasabatda ykrar edildi	Maýanyň düzüminde ykrar edildi	2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan garaldy)
Wagt aratapawutlar:				
Müşderilere berlen karzlar	(36,236)	39,445	-	3,209
Gaýry aktiwler	12,500	(25,000)	-	(12,500)
Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlar	25,841	(15,198)	-	10,643
Peýda salgydy boýunça gaýra goýlan aktiwleriň jemi	2,105	(753)	-	1,352

9. PUL SERIŞDELERI WE OLARYŇ EKWIWALENTLERI

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň maliýe ýagdaýy barada hasabatynyň düzümine girýän pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri barada maglumat:

	2019 ý. 31-nji dekabry	2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan garaldy)
Türkmenistanyň Merkezi bankynda alnyp barylýan gündelik hasaby	6,077,437	5,973,140
Kassadaky pul serişdeler	84,022	26,693
Garaşylýan karz ýitgileri üçin ätiýaçlygy aýyrmak bilen	(10,475)	-
	6,150,984	5,999,833

Pul serişdeleriniň hereketiniň hasabatynda getirilen pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri aşakdaky komponentleri öz içine alýarlar:

	2019 ý. 31-nji dekabry	2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan garaldy)
Kassadaky we Türkmenistanyň Merkezi bankyndaky pul serişdeleri	6,150,984	5,999,833
3 aýa çenli üzüliş möhleti bilen ulanylyşy çäklendirilmedik bankdaky serişdeler	6,012,551	6,792,062
Türkmenistanyň Merkezi bankyndaky hökmany ätiýaçlygy hasaba almazdan	(199,321)	(166,631)
	11,964,214	12,625,264

10. BANKLARDAKY SERIŞDELER

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna banklardaky serişdeler aşakdaky ýaly görkezilen:

	2019 ý. 31-nji dekabry	2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan garaldy)
Depozitler	9,802,366	8,264,778
Banklara we gaýry maliýe edaralaryna berlen karzlar	752,400	495,000
Beýleki banklardaky korrespondent hasaplar	307,551	1,839,562
Garaşylýan karz ýitgileri üçin ätiýaçlygy hasaba almazdan	(10,736)	-
	<u>10,851,581</u>	<u>10,599,340</u>

11. MÜŞDERILERE BERLEN KARZLAR

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna amortizirilenen baha boýunça bahalandyrylýan, müşderilere berlen karzlar barada maglumat:

	2019 ý. 31-nji dekabry	2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan garaldy)
Korporativ müşderilere berlen karzlar	17,481,830	18,955,237
Kiçi we orta kärhanalara berlen karzlar	19,087	21,290
Sarp ediş karzlar	2,767	2,289
Müşderileriň karzlary boýunça administratiw gataňlarynyň amortizasiýa edilmedik bölegi	(576,770)	(625,838)
Garaşylýan karz ýitgileri üçin ätiýaçlygy hasaba almazdan	(345,736)	(293,728)
	<u>16,581,178</u>	<u>18,059,250</u>

Aşakda karzlama sektorlary barada maglumat getirilendir:

	2019 ý. 31-nji dekabry	2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan garaldy)
Sektorlar boýunça seljerme		
Nebit we gaz	10,001,856	11,702,641
Himiýa senagaty	4,062,892	4,533,578
Oba hojalyk	1,853,025	1,311,377
Ulaglar	917,080	747,227
Aragatnaşyk	187,835	204,782
Dokma senagaty	14,509	18,346
Şahsy adamlar	10,197	6,965
Gaýry	456,290	453,900
Müşderileriň karzlary boýunça administratiw gataňlarynyň amortizasiýa edilmedik bölegi	(576,770)	(625,838)
Garaşylýan karz ýitgileri üçin ätiýaçlygy hasaba almazdan	(345,736)	(293,728)
	<u>16,581,178</u>	<u>18,059,250</u>

Müşderilere berlen karzlar boýunça girew bilen üpjün etmeklik barada maglumat:

	2019 ý. 31-nji dekabry	2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan garaldy)
Girew üpjünçiligi boýunça seljerme		
Kepillikler we zamunlyklar bilen üpjün edilen karzlar	17,481,827	18,952,647
Gozgalmaýan emlägiň girewi bilen üpjün edilen karzlar	19,149	21,266
Üpjün edilmedik karzlar (ssudalar)	-	203
Gaýry karzlar (ssudalar)	2,708	4,700
Müşderileriň karzlary boýunça administratiw gatançlarynyň amortizasiýa edilmedik bölegi	(576,770)	(625,838)
Garaşylýan karz ýitgileri üçin ätiýaçlygy hasaba almazdan	<u>(345,736)</u>	<u>(293,728)</u>
	<u>16,581,178</u>	<u>18,059,250</u>

Aşakdaky tablisada 2019-njy ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna amortizirlenen baha boýunça bahalandyrylýan, müşderilere berlen karzlaryň (ssudalaryň) hili barada maglumat görkezilen. Görkezilen möçberler hümmetiň gaçmagyny hasaplamak üçin ulanylýan bahalandyrys tapgyrlaryň çäklerinde maliýe aktiwleriň jemi balans bahasyny görkezýärler.

	12 aýyň dowamynda GKÝ	Tutus möhletiň dowamynda GKÝ – gymmaty gaçmadyk karzlar	Tutus möhletiň dowamynda GKÝ – hümmeti gaçan karzlar	Jemi
2019-njy ýylyň 1-nji ýanwary ýagdaýyna korporatiw müşderilere berlen karzlar (ssudalar)	17,542,832	580,199	853,496	18,976,527
Döwürde ykrar edilen aktiwler	193,682	-	-	193,682
1-nji Derejä geçmek	113,723	-	(113,723)	-
2-nji Derejä geçmek	(239,541)	574,181	(334,640)	-
3-nji Derejä geçmek	(529,024)	-	529,024	-
Üzülen aktiwler (hasapdan aýrylanlardan başa)	(267,824)	(1,154,380)	(247,088)	(1,669,292)
Hasapdan aýyrmak	-	-	-	-
Korporatiw müşderilere berlen karzlaryň (ssudalaryň) jemi	<u>16,813,848</u>	<u>-</u>	<u>687,069</u>	<u>17,500,917</u>
2019-njy ýylyň 1-nji ýanwary ýagdaýyna sarp ediş maksatlaryna berlen karzlar (ssudalar)	2,271	15	3	2,289
Döwürde ykrar edilen aktiwler	1,755	-	-	1,755
1-nji Derejä geçmek	-	-	-	-
2-nji Derejä geçmek	(9)	9	-	-
3-nji Derejä geçmek	-	-	-	-
Üzülen aktiwler (hasapdan aýrylanlardan başa)	(1,250)	(24)	(3)	(1,277)
Hasapdan aýyrmak	-	-	-	-

Sarp ediş maksatlaryna berlen karzlaryň (ssudalaryň) jemi	2,767	-	-	2,767
Müşderilere berlen karzlaryň (ssudalaryň) jemi	16,816,615	-	687,069	17,503,684

Aşakdaky tablisada 2019-njy ýyl üçin GKÝ astynda müşderilere berlen karzlar boýunça ätiýaçlyklaryň üýtgemeleriniň derňewi görkezilen:

	12 aýyň dowamynda GKÝ	Tutuş möhletliň dowamynda GKÝ – gymmaty geçmadyk karzlar	Tutuş möhletliň dowamynda GKÝ – hümmeti geçen karzlar	Jemi
2019-njy ýylyň 1-nji ýanwary ýagdaýyna korporativ müşderilere berlen karzlar (ssudalar)	81,653	6,616	186,062	274,331
1-nji Derejä geçmek	473	-	(473)	-
2-nji Derejä geçmek	(4,169)	6,606	(2,437)	-
3-nji Derejä geçmek	(115,327)	-	115,327	-
Hasaplamak/(dikeltmek)	233,124	(13,222)	(148,697)	71,205
Hasapdan aýyrmak	-	-	-	-
Korporativ müşderilere berlen karzlaryň (ssudalaryň) jemi	195,754	-	149,782	345,536
Sarp ediş maksatlaryna berlen karzlar (ssudalar)	152	1	3	156
1-nji Derejä geçmek	-	-	-	-
2-nji Derejä geçmek	(1)	1	-	-
3-nji Derejä geçmek	-	-	-	-
Hasaplamak/(dikeltmek)	49	(2)	(3)	44
Sarp ediş maksatlaryna berlen karzlaryň (ssudalaryň) jemi	200	-	-	200
Müşderilere berlen karzlaryň (ssudalaryň) jemi	195,954	-	149,782	345,736

12. MAÝA GOÝUMLAR

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň maýa goýumlary aşakdaky görnüşde görkezilen:

	2019 ý. 31-nji dekabry	2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan garaldy)
Amortizirlenen baha boýunça hasaba alynýan maliýe aktiwler	110,209	-
Peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly baha boýunça hasaba alynýan maliýe aktiwler	34,084	-
	144,293	-
	2019 ý. 31-nji dekabry	2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan garaldy)
Üzülýänçä tutup alynýan maliýe aktiwler	-	109,045
Satuw üçin bar bolan maliýe aktiwler	-	13,224
Assosiirlenen kompaniýalara maýa goýumlar	-	16,826
	-	139,095

Bankyň maýa goýumlary aşakdaky kompaniýalara berildi:

	2019 ý. 31-nji dekabry		2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan garaldy)	
	Eýeçilik paýy/ göterim stawkasy	Möçber	Eýeçilik paýy/ göterim stawkasy	Möçber
Döwlet obligasiýalary	5%	110,209	5%	109,045
“Şapak” HJ	20%	16,826	20%	16,826
Visa Inc.-iň paýnamalary		15,691		11,018
“Senagat” PTB	5%	1,550	7%	2,193
Gaýry		17		13
		<u>144,293</u>		<u>139,095</u>

13. BANKLARYŇ SERIŞDELERI

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň serişdeleri aşakdaky görnüşde görkezilen:

	2019 ý. 31-nji dekabry	2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan garaldy)
Karzarlar we karzlar	602,544	422,922
Beýleki banklaryň korrespondent hasaplary	37,183	71,425
	<u>639,727</u>	<u>494,347</u>

14. MÜŞDERILERIŇ SERIŞDELERI

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň müşderileriniň serişdeleri aşakdaky görnüşde görkezilen:

	2019 ý. 31-nji dekabry	2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan garaldy)
Gündelik hasaplar we talap edilýänçä depozitler	16,659,639	16,489,806
Gyssagly depozitler	312,721	267,603
	<u>16,972,360</u>	<u>16,757,409</u>

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna müşderileriň serişdeleri boýunça hasaplanan göterimleriň möçberleri, degişlilikde, 5,227 we 3,117 müň manada deň boldy.

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna müşderileriň, degişlilikde, 45,312 müň manat we 7,440 müň manat möçberindäki serişdeleri karzlar boýunça we şertli borçnamalara degişli bolan gaýry amallar boýunça üpjünçilik hökmünde ulanyldy.

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna 13,929,300 müň manat möçberindäki 3 müşderiniň we 14,058,903 müň manat möçberindäki 3 müşderiniň serişdeleri, degişlilikde, aýratynlykda ep-esli konsentrasiýa görnüşinde boldylar, ýagny, maýadan 10%-den ýokary geçdiler.

15. BANKLARDAN WE GAÝRY MALIÝE EDARALARYNDAN ALNAN KARZLAR

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň alan karzlary aşakdaky görnüşde görkezilen:

	Walýuta	Göterim stawkasy	Berilen senesi/üzülen senesi	2019 ý. 31-nji dekabry	2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan garaldy)
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	ABŞ-nyň dollary	5,68%	17.10.2014-15.06.2028	2,243,938	2,154,060
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	ABŞ-nyň dollary	4,69%	29.05.2014-15.03.2024	1,457,553	1,456,319
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	ABŞ-nyň dollary	5,68%	24.10.2014-15.06.2028	1,263,319	1,114,870
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	Ýapon ýenasy	2,91%	24.10.2014-15.06.2028	963,651	1,044,451
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	ABŞ-nyň dollary	6M LIBOR+1,7%	17.10.2014-15.06.2022	863,017	1,220,262
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	ABŞ-nyň dollary	6M LIBOR+1,7%	24.10.2014-15.06.2022	486,514	623,075
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	Ýewro	4,06%	24.10.2014-15.06.2028	385,170	393,255
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	Ýapon ýenasy	3,91%	19.03.2010-15.05.2022	361,937	502,261
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	ABŞ-nyň dollary	6M LIBOR+1,65%	29.05.2014-15.09.2020	323,080	754,067
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	Ýapon ýenasy	3,31%	12.09.2013-15.06.2026	310,140	332,733
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	Ýewro	6M LIBOR+1,55%	24.10.2014-15.06.2022	152,392	224,036
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	ABŞ-nyň dollary	6 M LIBOR+1,7%	12.07.2018-15.08.2029	11,249	-
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	ABŞ-nyň dollary	6,45%	12.07.2018-15.08.2024	7,438	-
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	Ýapon ýenasy	2,7%	24.12.1997-20.12.2027	51,626	57,569
Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky	Ýapon ýenasy	2,3%	24.12.1997-20.12.2027	4,317	4,814
Eksim Bank, Koreýa	ABŞ-nyň dollary	6M LIBOR+2,6%	29.05.2014-15.03.2024	2,698,209	3,337,471
Eksim Bank, Koreýa	ABŞ-nyň dollary	6M LIBOR+4,5%	29.05.2014-15.03.2024	1,213,151	1,500,520
Eksim Bank, Koreýa	ABŞ-nyň dollary	6M LIBOR+2,6%	29.05.2014-15.03.2024	526,915	651,771
Kommerzbank, Frankfurt	Ýewro	6M EURIBOR+1,6%	11.08.2019-30.09.2027	425,753	-
Kommerzbank, Frankfurt	Ýewro	6M EURIBOR+1,6%	23.02.2018-30.06.2026	385,206	448,014
Kommerzbank, Frankfurt	Ýewro	6M EURIBOR+1,6%	08.05.2017-06.10.2025	290,222	346,920
Dir Kredit, ABŞ	ABŞ-nyň dollary	6M LIBOR+2,1%	17.03.2017-05.06.2023	367,764	491,445
Dir Kredit, ABŞ	ABŞ-nyň dollary	6M LIBOR+2,1%	11.09.2019-15.10.2025	283,368	-
Aziýanyň Ösüş Banky	ABŞ-nyň dollary	6M LIBOR + 0,6%	15.11.2018-15.05.2043	2,551	-
Eksim Bank, Hytaý	Hytaý ýuany	3%	13.12.2009-21.09.2029	126,080	141,289

Eksim Bank, Hytaý	Hytaý ýuany	3%	23.12.2009- 21.09.2029	118,681	132,998
Eksim Bank, Hytaý	Hytaý ýuany	3%	23.12.2009- 21.03.2030	102,332	114,180
Eksim Bank, Hytaý	Hytaý ýuany	3%	23.11.2011- 21.03.2032	73,759	81,141
Eksim Bank, Hytaý	Hytaý ýuany	3%	01.03.2007- 21.03.2027	66,749	77,067
Eksim Bank, Hytaý	Hytaý ýuany	3%	01.03.2007- 21.03.2027	44,508	51,389
Eksim Bank, Hytaý	Hytaý ýuany	3%	13.12.2006- 21.03.2027	44,228	51,103
Eksim Bank, Hytaý	Hytaý ýuany	3%	18.05.2006- 21.03.2026	41,531	48,819
Hytaýyň Ösüş Banky	Hytaý ýuany	0.00%	16.07.2005- 31.12.2024	12,508	15,288
Hytaýyň Ösüş Banky	Hytaý ýuany	0.00%	03.11.2003- 31.12.2022	4,503	6,115
Hytaýyň Ösüş Banky	Hytaý ýuany	0.00%	02.07.2002- 31.12.2021	2,001	3,058
Alnan karzlar boýunça administrativ gatançlaryň amortizasiýa edilmedik bölegi				(575,384)	(625,838)
				<u>15,139,976</u>	<u>16,754,522</u>

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlara goşulan hasaplanan göterimleriň möçberi, degişlilikde, 265,693 we 303,320 müň manada deň boldy.

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň Hökümetiň adyndan agent hökmünde hereket edip, Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Banky; Eksim Bank, Koreýa; Eksim Bank, Hytaý; Ýaponiýanyň Halkara Hyzmatdaşlyk Agentligi; Hytaýyň Ösüş Banky; Dir Kredit, ABŞ; Kommerzbank, Frankfurt, bilen baglaşylan ylalaşyklaryň şertleri boýunça gaýry çekilen serişdelere degişlilikde maliýe we maliýe däl kowenatlary berjaý etmek boýunça borçnamalary bardy. Bankyň aşakdaky maliýe kowenatlaryň berjaý edilmegi barada daşary ýurt maýa goýumdarlary bilen ylalaşyklary bar:

- maýanyň we töwekgelçiligi göz önünde tutup, ölçenen aktiwleriň gatnaşygyny azyndan 12% derejede saklamak;
- islendik wagtda likwid aktiwleriň (pul serişdeleriniň we dolanyşykdaky gymmatly kagyzlaryň) jemlenen aktiwlere bolan gatnaşygyny azyndan 15% derejede saklamak;
- 90 günden ýokary bolan, ýerine ýetirilmeýän karzlaryň Bankyň karz bukjasyndaky ähli karzlaryň jemlenen möçberine bolan gatnaşygyny (koeffisiýent NPL) 6%-den ýokary bolman saklamak;
- umumy balansdan daşary bolan borçnamalaryň, umumy aktiwlerden 60%-den ýokary geçmeýän gatnaşygyny saklamak;
- göterim, walýuta ýa-da haryt hejler boýunça ýa-da birinji derejeli maýasyndan 20%-den ýokary geçýän jeminde ýasama maliýe gurallary bilen beýleki meňzeş amallar boýunça açyk pozisiýalary saklamaly däl;
- Umumy amallar çykadjylarynyň umumy amallar peýdasyna bolan gatnaşygyny 50%-den ýokary bolman saklamak;
- Birinji derejeli maýadan 20%-den ýokary geçmeýän derejede bir karz alyjy ýa-da karz alyjylaryň topary üçin töwekgelçiligiň iň ýokary möçberini saklamak, eger-de şu gatnaşyk islendik wagtda prudensial kadalary bozmasa; şeýle hem
- Türkmenistanyň Merkezi banky tarapyndan bellenen ähli hökmany maliýe normatiwleriniň hemişe doly berjaý edilmegini saklamak.

Bank bir karz alyjy ýa-da karz alyjylaryň topary üçin töwekgelçiligiň iň ýokary möçberiniň koeffisiýentiniň berjaý edilmezliginiň sebäplerini beýan etmek bilen, daşary ýurt maýa goýumdarlarynyň önünde wagtly-

wagtynda hasabat berýär. 2019-njy we 2018-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna maýa goýumdarlaryň tarapyndan hiç hili nägilelikler bolmady.

Türkmenistanyň Merkezi banky tarapyndan aşakdaky normatiwleriň berjaý edilmegi tabşyryldy:

- 1-nji derejedäki maýanyň (H1.1) azyndan 7% ýeterligi;
- 2-nji derejedäki maýanyň (H1.2) azyndan 10% ýeterligi;
- Gündelik likwidlik (H2) azyndan 60%;
- Bir bada (gysga wagtlaýyn) likwidlik (H3) azyndan 35%;
- Umumy likwidlik (H4) azyndan 25%;
- Bir karz alyjy üçin töwekgelçiligiň iň ýokary möçberi (H5) 20%-den ýokary däl;
- Iri karzlaryň maýa bolan gatnaşygy (H6) ne bolup 8 esseden ýokary däl; şeýle hem
- Beýleki ýuridik şahslaryň paýnamalaryny satyn almak üçin hususy serişdeleriň ulanylmagy (H8) maksimum 25%.

Bankyň Döwlet maksatnamalarynyň maliýeleşdirilmegine çekilendigi sebäpli, bir karz alyjy üçin töwekgelçiligiň iň ýokary möçberi we iri karzlaryň maýa bolan gatnaşygy üçin bellenen çäklerden çykмага Banka kadalaşdyryjy tarapyndan rugsat edilen.

Bank Türkmenistanyň Merkezi bankynyň barlaglarynyň geçirilmegine, şol sanda maliýe normatiwleriň ýerine ýetirilmegi üçin barlaglaryň wagtly-wagtynda geçirilmegine sezewar bolýar we düzgünleşdirijiniň tarapyndan nägilelikler bildirilmedi.

16. ESASLYK MAÝA

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Türkmenistanyň Hökümeti Bankyň ýeke-täk eýesi bolup durýar. Her ýylda Bankyň esaslyk maýasy Bankyň Müdiriýetiniň çözümleri esasynda dowam edýän ýylyň peýdasyny paýlamagyň hasabyna ýokarlandyrylýar. 2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna esaslyk maýa, degişlilikde, 690,062 müň manada we 592,508 müň manada deň boldy, hem-de esaslyk maýa peýdanyň paýlanylmagy, degişlilikde, 97,554 müň manada we 61,118 müň manada deň bolup durýar.

17. ŞERTLI MALIÝE BORÇNAMALAR

Düýpli maýa harajatlary boýunça borçnamalar

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň düýpli maýa harajatlary boýunça borçnamalary bolmady.

Amallar kärende şertnamalary boýunça borçnamalar

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň amallar kärendesi boýunça borçnamalary bolmady.

Karz häsiýetli borçnamalar

Gündelik işiniň barşynda Bank öz müşderilerine karz ugurlaryny berýär, olar boýunça barlag belli bir möhletliň dowamynda geçirilip biliner. Şu karz ugurlarynyň ulanylmadyk galyndylary balansdan daşary hasaplarda göz önünde tutulýarlar hem şu borçnamalaryň möçberi 2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna aşakda görkezilen:

	2019 ý. 31-nji dekabry	2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan garaldy)
Karz ugurlarynyň ulanylmadyk bölegi	6,260,948	3,623,761
Akkreditiwler	2,536,681	2,533,968
	<u>8,797,629</u>	<u>6,157,729</u>

Kazyýet hak islegleri

Hasabat senesi ýagdaýyna Bank özüniň garşysyna gozgalan kazyýet işlerine garamaklyga çekilmedi.

Salgyt salnysy

Türkmenistanyň salgyt kanunlarynda dürli düşündirişler berilýär we ol üýtgetmelere sezewar edilen.

Ýolbaşçylaryň pikiri boýunça, hasabat seneleriň ýagdaýyna kanunlaryň degişli düzgünleri olar tarapyndan dogry düşündirililen, we Bankyň ýagdaýy salgyt kanunlarynyň nukdaýnazaryndan, durnukly bolup galar.

Ykdysady ýagdaý

Bankyň esasy ykdysady işleri Türkmenistanda amala aşyrylýarlar, şol sebäpli, Bankyň adaty maliýe we ykdysady töwekgelçiliklerine duçar bolujylygy ösýän bazarlar üçin mahsus we häsiýetli bolup durýar. Ýurduň ykdysadyýetiniň ösmegi sebäpli we emele gelýän hakykatlary göz önünde tutup, hukuk, salgyt we kadalaşdyryjy kanunçylygy takykklamalar hem goşmaçalar babatynda kämilleşdirilmegini dowam edýär.

Maliýe aktiwleriň öwez dolup bilijiligi

2019-njy ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna Bankyň maliýe aktiwleri 33,744,838 müň manada deň boldy (2018-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna 34,821,642 müň manat). Şu maliýe aktiwleriň ýokary derejede öwez dolup bilijiligi dürli ýurtlarda ykdysady durnuklylygy gazanmak üçin görülyän fiskal we gaýry çäreleriň netijeliligine, ýagny, Bankyň gözegçiliginde bolmadyk hadysalara baglydyr. Maliýe aktiwleriň öwez dolup bilijiligi hasabat senesine bar bolan şertler esasynda Bank tarapyndan kesgittenilýär. Bankyň ýolbaşçylary bar bolan ýagdaýlara we maglumatlara esaslanyp, häzirk wagtda maliýe aktiwleri üçin goşmaça ätiýaçlyklary döretmek üçin zerurlygynyň ýokdugyny hasap edýär.

Amal gursawy

Has ösen bazarlardan tapawutlylykda, ösýän ýurtlaryň bazarlary dürli töwekgelçilikleriň, şol sanda ykdysady, hukuk we kanunçylyk töwekgelçilikleriniň täsirine sezewar edilen. Türkmenistanyň geljekki ösüş ugry köp babatda ykdysady, salgyt we pul-karz syýasatynyň ulanylýan çäreleri, şeýle hem kadalaşdyryjy-hukuk binýadynyň üýtgemeleri bilen kesgittenilýär.

Şu maliýe hasabatlylygy şu kesgitsizligiň geljekde çözülmegi sebäpli zerur bolup biljek haýsydyr düzedişleri öz içine almaýar. mümkin düzedişler olaryň görkezilmegi aýdyň bolan, we olaryň san möçberlerine baha bermek mümkin bolan döwründe olar hasabatlylyga girizilip biliner, hem-de olaryň san möçberlerine baha bermek mümkin bolup biler.

18. BAGLANÝYKLY TARAPLAR BILEN AMALLAR

Her mümkin baglanyşykly tarapa garalanda diňe bir olaryň hukuk görmüşine däl-de, eýsem gatnaşyklarynyň mazmunyna esasy üns berilýär. Bankyň esasy gözegçilik tarapy döwlet bolup durýandygy sebäpli, döwlet bölegine degişli beýleki kärhanalar bilen amallar jikme-jik aýdyňlaşdyrmagy talap etmeyärler. Bankyň baglanyşykly taraplarynyň sanawyna Bankyň Müdiriýetiniň agzalary, şeýle hem olaryň ýakyn garyndaşlary girýärler.

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyllary ýagdaýyna maliýe ýagdaýy barada hasabatda baglanyşykly taraplaryň amallary esasynda ýüze çykan möçberler görkezilen:

	2019 ý. 31-nji dekabry			2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan garaldy)		
	Baglanyşykly taraplar bilen amallar	Ortaça ölçenen stawka	Maliýe hasabatlylygyň maddalaryna laýyklykda topar boýunça jemi	Baglanyşykly taraplar bilen amallar	Ortaça ölçenen stawka	Maliýe hasabatlylygyň maddalaryna laýyklykda topar boýunça jemi
Aktiwler:						
Müşderilere berlen karzlar	6	6.9%	16,581,178	3	7.1%	18,059,250
Borçnamalar:						
Müşderileriň serişdeleri	35	0.0%	16,972,360	38	0.0%	16,757,409

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyllary ýagdaýyna peýda ýa-da ýitgiler we gaýry jemlenen girdejiler barada hasabatda baglanyşykly taraplaryň amallary esasynda ýüze çykan möçberler görkezildi:

	2019 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin		2018 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin (gaýtadan garaldy)	
	Baglanyşykly taraplar bilen amallar	Maliýe hasabatlylygyň maddalaryna laýyklykda topar boýunça jemi	Baglanyşykly taraplar bilen amallar	Maliýe hasabatlylygyň maddalaryna laýyklykda topar boýunça jemi
Amallar çykadjylar: esasy dolandyryş işgärlere hak tölegleri	855	13,439	705	11,178

19. MAÝANY DOLANDYRMAK

Maýanyň ýeterligini üpjün etmek maksady bilen, kesgitlenen mukdarlaýyn görkezijilere laýyklykda, Bank maýanyň umumy möçberiniň, töwekgelçiligi göz önünde tutup, ölçenen aktiwleriň umumy möçberine bolan gatnaşygynyň iň pes möçberlerine we normatiwlerine degişli bolan talaplary ýerine ýetirmäge borçly.

Normatiw hümmetiň gaçmagynyň önüni almak üçin goşmaça ätiýaçlygy hasaba almazdan, aktiwler we balansdan daşary borçnamalar üçin töwekgelçilige aşakda görkezilen baha bermeleri ulanyp, Türkmenistanyň Merkezi banky tarapyndan bellenen düzgünlere laýyklykda hasaplanyldy.

Atlandyryşyň beýany	Baha beriş stawkasy
TMB-daky pul serişdeler we hasaplar	0%
OESR ýurtlaryň döwlet bergi gymmatly kagyzlary we bergi gymmatly kagyzlary	0%
Döwlet kepillikleri ýa-da altyn bilen üpjün edilen karzlar (ssudalar)	0%
OESR ýurtlaryň banklaryndaky serişdeler we banklaryň kepillikleri bilen üpjün edilen aktiwler	20%
Banklarda 1 ýyla çenli serişdeler	20%
Ýerli kompaniýalaryň we ýerli ygtyýarly edaralaryň bergi gymmatly kagyzlary	20%
Ýerli kompaniýalaryň bergi gymmatly kagyzlar görnüşündäki kepillikleri bilen üpjün edilen	20%
Hökümetiň çözgüdi esasynda uzaldylan karzlar (ssudalar)	20%
Ipoteka karzlary	50%
Müşderilere berlen karzlar (ssudalar)	100%
Gaýry aktiwler	100%

Bankyň maýasynyň hakyky möçberi we koeffisiýentleri aşakda görkezilen:

	2019 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin	2018 ý. 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyl üçin (gaýtadan garaldy)		
Maýanyň hereketi				
Ýylyň başyna	941,839	811,508		
MHHÜ 9 ulanmakdan effekt	2,915	-		
Umumy jemi girdeji	179,634	130,331		
Ýylyň ahryna	1,124,388	941,839		
	2019 ý. 31-nji dekabry	2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan garaldy)		
Regulýativ maýanyň düzümi:				
Birinji derejeli maýa:				
Bankyň hususy maýasy	1,104,807	921,633		
Maddy däl aktiwleriň arassa balans gymmatyny aýyrmak bilen	(18,376)	(19,019)		
	1,086,431	902,614		
Ikinji derejeli maýa:				
Gaýtadan baha bermek boýunça ätiýaçlyklar	19,581	20,206		
	19,581	20,206		
Regulýativ maýanyň jemi	1,106,012	922,820		
Töwekgelçiligi göz önünde tutup, ölçenen aktiwler	2,194,472	4,136,627		
Möçber we maýanyň gatnaşygy	Hakyky möçber	Maýanyň yeterliginiň maksatlary üçin	Maýanyň yeterliginiň maksatlary üçin gatnaşyk	Iň pes talap edilýän gatnaşyk
2019 ý. 31-nji dekabry ýagdaýyna				
Hususy maýanyň jemi	1,124,388	1,106,012	50.4%	10%
Birinji derejeli maýa	1,104,807	1,086,431	49.5%	7%
Ikinji derejeli maýa	19,581	19,581		
2018 ý. 31-nji dekabry ýagdaýyna (gaýtadan garaldy)				
Hususy maýanyň jemi	941,839	922,820	22.3%	10%
Birinji derejeli maýa	921,633	902,614	21.8%	7%
Ikinji derejeli maýa	20,206	20,206		

20. TÖWEGELÇILIKLERI DOLANDYRMAKLYK SYÝASATY

Töwekgelçilikleri dolandyrmaklyk Bankyň işlerinde wajyp orny tutýar. Bankyň işlerine mahsus bolan esasy töwekgelçilikler şulary öz içine alýar:

- Karz töwekgelçiligi;
- Amallar töwekgelçiligi;
- Likwidligiň töwekgelçiligi;
- Bazar töwekgelçiligi.

Töwekgeçilikleri dolandyrmagyň täsirli we netijeli syýasatyny üpjün etmek üçin Bank töwekgeçilikleri dolandyrmagyň esasy ýörelgelerini kesgitledi. Olaryň esasy maksady Banky düýpli töwekgeçiliklerden goramakdan we oňa meýilleşdirilen görkezijileri gazanmaga ýardam bermekden ybarat. Görkezilen ýörelgeler aşakdaky töwekgeçilikleriň dolandyrylmagynda Bank tarapyndan ulanylýar:

Karz töwekgeçiligi

Bank karz töwekgeçiligine, ýagny, maliýe guraly boýunça bir tarap tarapyndan borçnamalarynyň ýerine ýetirilmeginiň töwekgeçiligine, we şol sebäpli, beýleki tarapda maliýe ýitgisiniň ýüze çykmagyna sezewar edilýär.

Belli bir çäklerde töwekgeçilikleriň dolandyrylmagy we olaryň monitoringi Bankyň Ýolbaşçylary tarapyndan amala aşyrylýar. Karz amalary boýunça ähli maslahatlar (karz alyjylar üçin bellenen çäklendirmeler, ýa-da karz şertnamanyň goşmaçalary we ş.m.) ýolbaşçylar tarapyndan garalýar we tassyklanylýar. Töwekgeçilikleri dolandyrmak boýunça gündelik iş Karz administrirleme bölümi tarapyndan amala aşyrylýar.

Bank karz töwekgeçiligiň monitoringini amala aşyrmak we karz bukjasyň konsentrasiasyny çäklendirmek boýunça meseleleri öz içine alýan karz töwekgeçiliginiň dolandyrylmagy boýunça syýasatlary we amalary işläp düzdi. Bankyň karz syýasaty Müdiriýetiň Başlygy tarapyndan garalýar we tassyklanylýar. Bank bir karz alyja ýa-da karz alyjylaryň toparyna degişlilikde, şeýle hem ykdysadyýetiň ulgamlary boýunça kabul edilýän töwekgeçiligiň möçberini çäklendirýän çäk möçberleri kesgitlemek arkaly karz töwekgeçiliginiň derejelerini düzýär. Bellenen çäk möçberlerine hakyky töwekgeçilikleriň gündelik monitoringi geçirilýär.

Karz töwekgeçiligine duçar bolujylygy karz alyjylaryň we mümkin karz alyjylaryň görümleriň we esasy möçberiniň tölenilmege bilen bagly bolan borçnamalar boýunça jogap bermek ukyplylygyny wagtly-wagtynda seljermekligiň esasynda, şeýle hem şol zerurlygyň ýüze çykmagynda şu karz çäk möçberleriniň üýtgemegi arkaly yzarlanýlar. Karz töwekgeçiligine duçar bolujylyk hem üpjünçiligiň, şeýle hem edara görnüşindäki taraplar we şahsy adamlar tarapyndan berilen kepillikleriň alynmagynyň üstünden düzgünleşdirilýär. Şu töwekgeçilikler hemişelik monitoringe sezewar edilýär we ýylda bir gezekden az bolmadyk döwürleýinlik bilen seljerilýär.

Bank kontragentiň görnüşü, şeýle hem töwekgeçiligiň profili bilen kesgittenilýän üç esasy segment üçin GKÝ hasaplamak üçin modelleri işläp düzdi. Segmentler töwekgeçiligiň parametrlerine baha bermek üçin ulanylýan çemeleşmeleri kesgitleýärler, emma şunda GKÝ hasaplamagyň umumy konsepsiyasy ähli üç segment üçin birmeňzeş. Şu segmentler aşakdakylary öz içine alýarlar:

1. Banklaryň bergi gymmatly kagyzlaryna maýa goýumlar we karz edaralaryndaky serişdeler (mundan beýläk “Bank” diýip atlandyrylýar);
2. Korporativ müşderilere berlen karzlar, şol sanda korporativ müşderilerden we döwlet kompaniýalaryndan uzak möhletli debit bergisi (mundan beýläk “Korporativ karzlar” diýip atlandyrylýar);
3. Bölek satuw müşderilere berlen karzlar (“Bölek satuw karzlar”)

Derejelere paýlamak

MHHÜ 9 laýyklykda maliýe gurallary hümmetiň gaçmagynyň aşakdaky derejeleri boýunça klassifisirlenilýärler:

1-nji dereje: hasabat senesinde karz töwekgeçiliginiň düýpli ýokarlanma alamaty bolmadyk maliýe gurallary;

2-nji dereje: ilki başda ykrar edilen pursatyndan karz töwekgeçiliginiň düýpli ýokarlanmasy syn edilýän maliýe gurallary;

3-nji dereje: defolt wakasy bolup geçen maliýe gurallary.

Derejelere paýlamagyň kriteriýalary

Her hasabat senede aşakda berilen tertipde maliýe gurallarynyň Derejelere paýlanlymagy amala aşyrylýar. Bank karz töwekgeçiliginiň bolaýmagy mümkin ýaramazlaşmasy oňnositel irki derejede ýüze çykarylyp biliner ýaly, karz töwekgeçiliginiň derňewi üçin köp faktorly we bitewi çemeleşmäni ulanylýar. Ol Derejäniň kesgittenilmeginiň hil we mukdarlaýyn bolan ähli elýeter maglumatlary ulanmak bilen amala aşyrylýandygyny aňladýar:

1. "Defolt" düşünjäni kesgitlemek

Defolt kesgitlemesine laýyk gelýän maliýe aktiwleri (aşak serediň) 3-nji Derejä klassifisirlenilýärler. Defolt kesgitlemesi möhletniň geçmegiň kriteriýlerini hem kontragentiň tölemäge ukyplylygyny gurşap alýar:

- a. korporativ karzlar üçin möhletniň geçmegi: karz boýunça 90 günden ýokary möhletniň geçmegi.
- b. bölek satuw müşderiler üçin möhletniň geçmegi: 400 TMT-dan ýokary, möhletniň geçmegi bilen karz boýunça 90 günden ýokary möhletniň geçmegi.
- c. kontragentiň maliýe kynçylyklary netijesinde borçnamalary ýerine ýetirmekligiň ukypsyzlygy, mysal üçin:
 - i. göterimleri hasaplamagyň togtadylmagy/maliýe aktiw boýunça göterim stawkasynyň peseldilmegi;
 - ii. esasy berginiň hasapdan aýrylmagy;
 - iii. nominal gymmata ep-esli diskont bilen maliýe aktiwniň satylmagy;
 - iv. karzyň azalmagyna/hasapdan aýrylmagyna/berginiň geçilmegine getirýän restrukturizasiýa;
 - v. maliýe aktiwniň üzüliş möhletiniň ýokarlanmagy;
 - vi. esasy bergi/göterim tölegi boýunça möhletniň has giçki döwre süýşürilmegini bermek;
 - vii. Türkmenistanyň kanunlaryna laýyklykda kontragentiň batmaklygyny ykrar etmek barada hak islegi bermek;
 - viii. batmaklyk baradaky arza boýunça kontragent tarapyndan berlen hak isleg.

Korporativ karzlar, şeýle hem bölek satuw bukjasy üçin defolt kesgitlemesi karzyň derejesine esaslanýar. Emma korporativ bukjalar üçin defolt kesgitlemesiniň müşderiniň derejesinde kesgitlenilýändiginde bazar tejribesi şeýledir, sebäbi haçan-da bir karzyň möhleti geçende, ol adatça müşderide likwidlik bilen meseleleriň ýüze çykyandygyny aňladýar, we indiki karzyň möhleti iň ýakyn wagtda geçer. Beýleki bazar tejribesi "Ýöriteleşdirilen karzlaşdyrmanyň" bukjalary üçin karzyň derejesine defolt kesgitlemesiniň ulanylyp bilinjekdiginden ybarat, sebäbi gijikdirmeler tutuş müşderi bilen däl-de, eýsem, esasan, maýa goýumlar meseleleri bilen sezewar edilen. Bankyň bukjasyň gurluşy sebäpli we eger-de bir karzyň möhleti geçende, şu müşderiniň beýleki karzynyň tiz wagtyň içinde möhleti geçen boljakdygynyň ähtimallygy pes bolmagy sebäpli.

2. Karz töwekgelçiliginiň düýpli ýokarlanmagy

- a. Banklar: karz töwekgelçiligi bilen bagly bolan sebäpler boýunça 7 günden ýokary bolan, we 90 günden ýokary bolmadyk, ýa-da CCC + daşky reýtingi bilen möhletiniň geçmegi bilen aktiwler 2-nji Derejä degişli edilýärler.
- b. Korporativ müşderiler: 30 günden ýokary we 90 günden ýokary bolmadyk möhletiniň geçmegi bilen, ýa-da Bank tarapyndan standart däl diýip klassifisirlenen aktiwler 2-nji Derejä degişli edilýärler.
- c. Korporativ karzlaryň klassifikasiýasy:
 - şübheli,
 - standart däl,
 - meseleli.
- d. 12 aýyň dowamynda uzaldylan ýa-da restrukturirlenen karzlar synag möhletinde bolýarlar we 2-nji Derejä degişli edilýärler.
- e. Bölek satuw müşderiler: 400 TMT-dan ýokary möhleti geçen ýa-da Bank tarapyndan bellenen töleg 2-nji Derejä degişli edilýär.

Derejeleriň arasynda geçiş tertibi

Maliýe guralyň hereket edýän möhletiniň dowamynda öz Derejesini üýtgedip bilmeýän, satyn alnan ýa-da döredilen karz-hümmeti gaçan maliýe aktiwlerinden başga, ähli galan maliýe gurallary bir Derejeden beýlekisine erkin geçip bilýärler. Şeýlelikde, maliýe guralyň töwekgelçiliginiň profili ýaramazlaşyp bilýär, ýagny, 1-nji Derejeden 2-nji Derejä ýa-da 1-nji Derejeden gös-göni 3-nji Derejä geçip bilýär (emma şu ýagdaýlar seýrek bolmaly), gowulanyp hem bilýärler, ýagny, maliýe guralyň pozisiýasy 3-nji Derejeden ýokary geçip bilýär. Sagaltma prosesinde maliýe guraly aşakdaky şertli döwürlerden geçýär:

1. Indiki restrukturizasiýany amala aşyrman, defolt bolup geçen maliýe gurallary: maliýe guraly tä defoltyň ähli kriteriýleri aradan aýrylýança 3-nji Derejede galýar. Maliýe guraly 2-nji Derejä geçirilip biliner, eger-de defoltyň kriteriýleri 3 (üç) yzygider aýyň dowamynda bolmasa.

Soňra, eger-de şu maliýe guraly üçin, indiki üç aýyň dowamynda 2-nji Dereje üçin mahsus bolan, karz töwekgelçiligiň düýpli ýokarlanmagynyň hiç hili kriteriýleri bolmasa, maliýe guraly 1-nji Derejä geçýär

2. Indiki restrukturizasiýa bilen, defolt bolup geçen maliýe gurallary: maliýe guraly tä defoltyň ähli kriteriýleri aradan aýrylýança, emma restrukturizasiýanyň senesinden soň 12 (on iki) aýa deň bolan iň az döwrüň dowamynda 3-nji Derejede galýar. Maliýe guraly 2-nji Derejä geçirilip biliner, eger-de defoltyň kriteriýleri şu 12 aý döwrüň dowamynda bolmasa.

Soňra, eger-de şu maliýe guraly üçin, indiki üç aýyň dowamynda 2-nji Dereje üçin mahsus bolan, karz töwekgelçiligiň düýpli ýokarlanmagynyň hiç hili kriteriýleri bolmasa, maliýe guraly 1-nji Derejä geçýär

Derejäni kesgitlemek

Korporativ bukjadaky Bankyň her maliýe aktiwiniň we maliýe borçnamasynyň özboluşlylygyny göz öňünde tutup, maliýe guralyny şol bir ýa-da başga Derejä paýlamak baradaky gutarnykly karar, maliýe gurallaryna gözegçilik edýän düzüm bölümleri girýän Ygtyýarly edara, töwekgelçilikleri dolandyrmak boýunça hünärmenler we beýleki gyzyklanýan taraplar tarapyndan kabul edilýär. Ýokarda agzalan kriteriýlere laýyklykda, Ygtyýarly edara her bir möhleti geçen we yzyna dolanyp bolmaýan maliýe guralyny degişli esas bilen maliýe guralynyň belli bir Derejä paýlanylmagy baradaky indiki maslahat bilen seljerýär. Ygtyýarly guramanyň kararyna görä, maliýe guraly indiki çäryegiň dowamynda saýlanan Derejede galýar we indiki döwürde Ygtyýarly edaranyň karary bilen başga bir Derejä geçirilip biliner.

Defoltyň ähtimallygy (PD)

MHHÜ 9-yň maksatlary üçin defoltyň ähtimallygyny (PD) baha berilende Bank üç talaby göz öňünde tutýar:

1. Guralyň hereket edýän möhleti: PD guralyň hereket edýän möhletine we onuň karz töwekgelçiliginiň derejesine bagly bolup durýar;

2. Makrokdysady we beýleki daşky faktorlaryň efektine baha bermek arkaly çaklama maglumatlary ulanmak: MHHÜ 9-a laýyklykda, GKÝ üçin bahalandyrylýan ätiýaçlyk çaklama maglumatlary göz öňünde tutmalydyr. Şeýlelik bilen, töwekgelçiligiň parametrleri diňe taryhy maglumatlary däl-de, eýsem çaklamalary görkezilmelidir (eger-de çaklamalar taryhy taýdan syn edilýän özüni alyp barşyna gabat gelmese).

3. TTC (through-the-cycle) siklli çemeleşmeden PIT (point-in-time) pursata üýtgemegi: MHHÜ 9-da aýdyň görkezilmedik bolsa, makrokdysady faktorlaryň täsirini göz öňünde tutup (2-nji bölüme meňzeýär), adatça parametrleriň iň soňky töwekgelçilik taryhynyň görkezilmegi talap edilýär.

Düzgün bolşy ýaly, maliýe guralyň tutuş hereket edýän möhletiniň dowamynda PD hasaplamasy üçin iki esasy çemeleşme ulanylýar:

1. Daşky reýting baha bermesi bolan, garaşsyz emitentler, Banklar, şeýle hem Bankyň golçur edaralary we korporativ müşderiler üçin ulanylýan daşky göçme matrisalary esasynda.

2. Içerki reýting esasynda: daşky reýting maglumatlary bolmadyk korporativ müşderileri üçin.

Çemeleşmäniň ikisi hem häzirki reýtingiň şu guralyň töwekgelçiliginiň profiliniň esasy görkezijisi bolup durýandygyny çaklaýarlar. Galan çemeleşmeler töwekgelçiligiň üýtgeşik profili we spesifik taryhy maglumatlary bolan bukjalara ulanylýarlar.

PD – Banklar

Göçme matrisalary karz töwekgelçiligine baha bermegiň iň belli gurallaryny biri bolup durýar we käbir üýtgetmelerden soň MHHÜ 9-yn maksatlary üçin ulanylyp biliner. Göçme matrisalaryna esaslanyp, maliýe guralyň tutuş hereket edýän möhletini öz içine alýan, häzirki karz reýtingine laýyklykda, PD egri çyzygy gurulýar. Çemeleşme içerki we daşky a matrisalaryna esaslanyp bilner. Birden gowrak halkara karz-reýting gulluklaryndan daşary reýtingiň elýeterlilik halatynda, “ikinji iň oňat reýting” çemeleşmesi ulanylýar.

Bir ýyllyk göçme matrisasy (karz alyjynyň reýtinginiň göçmeginiň ähtimallygyny beýan edýän) köp ýyllyk gözýetimi almak üçin köpeldilýär. Matrisanyň özüne köpeltmeleriň sany göçme döwürleriniň sanyny görkezýär. Bellenen ähtimallyk göçme matrisasynyň soňky sütüninden alnan.

$$\begin{bmatrix} P(A \rightarrow A) & \cdots & P(A \rightarrow Z)|P(D^A) \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ P(Z \rightarrow A) & \cdots & P(Z \rightarrow Z)|P(D^Z) \end{bmatrix}^n = \begin{bmatrix} P(A \rightarrow A)_n & \cdots & CPD_n^A \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ P(Z \rightarrow A)_n & \cdots & CPD_n^Z \end{bmatrix}$$

şu ýerde:

$P(A \rightarrow Z)$ – berilen döwürde (mysal üçin, ýyl) A reýtingden Z reýtinge geçmegiň ähtimallygy;

$P(A \rightarrow Z)_n$ – n döwürler üçin (mysal üçin, n ýyl) A reýtingden Z reýtinge geçmegiň ähtimallygy;

$P(D^A)$ – berilen döwürde A reýtingden defolta geçmegiň ähtimallygy;

CPD_n^A – n döwürler üçin A reýtingde defoltyň kumulýativ ähtimallygy (CPD).

Göçme matrisasy esasynda maliýe guralynyň tutuş hereket edýän döwründe PD hasaplamanyň algoritmi aşakdaky görnüşde bolup durýar:

- Reýtingli kategoriýalar boýunça “reýtingsiz” (NR) kategoriýanyň geçiş ähtimallygyny proporsional paýlamak arkaly, yzyna alnan reýtingleriň effekti ýok edilýär. Şeýlelik bilen, NR kategoriýasyny hasaba almazdan, ähli reýtinglere göçmegiň ýyllyk ähtimallyklarynyň jemi 100% bolmaly.
- Alnan matrisany n-nji derejä galdyrmak, bu ýerde n – wagt gorizontynyň uzynlygy.
- Daşky göçme matrisasyna laýyklykda defoltyň kumulýativ ýyllyk ähtimallygyny kesgitlemek.
- CPD_n^X (n döwürlerde X reýtingden defoltyň kumulýativ ähtimallygy) MPD_n^X öwürmek (n döwürleriň dowamynda X reýtingden maržinal ähtimallygy).

Ýyllyk göçme matrisasy bir ýylyň dowamynda kontragentiň (meselem, özygtyýarly emitentiň) bir reýtingden beýlekisine geçmeginiň ýyllyk ähtimallygyna baha bermek görnüşinde bolup durýar.

Empirik kumulýativ PD aşakdaky deňlemäni ulanyp, maržinal PD-a öwürülýär:

$$MPD_t = \begin{cases} CPD_t & t = 1 \\ 1 - \frac{1 - CPD_t}{1 - CPD_{t-1}} & t > 1 \end{cases}$$

Banklar üçin maliýe guralyň tutuş hereket edýän möhleti üçin PD hasaplamaşy daşky göçme matrisasynyň maglumatlaryny ulanmak bilen: ikinji iň oňat reýtingiň çemeleşmesi bilen taýýarlanylady.

Emma:

- 1) Maliýe edaralary üçin göçme matrisalary ulanylady;
- 2) Daşky reýtingsiz banklar üçin BBB+ reýtingi ulanylady.

Maliýe guramalary tarapyndan ýerine ýetirilmedik maglumatlar örän çäklidir we diňe dünýä derejesinde elýeterlidir (ösen/ösyän bazarlara ýa-da geografiki sebitlere bölüniş adadça köpçüligе elýeterli däl). Şonuň üçin maliýe guralynyň bütin hereket edýän möhleti üçin PD egri çyzyklaryny gazanmak üçin aşakdaky uzak möhletli global maglumatlar ulanylady:

1. Türkmenistan üçin (mysal üçin Ýewraziýa sebiti) köpçüligе elýeter bolan aktual barlag görkezijiler ýok. Degişlilikde, global uzak möhletleýin barlag görkezijilerini ulanmak, esasan, degilen ýurtlarda (mysal üçin, esasan, Amerikanyň Birleşen Ştatlarynda) ýa-da guramanyň görnüşine (defoltlaryň köpüsi banklar bilen baglanyşykly däl) gözegçilik edilýän defoltlaryň bahalaryna täsir edip biljek maglumatlary ulanmaktan has ygtybarly çözügüt bolup durýar).

2. 2008–2010-njy ýyllardaky maliýe çökgünligi bazaryň ygtybarly görkezijisi hökmünde daşky reýtingleriň ygtybarlylygyny şübhe astyna aldy. Netijede, agentlikler soňky ýyllarda reýting gurluşynyň üýtgemeginde göze ilýän belli bergidalar bilen baglanyşykly ýagdaýlar barada iň täze maglumatlary görkezýän häzirkiki reýtinglere uly üns berýärler.

MHHÜ 9 boýunça hasaplanan GKÝ astynda bahalandyrylýan ätiýaçlygyň kontragentleriň aktual ykdysady şertlerine laýyklyk maksatlary üçin, Bank kontragent-banklaryň her çäryekdäki gözegçiligini geçirýär. mümkin bolan kynçylyklar ýüze çykan halatynda, Ygtyýarly edaranyň deslapky makullamagy bilen, bank aýratyn esasynda şu kontragentiň reýtingini häzirkiki reýtingden (içerki ýa-da daşky) pes derejä çenli peseldip biler. Netijede, kontragente maliýe guralynyň bütin hereket edýän möhleti üçin “iň ýaramaz” PD egri çyzygy bellenilýär, bu bolsa GKÝ astynda bahalandyrylýan ätiýaçlygyň has ýokary derejesine we maliýe aktiwiň 1-nji Derejeden 2-nji Derejä mümkin bölünip berilmegine getirýär.

PD – Korporatiw karzlar

Korporatiw karzlar üçin PD-ny bahalandyrmagyň ilkinji usuly Bankyň maglumatlary boýunça göçme matrisasy boldy. Emma, gözegçilikleriň sanynyň ýeterlik däldigi we az sanly defolt bolmagy sebäpli, göçme matrisasynyň kömegi bilen alnan baha bermeler ygtybarly däl bolar. Şol sebäpli, az sanly defoltly bukja üçin PD baha kesmek usuly gutarnykly baha beriş usulydyr. Katja Pluto we Dirk Tasche tarapyndan teklip edilen usul, nol ýa-da juda az sanly bukjalara ulanylyp bilner. Bukjadaky töwekgelçiligi tapawutlandyrmak üçin karzlary birnäçe segmentlere bölmeli (mysal üçin, reýting topary ýa-da bergilerdäki günleriň sany boýunça). Emma bu ýagdaýda karzlaryň sany hem az bolanda, her segment üçin karzlaryň sany modellemek maksady bilen ýeterlik däldi. Netijede, tutuş bukja üçin bir parametri hasaplamak kararyna gelindi.

Munuň üçin binomial paýlama ulanylýar. Binomial paýlama 50% ynamlylyk aralygy bilen taryhy taýdan syn edilen ähli ýagdaýlar boýunça gözegçilik edilýän taryhy sanyny döredip biljek, defoltyň hadysanyň şeýle ähtimallygyny gözleýär:

$$1 - 50\% = \sum_{k=0}^n \binom{N}{k} p^k (1-p)^{N-k}$$

şu ýerde:

n – defolt ýagdaýlaryň sany;

N – çykarylan gurallaryň, berlen seneden tä üzüliş senesine çenli döwrüň dowamlylygyna (ýyllarda) köpeldilen sany;

k – jemleme indeksi;

p – defoltyň ähtimallygy.

PD-niň berlen bukja üçin bir ýyla hasaplanylýandygy sebäpli, her bir syn, onuň bukjada işleýän maliýe guraly hökmünde onuň ýyllarynyň sany bilen kesgitlenýär. Şonuň üçin wagtdaky korrelýasiýa göz önünde tutulmaýar. Ýyllaryň sany – bu başlanan ýyllaryň sanyr. Karz garalýan maglumatlarda azyndan iki gezek duş gelse, hasaplamalarda göz önünde tutulýar.

Şeýle PD guralyň ulanylýan möhletiniň dowamynda hemişelik hasaplanýar we Korporatiw karzlaryň bukjasyndaky ähli ýagdaýlara yzygiderli ulanylýar (şonuň üçin MPD maliýe guralynyň bütin hereket edýän möhletiniň dowamynda kesgitlenilýär). Garaşylýan karz ýitgilerini hasaplamak yzygiderli aýlaryň dowamynda geçirilýändigini sebäpli, ýyllyk MPD aýlyk MPD-e öwürülýär:

$$MPD_t^{1M} = 1 - (1 - MPD_t^{12M})^{\frac{1}{12}}$$

PD – Bölek satuw karzlar

Bölek satuw bukjasy üçin taryhy maglumatlary çendenaşa çykdaýy we tagallalar bolmazdan ýygnamak mümkin däl. Şonuň üçin bukjanýň pes düýplüligini (karz bukjasynyň umumy mukdaryndan 0.01%) göz önünde tutup, PD iň soňky maglumatlara esaslanýar.

Mundan başga-da, iň soňky maglumatlara görä, diňe bir karzyň möhleti 400 TMT-den ýokary geçdi. Möhleti gijikdirilen günler barada maglumat çendenaşa çykdaýylar we tagallalar bolmazdan elýeterli bolmanlygy

sebäpli, karzyň (ssudanyň) 90 günden ýokary geçendigi we karzyň 3-nji Derejä degişli edilendigi çak edilyär.

Bankyň möhleti geçen karzlarynyň sany örän az. Şonuň üçin, Korporativ Karzlar üçin bolşy ýaly hem, "Pluto-Tasche" usuly PD baha beriş usuly hökmünde saýlandy. Maglumatlaryň elýeterlilik meselesi sebäpli, ýönekeýleşdirilen çemeleşme ulanylýar we soňky 12 aýyň dowamynda doly tölegler hasaplanmaýarlar (ýagny, diňe soňky hasabat senesinde görkezilen karzlar alynýarlar). Bu çaklama netijelere düýpli täsir etmeýär.

Defoltda ýüze çykýan ýitgiler (LGD)

LGD – Banklar

Banklar üçin LGD görkezijisi 71,9% derejesinde kesgitlenildi, bu Moody's tarapyndan geçirilen barlaglara görä maliýe guramalary tarapyndan çykarylan subordinirlenen obligasiýalar üçin LGD görkezijisine laýyk gelyär.

Bu konserwativ çaklama Bankyň serişdelerini banklara ýerleşdirmegiň ikinji derejeli ileri tutulýan ugry sebäpli kabul edildi, ol bolsa ileri tutulýan üpjün edilmedik gurallara garanyňda subordinirlenen gurallar bilen has oňat görkezilýär.

LGD – Korporativ karzlar

PD – Korporativ karzlar bölümünde aýdylyşy ýaly, Korporativ karzlaryň bukjasynda az mukdarda defoltlar bar. Şonuň üçin LGD-niň şeýle maglumatlar boýunça berýän bahasy ygtybarly bolmaz we daşky maglumatlar ulanylyp biliner. LGD barlag görkezijisi Aziýadaky taslama karzlary üçin geçirilen Moody's barlagyndan alyndy. LGD 21,8% derejede kesgitlenildi.

LGD – Bölek satuw karzlar

Korporativ karzlaryň bukjasy ýaly, Bölek satuw bukjasy defoltyň pes derejesi diýip hasaplanýar. Bar bolan maglumatlara görä, diňe bir karz defoltly bolup durýar. Şol sebäpden, defoltda ýüze çykan ýitgilere bar bolan maglumatlardan ygtybarly bahalandyrylyp bilinmez.

Işewür bilermenler bilen geçirilen söhbetdeşlikleriň barşynda bölek satuw karzlaryň ygtybarly goragynyň bardygy we haýsydyr bir aýratyn ýagdaý ýüze çykan halatynda karzyň kepillendirijiler tarapyndan tölenýändigini tassyklandy. Şonuň üçin LGD iň pes 2% derejesinde kesgitlenilýär. Çaklama geljekde defoltlaryň sany köpelende barlanýar.

Töwekgelçilik astyndaky möçber (EAD)

GKÝ astynda bahalandyrylýan ätiýaçlygy hasaplamak üçin zerur bolan töwekgelçiligiň soňky parametri hökmünde, töwekgelçilik astyndaky möçber bolup durýar. MHHÜ 9 laýyklykda, töwekgelçilik astyndaky möçberler şertnamadaky üzüliş senesine çenli her geljekki döwür üçin hasaplamaly. Ol bolsa maliýe guralynyň möhleti gutarmanka her hasabat senesinde, töwekgelçilik astyndaky her bir möçberini aşakdakylary ulanmak bilen hasaplanylýandygyny aňladýar:

1. Şertnamadaky üzüliş möhleti;
2. Şertnamadaky üzüliş tertibi.

Soňra, häzirki hasabat senesi bilen üzüliş senesiniň arasynda her aýyň ahyrynda, töwekgelçilik astynda garaşylýan möçber şertnamadaky üzüliş möhleti ulanmak bilen hasaplanylýar.

Korporativ we Bölek satuw karzlary üçin EAD aşakdaky ýaly hasaplanylýar:

$$EAD_{t,e} = \begin{cases} GBV_{t,e} - \sum_{t=1}^t \text{installment amount}_t + CCF \cdot \text{OffBalance} & \text{if } date_{t,e} < (\max(date_e) \text{ in repayment schedule}) \\ 0 & \text{if } date_{t,e} > (\max(date_e) \text{ in repayment schedule}) \end{cases}$$

Eger-de üzüliş möhleti ýa-da üzüliş tertibi elýeter däl bolsa, kesgitlenen galan 12 aýlyk üzüliş möhleti ulanylýar.

$$EAD_{t,e} = \begin{cases} \sum_{t=1}^t \frac{(\sum GBV_{t,e})}{12} + CCF \cdot OffBalance & \text{if } date_{t,e} < (\max(date_e) \text{ in repayment schedule}) \\ 0 & \text{if } date_{t,e} > (\max(date_e) \text{ in repayment schedule}) \end{cases}$$

$GBV(t,e)$ - MHHÜ 9 ülnä laýyklykda jemi balans gymmaty

$installment_amount_t$ – aýda girizilýän möçber t

CCF – karzyň konwersiýa koeffisiýenti, 100% açyk karz ugurlary üçin we 0% galanlar üçin

$OffBalance$ – balansdan daşary düzüji (komponent)

Başgaça aýdylanda, häzirki hasabat senesi bilen şertnamadaky üzülüş tertibi boýunça esasy berginiň nobatdaky üzülüşiniň arasyndaky töwekgelçilik astyndaky möçber üýtgemeyär we häzirki jemi balans gymmatyna deňdir. Soňra töwekgelçilik astyndaky möçber, üzülüş senesine çenli nol möçbere ýetýänçä, ýa-da esasy berginiň şertnama tölegleriniň tamamlanmagy bilen, esasy berginiň şertnamadaky töleglerine proporsional azaldylýar.

Şeýle çemeleşme her aýyň ahyrynda hasaplanan göterimleriň möçberiniň tölenilmedik esasy bergä proporsional azaljakdygy baradaky laýyklykly çaklamany ulanýar.

Şu ädimiň ahyrynda, töwekgelçilik astyndaky möçber, häzirki hasabat senesinden başlap, we şertnamadaky üzülüş möhletinde tamamlanyp, her bir maliýe guraly üçin elýeterlidir.

Banklar üçin EAD hemişelik we jemi balans gymmatyna deňdir.

Çaklama çemeleşmesi

MHHÜ 9-yň esasy talaplarynyň biri, GKÝ astyndaky bahalandyrylýan ätiýaçlygynyň hasaplamaşynda çaklama düzüjileriň (komponentleriň) ulanylmagy bolup durýar. Adatça, şu talap geljekki makrokdysady üýtgetmeler şertlerinde karz töwekgelçiliginiň derejesini kesgitlemekde düzedişleri geçirmek zerurlygy hökmünde düşündirilýär. Defoltlar boýunça elýeterli maglumatlaryň çakli göwrümi sebäpli, makrokdysady täsir hasaplanmady.

Garasylyan karz ýitgileriň hasaplamaşy (ECL)

Formula binomial agajyň gurluşygyna esaslanýar, ol hasabat döwürleriň islendiginde töwekgelçilik astyndaky möçberleriň ýa defolt ýa-da defolt däl kategoriýa düşjekdigini çaklaýar.

Şu klassifikasiýa diňe hasaplaşyk gorizontyna täsir edýär (GKÝ maliýe guralynyň tutuş hereket edýän döwri üçin hasaplanylýar), ýöne parametrleri üýtgetmeýär. Başga sözler bilen aýdylanda, töwekgelçilik aastyndaky möçber 2-nji Derejä ýa-da 3-nji Derejä (defoltyň ykrar edilendigine baglylykda) kesgitlenen ýaly klassifisirlenilýär, ýöne ähli parametrler öňki bölümde beýan edilişi ýaly hasaplanylýarlar.

Resmi taýdan, pozisiýanyň islendik bahasy üçin GKÝ şeýle hasaplanýar:

$$ECL_e(stage) = \sum_{t=0}^{T_e(stage)} MPD_{t,e} \cdot (1 - CPD_{t-1,e}) \cdot LGD_{t,e} \cdot EAD_{t,e} \cdot DF_{t,e}$$

şu ýerde:

$DF(t,e)$ – aşakdaky formula boýunça kesgitlenilýän diskontirleme faktory:

$$DF_{t,e} = \frac{1}{(1 + NIR_{annual})^{t/12}}$$

MPD aşakdaky özgetmäni ulanyp, eýýäm ýyllykdan aýlyk gözyetimlere çenli masştabirlenilýär:

$$monthly\ MPD = 1 - (1 - annual\ MPD)^{\frac{1}{12}}$$

Şu MPD-den ugur alyp, CPD egri çyzygy hasaplanylýar we aýlyk esasda hem aňladylýar.
Aňlatma:

$$MPD_{t,e} \cdot (1 - CPD_{t-1,e})$$

defoltyň hadysasynyň şertliligini göz önünde tutýar.

Ýagny, Bank saýlanan gorizont boýunça (Derejä baglylykda, 12 aý ýa-da Maliýe guralynyň bütin hereket edýän möhleti) her aýlyk döwür üçin bölekleyin GKÝ-leriň möçberi hökmünde GKÝ-niň umumy derejesini hasaplaýar. Bölekleyin GKÝ şu döwürde defolt töwekgelçiligini görkezýär, ýöne şu pursata çenli bolmaklygy şertlendirilen. Mysal üçin, hasabat senesinde 2 aýdan soň töwekgelçilik astyndaky möçberler üçin GKÝ önüm bolup durýar:

- Ikinji aýda töwekgelçilik astyndaky berlen möçberniň defolt ähtimallygy ($MPD_{(2,e)}$);
- Birinji aýda töwekgelçilik astyndaky möçberniň defolt bolmandygyny (saklanylmandygyny) göz önünde tutup, ($1-CPD_{(1,e)}$).

Eger töwekgelçilik astyndaky möçber 1-nji Derejä kesgitlenen bolsa, ýokarda görkezilen möçber 12 aý (1 ýyl ýa-da 12 aý) bilen töwekgelçilik astyndaky belli bir möçber üzülýänçä bolan aýlaryň arasyndaky iň az döwre hasaplanylýar. Başgaça aýdylanda, GKÝ hasabat senesinden başlap, 1 ýyla çenli ýa-da üzülüş möhletine çenli bolan döwür üçin hasaplanylýar, haýsy döwrüň gysga bolmagyna baglylykda.

2-nji Derejä kesgitlenen, töwekgelçilik astyndaky möçberler üçin GKÝ hasaplamaşy häzirki hasabat senesinden üzülüş senesine çenli döwri (aýlaryň sany) hemişe öz içine alýar.

3-nji Derejä degişli edilen, töwekgelçilik astyndaky möçberler üçin ätiýaçlyklaryň möçberi aýratynlykda hasaplanylýar. Ol her töwekgelçiligiň özboluşly häsiýeti (kontragent, möçberniň ep-esliligi, karzyň maksady we karzyň şertleri) bilen şertlendirilen.

Amallar töwekgelçiligi

Bank içerki prosesleriň, ulgamlaryň islendik ulgam bökdençlikleri ýa-da üzülmeleri, mehaniki ýalňyşlary ýa-da daşky ýaramaz faktorlaryň täsiri netijesinde ýüze çykyan ýitgileriň töwekgelçiligi bolup durýan amallar töwekgelçiligine sezewar edilen.

Bankyň töwekgelçiligini dolandyrmak syýasaty töwekgelçiligiň identifikasiýasy we seljermesi hem töwekgelçiligiň we gözegçiligiň degişli çäk möçberleriniň kesgittenilmegi üçin işlenilip düzüldi.

Karz töwekgelçiligiň maksimal möçberi

Bankyň karz töwekgelçiliginiň maksimal möçberi anyk maliýe aktiwlerine mahsus bolan aýratyn töwekgelçiliklere we umumy bazar töwekgelçiliklerine baglylykda möhüm özgerip biler.

Indiki tablisada maliýe aktiwler we şertli borçnamalar boýunça karz töwekgelçiligiň maksimal möçberi getirilen. Maliýe aktiwleri üçin karz töwekgelçiligiň maksimal möçberi hasaba alyşyň we üpjünçiligiň möçberlerini hasaba almazdan, şu aktiwleriň balans gymmatyna deň. Maliýe kepillikleri we beýleki şertli borçnamalar üçin karz töwekgelçiligiň maksimal möçberi kepillik boýunça töleg zerurlygy ýetip gelende ýa-da açyk karz ugurlarynyň çäklerinde ssudalaryň (karzlaryň) talap edilen halatynda Bankyň tölemeli maksimal möçberi görnüşinde bolup durýar.

Girew emlägiň gymmaty karzyň berilýän gününde adalatly gymmatyň esasynda kesgittenilýär we ol hasabat senesinde belli bir karzyň bergisiniň möçberine çäklendirilen.

	Karz töwekgeçiligiň maksimal möçberi	Hasaba alyş möçberi	Hasaba alyşdan soň karz töwekgeçiligiň sap arassa möçberi	Üpjüncilik	2019 ý. Hasaba alyşdan we üpjüncilik hasaba alnandan soň karz töwekgeçiligiň sap arassa möçberi
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	6,150,984	-	6,150,984	-	6,150,984
Banklardaky serişdeler	10,851,581	-	10,851,581	-	10,851,581
Müşderilere berlen karzlar	16,581,178	-	16,581,178	(16,581,178)	-
Maýa goýumlar	127,467	-	127,467	-	127,467
Gaýry aktiwler	33,628	-	33,628	-	33,628

	Karz töwekgeçiligiň maksimal möçberi	Hasaba alyş möçberi	Hasaba alyşdan soň karz töwekgeçiligiň sap arassa möçberi	Üpjüncilik	2018 ý. Hasaba alyşdan we üpjüncilik hasaba alnandan soň karz töwekgeçiligiň sap arassa möçberi (gaýtadan garaldy)
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	5,999,833	-	5,999,833	-	5,999,833
Banklardaky serişdeler	10,599,340	-	10,599,340	-	10,599,340
Müşderilere berlen karzlar	18,059,250	-	18,059,250	(18,059,046)	204
Maýa goýumlar	122,269	-	122,269	-	122,269
Gaýry aktiwler	40,950	-	40,950	-	40,950

Karz alyjy tarapyndan karz borçnamalar ýerine ýetirilmedik ýa-da talaba laýyk ýerine ýetirilmedik ýagdaýynda Bankyň aşakdakylar arkaly şu borçnamalaryň ýerine ýetirilmegini üpjün etmäge hukugy bar:

1. Girewi bilelikde ýerlemek;
2. Kanunda bellenen tertipde girew emlägi eýeçilige almak;
3. Kazyýet tertibinde girew emläge temmi salmak.

Girewi bilelikde ýerlemekde köp halatlarda Bank karz alyjy hem satyn alyjy bilen üçtaraplaýyn satyn alyş-satuw şertnamasyny baglaşmak görnüşi ulanylýar. Şu şertnama laýyklykda satyn alyjynyň borçlaryna Bankyň öňünde satyjynyň bergisini üzmeklik girýär; satyjynyň borçlaryna satyn alyja emläk üçin hukuklary geçirmeklik girýär; Bankyň borçlaryna bolsa karz alyjy tarapyndan bergini üzmekligi amala aşyrmaklyk we emläkden agyrlýgy aýyrmaklyk girýär.

Kazyýet tertibinde girew emläge temmi salmaklyk alternatiwaly usullary ulanmaklygyň mümkinsizligi ýa-da maksadalaýyk bolmadyk halatlarynda ýa-da Bankyň hukuklaryny we bähbitlerini goramak maksady bilen girew emlägine tussagy salmaklyk zerur bolan ýagdaýynda Bank tarapyndan amala aşyrylýar.

Maliýe aktiwleri Standard and Poors ýaly halkara derejede ykrar edilen reýtingli agentlikler tarapyndan berilen dowam edýän karz reýtinglerini göz önünde tutmak bilen klassifisirlenilýär. Iň ýokary mümkin reýting – AAA. Maliýe aktiwleriň maýa goýum derejesi AAA-dan BBB çenli reýtinglere laýyk gelýär. BBB-dan pes bolan reýtingli maliýe aktiwleri spekulýativ derejä degişli.

Aşakda karz reýtingleri boýunça Bankyň maliýe aktiwleriniň klassifikasiýasy getirilen.

	AAA	AA	A	BBB	<BBB	Karz reýtingi berilmedik	2019 ý. Jemi
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	-	-	-	-	-	6,150,984	6,150,984
Banklardaky serişdeler	-	-	8,696,252	1,245,234	-	910,095	10,851,581
Müşderilere berlen karzlar	-	-	-	-	-	16,581,178	16,581,178
Maýa goýumlar	-	15,692	-	-	-	111,775	127,467
Gaýry maliýe aktiwleri	-	-	-	-	-	33,628	33,628
	AAA	AA	A	BBB	<BBB	Karz reýtingi berilmedik	2018 ý. Jemi (gaýtadan seredilen)
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	-	-	-	-	-	5,999,833	5,999,833
Banklardaky serişdeler	-	-	9,925,800	-	673,499	41	10,599,340
Müşderilere berlen karzlar	-	-	-	-	-	18,059,250	18,059,250
Maýa goýumlar	-	11,018	-	-	-	111,251	122,269
Gaýry maliýe aktiwleri	-	-	-	-	-	40,950	40,950

Bankyň işleýän kontragentleriniň hemmesiniň halkara derejeli reýting agentlikleriniň reýtinginiň bolmandygy sebäpli, Bank halkara derejeli reýting agentlikleriniň reýtingleri bilen deňeşdirip bolýan kontragentleriň reýtinglerini kesgitlemäge ýardam berýän içerki reýting we skoring modelleri ulanýar. Şular ýaly gurallar korporativ müşderiler üçin reýting model bolup durýar, we skoring modeller – bölek satuw söwda müşderiler we kiçi biznesdäki müşderiler üçin.

Bank ulgamy bütinleý müşderilere berilen karzlara we bankara depozitlere degişlilikde ýüze çykyan karz töwekgelçilige sezewar edilen. Bankyň esasy karz töwekgelçiligi Türkmenistanda toplanan. Karz töwekgelçiligiň derejesi Bankyň töwekgelçilikleri dolandyrmak boýunça tassyklanýan syýasatyna laýyklykda karzlar boýunça çäk möçberleriň we karz ukyplylygyň berjaý edilmegini üpjün etmek maksady bilen hemişelik monitoringe sezewar edilýär.

Aşakdaky tablisada möhleti geçen aktiwleriň we möhleti geçen berginiň döremeginiň wagty boýunça hem klassifisirlenilýän, gymmaty gaçan bolup durmaýan aktiwleriň balans gymmaty görkezilen:

	Häzirki hümmeti gaçmadyk aktiwler	3 aýa çenli	3 – 6 aý	6 aý – 1 ýyl	1 ýyldan köp	Hümmeti gaçan maliýe aktiwleri	2019 ý. jemi
AKTIWLER:							
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	6,140,509	-	-	-	-	10,475	6,150,984
Banklardaky serişdeler	10,840,845	-	-	-	-	10,736	10,851,581
Müşderilere berlen karzlar	16,235,442	-	-	-	-	345,736	16,581,178
Maýa goýumlar	127,467	-	-	-	-	-	127,467
Gaýry aktiwler	33,628	-	-	-	-	-	33,628
	Häzirki hümmeti gaçmadyk aktiwler	3 aýa çenli	3 – 6 aý	6 aý – 1 ýyl	1 ýyldan köp	Hümmeti gaçan maliýe aktiwleri	2018 ý. jemi
AKTIWLER:							
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	5,999,833	-	-	-	-	-	5,999,833
Banklardaky serişdeler	10,599,340	-	-	-	-	-	10,599,340
Müşderilere berlen karzlar	17,765,522	-	-	-	-	293,728	18,059,250

Maýa goýumlar	122,269	-	-	-	-	-	122,269
Gaýry aktiwler	40,950	-	-	-	-	-	40,950

Geografik jemlenmesi

Töwekgelçilikleri dolandyrmak bölümi kanunlaryň kadalaryndaky üýtgemeler bilen bagly bolan töwekgelçilige gözegçilik edýär we onuň Bankyň işlerine edýän täsirine baha berýär. Bu bolsa Banka Türkmenistandaky maýa goýum ýagdaýyň üýtgemeginden mümkin ýitgileri azaltmaga ýardam berýär.

Aktiwleriň we borçlaryň geografik jemlenmesi baradaky maglumat aşakdaky tablisalarda görkezilen:

	Türkmenistan	YHÖG ýurtlary	Gaýrylar	2019 ý. 31-nji dekabry Jemi
MALIÝE AKTIWLER:				
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	6,150,984	-	-	6,150,984
Banklardaky serişdeler	909,504	9,939,934	2,143	10,851,581
Müşderilere berlen karzlar	16,581,178	-	-	16,581,178
Maýa goýumlar	111,775	15,692	-	127,467
Gaýry aktiwler	33,628	-	-	33,628
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI	23,787,069	9,955,626	2,143	33,744,838
MALIÝE BORÇNAMALAR:				
Banklaryň serişdeleri	628,510	-	11,217	639,727
Müşderileriň serişdeleri	16,972,360	-	-	16,972,360
Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlar	-	14,500,882	639,094	15,139,976
Gaýry borçnamalar	19,647	-	-	19,647
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI	17,620,517	14,500,882	650,311	32,771,710
Açyk pozisiýa	6,166,552	(4,545,256)	(648,168)	973,127

	Türkmenistan	YHÖG ýurtlary	Gaýrylar	2018 ý. 31-nji dekabry Jemi
MALIÝE AKTIWLER:				
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	5,999,833	-	-	5,999,833
Banklardaky serişdeler	671,684	9,924,750	2,906	10,599,340
Müşderilere berlen karzlar	18,059,250	-	-	18,059,250
Maýa goýumlar	111,251	11,018	-	122,269
Gaýry aktiwler	40,950	-	-	40,950
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI	24,882,968	9,935,768	2,906	34,821,642
MALIÝE BORÇNAMALAR:				
Banklaryň serişdeleri	459,275	-	35,072	494,347
Müşderileriň serişdeleri	16,757,409	-	-	16,757,409
Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlar	-	16,032,100	722,422	16,754,522
Gaýry borçnamalar	31,971	-	-	31,971
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI	17,248,655	16,032,100	757,494	34,038,249
Açyk pozisiýa	7,634,313	(6,096,332)	(754,588)	783,393

Likwidliligiň töwekgelçiligi

Likwidliligiň töwekgelçiligi – bu borçnamalaryň tölenilmeginiň hakyky möhleti gelip ýetende olary üzmek üçin we müşderileriň karzlaşdyrylmagynyň dowamynda pul serişdelerine islegini kanagatlandyrmak üçin serişdeleriň alynmagynda kynçylyklaryň ýüze çykmagynyň töwekgelçiligi.

Ýolbaşçylar Bankyň geljekki maliýe döwri üçin ösüş ugruny kesgittläp, üzüliş möhletleri boýunça seljermek arkaly töwekgelçiligiň şu görnüşine gözegçilik edýär. Dowam edýän likwidliligiň dolandyrylmagy Maliýe bölümi tarapyndan amala aşyrylýar. Ol likwidliligiň töwekgelçiligini azaltmak üçin ýeterlik bolan derejede dowam edýän likwidliligi goldaýar.

Aşakda görkezilen tablisada balans göterim töwekgelçiligiň we likwidliligiň töwekgelçiliginiň seljermesi görkezilen.

	Ortaça ölçenen %	1 aýa çenli	1 - 3 aý	3 aý - 1 ýyl	1 ýyl - 5 ýyl	5 ýyldan gowrak	Üzüliş möhleti kesgittlen medik	2019 ý. Jemi
MALIÝE AKTIWLERI:								
Banklardaky serişdeler	2.37%	308,069	6,012,551	3,556,267	260,000	407,400	-	10,544,287
Müşderilere berlen karzlar	4.36%	629,472	1,469,799	1,461,021	9,664,814	3,356,072	-	16,581,178
Maýa goýumlar	5.00%	5,209	-	105,000	-	-	-	110,209
Göterim hasaplanýan maliýe aktiwleriň hemmesi		942,750	7,482,350	5,122,288	9,924,814	3,763,472	-	27,235,674
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri		6,150,984	-	-	-	-	-	6,150,984
Banklardaky serişdeler		307,294	-	-	-	-	-	307,294
Maýa goýumlar		-	-	-	-	-	17,258	17,258
Gaýry aktiwler		-	245	16,329	17,054	-	-	33,628
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI		7,401,028	7,482,595	5,138,617	9,941,868	3,763,472	17,258	33,744,838
MALIÝE BORÇNAMALARY:								
Banklaryň serişdeleri	2.46%	27,513	68,376	265,678	247,402	575	-	609,544
Müşderileriň serişdeleri	1.93%	167,249	316	63,527	32,882	451	-	264,425

Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlar	3.69%	270,321	1,292,548	1,292,548	9,244,977	3,039,582		15,139,976
Göterim hasaplanýan maliýe borçnamalaryň hemmesi		465,083	1,361,240	1,621,753	9,525,261	3,040,608	-	16,013,945
Banklaryň serişdeleri		30,183	-	-	-	-	-	30,183
Müşderileriň serişdeleri		16,707,935	-	-	-	-	-	16,707,935
Gaýry borçnamalar		2,008	1,115	16,524	-	-	-	19,647
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI		<u>17,205,209</u>	<u>1,362,355</u>	<u>1,638,277</u>	<u>9,525,261</u>	<u>3,040,608</u>	<u>-</u>	<u>32,771,710</u>
Aktiwler bilen borçnamalaryň arasyndaky aratapawut		(9,804,181)	6,120,240	3,500,340	416,607	722,864	17,258	
Göterim hasaplanýan aktiwler bilen borçnamalaryň arasyndaky aratapawut		477,667	6,121,110	3,500,535	399,553	722,864	-	

1 aýa çenli üzüliş möhleti bilen aktiwleriň we borçnamalaryň arasyndaky oňaýsyz aratapawut talap edilýänçä depozitler bilen baglylykda ýüze çykýar. Ýüze çykýan borçnamalar boýunça töwekgelçilikleri dolandyrmak üçin Bank aktiwleriň we borçnamalaryň arasyndaky üzülmeleriň deň gelmezligine gözgeçilik edýär. Goşmaça, Bank üzülişiň gysga möhletlerine garamazdan, girdejileriň oňositel durnukly çeşmesi bolup durýan belli bir maliýe gurallaryny kesgitleýär. Şu gural müşderileriň hasaplary we beýleki banklaryň serişdeleri bolup durýar.

	Ortaça ölçenen %	1 aýa çenli	1 - 3 aý	3 aý - 1 ýyl	1 ýyl - 5 ýyl	5 ýyldan gowrak	Möhlet kesgitlen medik	2018 ý. Jemi (gaýtadan seredilen)
MALIÝE AKTIWLERI:								
Banklardaky serişdeler	3.59%	8,152,266	52,500	150,000	345,000	-	-	8,699,766
Müşderilere berlen karzlar	4.64%	431,855	1,045,357	2,342,377	10,992,205	3,247,456	-	18,059,250
Maýa goýumlar	5.00%	4,045	-	95,000	10,000	-	-	109,045
Göterim hasaplanýan maliýe aktiwleriň hemmesi		8,588,166	1,097,857	2,587,377	11,347,205	3,247,456	-	26,868,061
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri		5,999,833	-	-	-	-	-	5,999,833
Banklardaky serişdeler		1,899,574	-	-	-	-	-	1,899,574
Maýa goýumlar		-	-	-	-	-	13,225	13,225
Gaýry aktiwler		-	39,848	-	-	-	1,102	40,950
								-
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI		<u>16,487,573</u>	<u>1,137,705</u>	<u>2,587,377</u>	<u>11,347,205</u>	<u>3,247,456</u>	<u>14,327</u>	<u>34,821,642</u>
MALIÝE BORÇNAMALARY:								
Banklaryň serişdeleri	2.43%	-	-	-	262,519	167,352	64,476	494,347
Müşderileriň serişdeleri	1.71%	106,391	-	-	158,201	-	-	264,592
Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlar	4.59%	1,529	1,040,283	1,951,530	9,889,666	3,871,514	-	16,754,522
Göterim hasaplanýan maliýe borçnamalaryň hemmesi		107,920	1,040,283	1,951,530	10,310,386	4,038,866	64,476	17,513,461
Banklaryň serişdeleri		-	-	-	-	-	-	-
Müşderileriň serişdeleri		16,492,817	-	-	-	-	-	16,492,817
Gaýry borçnamalar		-	30,867	-	-	-	1,104	31,971
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI		<u>16,600,737</u>	<u>1,071,150</u>	<u>1,951,530</u>	<u>10,310,386</u>	<u>4,038,866</u>	<u>65,580</u>	<u>34,038,249</u>
Aktiwler bilen borçnamalaryň arasyndaky aratapawut		(113,164)	66,555	635,847	1,036,819	(791,410)	(51,253)	

Göterim hasaplanýan aktiwler bilen borçnamalaryň arasyndaky aratapawut	8,480,246	57,574	635,847	1,036,819	(791,410)	(64,476)
--	-----------	--------	---------	-----------	-----------	----------

Aktiwleriň we borçnamalaryň üzülyän döwürleri we kabul ederlikli harajatlarda (olaryň üzülyän pursatynda) göterim borçlary çalşyrmak ukyplylygy Bankyň likwidiliginiň we onuň göterim stawkalarynyň we alyş-çalyş nyrlarynyň üýtgäp durmaklaryna duýgurlygynyň kesgitlenilmeginde iň wajyp şertleri bolup durýar.

Likwidligiň töwekgelçiliginiň we göterim stawkanyň üýtgemeginiň töwekgelçiliginiň mundan beýläkdäki seljermesi 7 MHHÜ laýyklykda aşakdaky tablisalarda görkezilen. Şu tablisalarda görkezilen möçberler balans hasabatynda şöhlendirilen möçberlere laýyk gelmeýär, çünki aşakda görkezilen tablisa netijeli göterim stawkanyň usuly boýunça balans hasabatynda ykrar edilmedik, şertnamalar boýunça galan jemlenen tölegleri (şol sanda göterimleriň tölenilmegi) görkezýän maliýe borçlaryň üzülmeginiň möhletleriniň seljermesini öz içine alýar.

Diskontirlenmedik maliýe borçnamalaryň seljermesi

Aşakda getirilen tablisa şertnamalaýyn diskontirlenmedik pul akymalary boýunça 2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdayyna Bankyň borçnamalarynyň paýlanylmagyny görkezýär.

	Ortaça ölçenen %	1 aýa çenli	1 - 3 aý	3 aý - 1 ýyl	1 ýyl - 5 ýyl	5 ýyldan gowrak	2019 ý. 31-nji dekabry Jemi
MALIÝE BORÇNAMALARY:							
Banklaryň serişdeleri	2.46%	28,787	70,740	275,228	261,534	575	636,864
Müşderileriň serişdeleri	1.93%	16,875,347	632	64,316	33,433	572	16,974,300
Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlar	3.69%	333,980	1,392,582	1,709,782	11,027,989	3,421,231	17,885,564
Gaýry borçnamalar		2,008	1,115	16,524	-	-	19,647
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI		17,240,122	1,465,069	2,065,850	11,322,956	3,422,378	35,516,375
	Ortaça ölçenen %	1 aýa çenli	1 - 3 aý	3 aý - 1 ýyl	1 ýyl - 5 ýyl	5 ýyldan gowrak	2018 ý. 31-nji dekabry Jemi (gaýtadan seredilen)
MALIÝE BORÇNAMALARY:							
Banklaryň serişdeleri	2.43%	3,876	5,947	19,388	323,683	207,537	560,431
Müşderileriň serişdeleri	1.71%	16,600,056	1,112	3,058	163,610	-	16,767,836
Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlar	4.59%	-	1,378,089	3,321,224	3,783,798	14,572,048	23,055,159
Gaýry borçnamalar		-	31,971	-	-	-	31,971
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI		16,603,932	1,417,119	3,343,670	4,271,091	14,779,585	40,415,397

Bazar töwekgelçiligi

Bazar töwekgelçiligi göterim stawkanyň üýtgemeginiň töwekgelçiligini, walýuta töwekgelçiligi we Bank sezewar bolýan beýleki baha töwekgelçiliklerini öz içine alýar. 2019-njy ýylda şu töwekgelçilikleriň düzümünde we Bankda şu töwekgelçiliklere baha bermek we olary dolandyrmak usullarynda üýtgemeler bolup geçmedi.

Üýtgeýän göterim stawkaly serişdeler çekilen ýagdaýynda töwekgelçilikler kesgitli we üýtgeýän stawkalar boýunça karzlaryň arasyndaky zerur gatnaşygy goldamak arkaly Bank tarapyndan dolandyrylar.

Göterim stawkasynyň üýtgemegine duýgurlygyň seljermesi

Bank bazar şertleriniň amatsyz üýtgemeleri sebäpli ýüze çyky biljek mümkin ýitgilere döwürleýin baha bermekligi geçirmek arkaly göterim stawkasynyň üýtgemeginiň töwekgelçiliklerini dolandyryar. Kontrolling bölümi Bankyň gündelik maliýe ýagdaýynyň monitoringini geçirýär, göterim stawkasynyň üýtgemegine Bankyň duýgurlygyna we onuň Bankyň girdejisine bolan täsirine baha berýär.

Walýuta töwekgelçiligi

Walýuta töwekgelçiligi walýutalaryň alyş-çalyş nyrlarynyň üýtgemegi sebäpli maliýe guralyň gymmatynyň üýtgemeginiň töwekgelçiligi bolup durýar. Bankyň maliýe ýagdaýy we pul serişdeleriniň akymlyary daşary ýurt walýutalarynyň alyş-çalyş nyrlarynyň üýtgäp durmagynyň täsirine sezewar edilen. Ýolbaşçylar Banka milli we daşary ýurt walýutalarynyň nyrynyň ep-esli üýtgäp durmalaryndan ýitgileri azaltmaga ýardam berýän manadynyň göz önünde tutulýan hümmetiniň gaçmagyndan we gaýry makroykdysady görkezijilerinden ugur alyp, açyk walýuta pozisiýasyny kesgitlemek arkaly walýuta töwekgelçiliginiň dolandyrylmagyny amala aşyrýar.

Bankyň walýuta töwekgelçiliginiň derejesi barada maglumat aşakda görkezilen:

	Manat	ABŞ-nyň dollary	Ýewro	Ýapon ýenasy	Hytaý yuany	Gaýry	2019 ý. 31-nji dekabry Jemi
MALIÝE AKTIWLERI:							
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	2,265,845	3,875,281	9,091	-	-	767	6,150,984
Banklardaky serişdeler	752,400	10,094,678	1,131	1,062	-	2,310	10,851,581
Müşderilere berlen karzlar	691,981	11,835,765	1,798,550	1,626,955	627,927	-	16,581,178
Maýa goýumlar	111,775	15,692	-	-	-	-	127,467
Gaýry aktiwler	16,547	16,798	-	-	283	-	33,628
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI	3,838,548	25,838,214	1,808,772	1,628,017	628,210	3,077	33,744,838
MALIÝE BORÇNAMALARY:							
Banklaryň serişdeleri	472,777	19,500	146,533	-	-	917	639,727
Müşderileriň serişdeleri Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlar	2,506,492	14,459,871	3,913	-	-	2,084	16,972,360
Gaýry borçnamalar	-	11,419,565	1,521,711	1,562,132	636,568	-	15,139,976
	3,110	13	-	16,524	-	-	19,647
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI	2,982,379	25,898,949	1,672,157	1,578,656	636,568	3,001	32,771,710
AÇYK POZISIÝA	856,169	(60,735)	136,615	49,361	(8,358)	76	

	Manat	ABŞ-nyň dollary	Ýewro	Ýapon ýenasy	Hytaý ýuany	Gaýry	2018 ý. 31-nji dekabry Jemi (gaýtadan seredilen)
MALIÝE AKTIWLERI:							
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	2,341,202	3,623,198	31,891	4	8	3,530	5,999,833
Banklardaky serişdeler	494,390	10,090,531	10,674	712	-	3,033	10,599,340
Müşderilere berlen karzlar	492,483	13,337,407	1,530,992	2,127,543	570,825	-	18,059,250
Maýa goýumlar	111,251	11,018	-	-	-	-	122,269
Gaýry aktiwler	883	40,067	-	-	-	-	40,950
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI	3,440,209	27,102,221	1,573,557	2,128,259	570,833	6,563	34,821,642
MALIÝE BORÇNAMALARY:							
Banklaryň serişdeleri	326,594	7,000	160,753	-	-	-	494,347
Müşderileriň serişdeleri	2,389,765	14,315,429	50,589	-	-	1,626	16,757,409
Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlar	-	12,837,369	1,362,862	1,857,067	697,224	-	16,754,522
Gaýry borçnamalar	30,735	1,236	-	-	-	-	31,971
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI	2,747,094	27,161,034	1,574,204	1,857,067	697,224	1,626	34,038,249
AÇYK POZISIÝA	693,115	(58,813)	(647)	271,192	(126,391)	4,937	

Hasaba alyş toparlary we adalatly baha

Aşakda getirilen tablisa 2019-njy ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna maliýe aktiwleriň we borçnamalaryň balans hem adalatly bahalaryny aýan edýär.

	Amortizirle nen baha boýunça bahalandyr lýanlar	OPweU üstünden adalatly baha boýunça bahalandyry lýanlar	PSD üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylý anlar	Umumy balans bahasy	Adalatly baha
MALIÝE AKTIWLERI:					
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	6,150,984	-	-	6,150,984	6,150,984
Banklardaky serişdeler	10,851,581	-	-	10,851,581	10,851,581
Müşderilere berlen karzlar	16,581,178	-	-	16,581,178	16,581,178
Maýa goýumlar	110,209	17,258	-	127,467	127,467
Gaýry aktiwler	33,628	-	-	33,628	33,628
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI	33,727,580	17,258	-	33,744,838	33,744,838
MALIÝE BORÇNAMALARY:					
Banklaryň serişdeleri	639,727	-	-	639,727	639,727
Müşderileriň serişdeleri	16,972,360	-	-	16,972,360	16,972,360
Banklardan we gaýry maliýe edarylaryndan alnan karzlar	15,139,976	-	-	15,139,976	15,139,976
Gaýry borçnamalar	19,647	-	-	19,647	19,647
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI	32,771,710	-	-	32,771,710	32,771,710

Aşakda getirilen tablisa 2018-nji ýylyň 31-nji dekabry ýagdaýyna maliýe aktiwleriň we borçnamalaryň balans hem adalatly bahalaryny aýan edýär.

	Amortizirle nen baha boýunça bahalandyr lýanlar	OPweU üstünden adalatly baha boýunça bahalandyry lýanlar	PSD üstünden adalatly baha boýunça bahalandyrylý anlar	Umumy balans bahasy	Adalatly baha
MALIÝE AKTIWLERI:					
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	5,999,833	-	-	5,999,833	5,999,833
Banklardaky serişdeler	10,599,340	-	-	10,599,340	10,599,340
Müşderilere berlen karzlar	18,059,250	-	-	18,059,250	18,059,250
Maýa goýumlar	109,046	13,224	-	122,269	122,269
Gaýry aktiwler	40,950	-	-	40,950	40,950
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI	34,808,419	13,224	-	34,821,642	34,821,642
MALIÝE BORÇNAMALARY:					
Müşderileriň serişdeleri	494,347	-	-	494,347	494,347
Banklardan we gaýry maliýe edarylaryndan alnan karzlar	16,757,409	-	-	16,757,409	16,757,409
Gaýry borçnamalar	16,754,522	-	-	16,754,522	16,754,522
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI	31,971	-	-	31,971	31,971
MALIÝE BORÇNAMALARY:	34,038,249	-	34,038,249	34,038,249	34,038,249

Maliýe gurallarynyň adalatly bahasynyň iýerarhiýa derejeleri

Adalatly baha mejburi ýa-da likwidasion satuw ýagdaýlaryndan başga, biri birine garaşsyz bolan, geleşigi amala aşyrmaga isleg bidriýän, oňat habardar edilenleriň arasyndaky şu geleşikde maliýe guralynyň satyn alnyp bilinýän gymmaty hökmünde kesgitlenilýär. Görkezilen baha bermelerde Bankda bar bolan şol bir

ýa-da başga maliýe gurallarynyň toplumynyň hakyky ýerlenilmeginde onuň alyp biljek pul möçberleri görkezilip bilinmez.

Pul serişdeleriniň balans gymmaty şu maliýe gurallarynyň gysga möhletliliği sebäpli adalatly baha takmynan deň.

MHHÜ (IFRS) 13 häzirki bazar şertlerinde baha bermäniň senesinde esasy (ýa-da has amatly) bazarda adaty geleşigiň çäklerinde aktiwiniň satuwynda alyp bilinýän ýa-da borçnamanyň geçirilmeginde tölenilip bilinýän adalatly bahasyny kesgitleýär. Çünki Bankyň maliýe gurallarynyň uly bölegi üçin bazarlar ýok, bar bolan ykdysady ýagdaýynyň we guruly häsiýetlendirýän spesifik töwekgelçilikleriň şertlerinde adalatly bahany kesgitlemek üçin pikirlenmäni ulanmaly.

2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna şu bahany kesgitlemeklik oňaýly bolan maliýe gurallarynyň adalatly bahasyna baha bermek boýunça Bank tarapyndan aşakdaky usullar we çaklamalar ulanyldy:

Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri – pul serişdeleriniň we olaryň ekwiwalentleriniň häzirki bahasy adalatly baha gabat gelyärler.

Alynmaly hasaplar we gaýry debitor bergisi – häzirki baha şu maliýe gurallarynyň adalatly bahasyna takmynan gabat gelyär, çünki şübheli bergiler üçin ätiýaçlyk karz töwekgelçiligini görkezmek üçin zerur diskontyň ygtyýar edilýän baha bermesi bolup durýar.

Tölenmeli hasaplar we gaýry borçnamalar – häzirki baha gurulyň gysga möhletli häsiýeti sebäpli, şu maliýe gurallarynyň adalatly bahasyna takmynan gabat gelyär.

Uzak möhletli borçnamalar – häzirki baha adalatly baha takmynan gabat gelyär, çünki uzak möhletli borçnamalarynyň göterim stawkasy meňzeş karz töwekgelçiligi we hasabat senesinde üzüliş möhleti bilen bolan karzlara salgylanyp, bazar stawkasyna takmynan bazar stawkasyna gabat gelyär.

Adalatly baha, ilkinji nobatda, bar bolanda bazaryň elýeter başlangyç maglumatlaryna esaslanan baha emele getirmäniň bazar kotirowkalaryny ýa-da standart modellerini ulanmak bilen kesgitlenilýär hem-de garaşylýan jemi geljekki pul serişdeleriniň gelmegi/gaýtmagy bolup durýar. Bank aşakdaky görnüşde maliýe aktiwiniň ýa-da borçnamasynyň adalatly bahasyna baha bermek üçin ulanylýan başlangyç maglumatlarynyň çeşmesiniň derejesine we synlanyjylygyna esaslanan, üç derejeli iýerarhiýadaky maliýe gurallarynyň adalatly bahasyny klassifisirleýär:

1-nji dereje	1-nji derejäniň başlangyç maglumatlary – bu Bankyň baha kesme senesinde girme ygtyýaryny alyp biljek meňzeş aktiwleri ýa-da borçnamalary üçin aktiw bazarlarynda kotirlenilýän bahalar (düzedilmeýän).
2-nji dereje	2-nji derejäniň başlangyç maglumatlary – bu 1-nji derejä goşulan kotirlenilýän bahalar bolup durmaýan we aktiw ýa-da borçnama üçin göni ýa-da göni däl synlanylýan bolup durýan, başlangyç maglumatlary.
3-nji dereje	3-nji derejäniň başlangyç maglumatlary – bu aktiw ýa-da borçnama üçin synlanylmaýan başlangyç maglumatlary.

Birinji derejeli başlangyç maglumatlaryna, ilkinji nobatda, biržada söwdasy edilýän maliýe aktiwleri we maliýe borçnamalary degişli, şol bir wagtda ikinji derejeli klassifikasiýa, ilki bilen, adalatly bahasy, esasan, walýuta kotirowkalaryndan we aňsatlyk bilen synlanylýan kotirowkalardan kesgitlenilýän maliýe aktiwlerini we maliýe borçnamalaryny öz içine alýarlar. Üçünji derejeli klassifikasiýa, ilkinji nobatda, adalatly bahasy, esasan, degişli bazar baha bermelerini, hili we karz differensiallaryny ulanylýan modellerden gelip çykýan maliýe aktiwleri hem maliýe borçnamalary degişlidir. Haçan-da Bank synlanylýan bazar başlangyç maglumatlarynyň kömegi bilen adalatly bahany tassyklap bilmedik şertlerinde (üçünji derejeli adalatly baha), beýleki baha berme modeliniň adalatly bahanyň ep-eli tapawutlanýan baha bermelerine getirip bilmegi mümkindir.

Bankyň syýasatyna laýyklykda maliýe gurallarynyň söwdasy bilen bagly bolan amallar özara hasaba alyş barada umumy ylalaşyklaryň çäklerinde ýa-da kontragentleriniň tölemäge ukypsyz bolan ýa-da batan ýagdaýynda olaryň önünde/olardan galyndylaryň özara hasaba alyş mümkinçiligi barada beýleki möhletli şertnamalar resmileşdirilýärler.

Aşakda getirilen tablisalar 2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna maliýe aktiwleriniň we maliýe borçnamalarynyň adalatly bahasyny görkezýärler. Wagtly-wagtynda esasda adalatly baha boýunça bahalandyrylýan gaýry aktiwler we borçnamalar, pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri. Wagtly-wagtynda edilmeyän esasda adalatly baha üçin baha bermeler geçirilmedi.

	1-nji dereje	2-nji dereje	3-nji dereje	2019 ý. 31-nji dekabry Umumy balans gymmaty
MALIÝE AKTIWLERI:				
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	6,150,984	-	-	6,150,984
Banklardaky serişdeler	-	10,851,581	-	10,851,581
Müşderilere berlen karzlar	-	16,581,178	-	16,581,178
Maýa goýumlar	15,692	111,775	-	127,467
Gaýry aktiwler	-	-	33,628	33,628
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI	6,166,676	27,544,534	33,628	33,744,838

MALIÝE BORÇNAMALARY:				
Banklaryň serişdeleri	-	639,727	-	639,727
Müşderileriň serişdeleri	-	16,972,360	-	16,972,360
Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlar	-	15,139,976	-	15,139,976
Gaýry borçnamalar	-	-	19,647	19,647
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI	-	32,752,063	19,647	32,771,710

	1-nji dereje	2-nji dereje	3-nji dereje	2018 ý. 31-nji dekabry Umumy balans gymmaty (gaýtadan seredilen)
MALIÝE AKTIWLERI:				
Pul serişdeleri we olaryň ekwiwalentleri	5,999,833	-	-	5,999,833
Banklardaky serişdeler	-	10,599,340	-	10,599,340
Müşderilere berlen karzlar	-	18,059,250	-	18,059,250
Maýa goýumlar	11,018	111,251	-	122,269
Gaýry aktiwler	-	-	40,950	40,950
MALIÝE AKTIWLERIŇ HEMMESI	6,010,851	28,769,841	40,950	34,821,642

MALIÝE BORÇNAMALARY:				
Banklaryň serişdeleri	-	494,347	-	494,347
Müşderileriň serişdeleri	-	16,757,409	-	16,757,409
Banklardan we gaýry maliýe edaralaryndan alnan karzlar	-	16,754,522	-	16,754,522
Gaýry borçnamalar	-	-	31,971	31,971
MALIÝE BORÇNAMALARYŇ HEMMESI	-	34,006,278	31,971	34,038,249

Walýuta töwegelçilige duýgurlygyň seljermesi

Aşakda getirilen tablisada 2019-njy we 2018-nji ýyllarda Bankyň walýutalaryň manada bolan nyrhynyň ýokarlanmagynyň we azalmagynyň 25%-e duýgurlygynyň seljermesi görkezilen. Bankyň Ýolbaşçylary Türkmenistanda bar bolan ykdysady şertlerde 25% azaldylmanyň manadyň walýutalara bolan resmi alyş-çalyş nyrhynyň realistik üýtgemesini görkezýär. 25% - bu Bankyň içinde Bankyň esasy dolandyryş işgärleri üçin walýuta töwegelçiligi barada hasabatlar düzülende ulanylýan duýgurlyk derejesi we ol Bankyň ýolbaşçylary tarapyndan walýuta nyrlaryň mümkin üýtgemesine baha bermeklik bolup durýar. Duýgurlygyň seljermesine diňe döwrüň ahrynda bar bolan daşary ýurt walýutasyndaky möçberler goşulan, olaryň konwertasiýasynda döwrüň ahrynda hereket edýänler bilen deňeşdirilende 10% üýtgedilen nyrlar ulanylýarlar.

Aşakda getirilen tablisa 2019-njy we 2018-nji ýyllaryň 31-nji dekabry ýagdaýyna maliýe aktiwini nominal gymmaty esasynda sap arassa peýda täsiri görkezilen:

	2019 ý. 31-nji dekabry		2018 ý. 31-nji dekabry (gaýtadan seredilen)	
	Resmi nyrh, +25%	Resmi nyrh, - 25%	Resmi nyrh, +25%	Resmi nyrh, - 25%
Peýda we ýitgilere täsir	<u>26,551</u>	<u>(26,551)</u>	<u>85,598</u>	<u>(85,598)</u>

Duýgurlygyň seljermesine çäklendirmeler

Ýokarda getirilen tablisalarda esasy çaklama esaslanan üýtgame effekti görkezilen, şol wagtda beýleki çaklamalar üýtgedilmän galdyrylýar. Hakykatda çaklamalar bilen beýleki faktorlaryň arasynda aragatnaşyk bar. Şeýle hem duýgurlygyň çyzyklaýyn däl häsiýetiniň bardygyny bellemek zerur, şonuň üçin alnan netijeleriň interpolýasiýasy ýa-da ekstrapolýasiýasy geçirilmeli däl.

Duýgurlygyň seljermesi Bankyň aktiwleri we borçnamalary işjeň dolandyryandygyny göz önünde tutmaýar. Şuňa goşmaça hökmünde Bankyň maliýe ýagdaýy bazarda bolup geçýän üýtgemelere baglylykda üýtgetmelere sezewar edilip biliner. Mysal üçin, maliýe töwegelçilikler ulgamynda Bankyň strategiýasy bazaryň üýtgäp durma töwegelçiligini dolandyrmaklyga gönükdirilen. Gymmatly kagyzlar bazarynda nyrlaryň birden ýaramaz üýtgän halatynda ýolbaşçylar maýa goýumlary satmak, maýa goýum bukjasyň düzümini üýtgetmek ýaly usullara, şeýle hem başga gorag usullara ýüz tutup biler. Degişlilikde, çaklamalaryň üýtgemegi borçnamalara täsir edip bilmez we balansda bazar nyry boýunça hasaba alynýan aktiwlere möhüm täsir edip bilmez. Şu ýagdaýda aktiwlere we borçnamalara baha bermekligiň dürli usullary hususy serişdeleriň ululygynyň ep-esli üýtgemelerine getirip biler.

Ýokarda getirilen seljermede başga çäklendirmeler haýsydyr ynamlylyk derejesi bilen önünden görüp bolmajak, bazardaky geljekki üýtgemeler barada Bankyň çaklamasy bolup durýan mümkin töwegelçiligi aýan etmek maksady bilen bazarda gipotetiki hereketleriň ulanylmagyny öz içine alýar.

21. SEGMENT HASABATLARY

Bankyň işleri diňe täjirçilik karzlaşdyrma we beýleki bank işlerine degişli bolup durýar, hem-de Türkmenistanda jemlenen.

22. HASABAT SENESINDEN SOŇKY WAKALAR

2020-nji ýylyň başynda dünýäde täze koronawirus örän çalt ýaýrap başlady, ol bolsa Bütindünýä Saglygy goraýyş Guramasynyň (BSG) 2020-nji ýylyň mart aýynda pandemiýanyň başlandygyny yglan etmegine getirdi. Koronawirusyň ýaýramagyny togtatmak üçin ýurtlaryň köpüsi tarapyndan görülyän çäreler kompaniýalaryň köpüsi üçin düýpli amallar kynçylyklaryna getirýärler we dünýädeki maliýe bazarlaryna düýpli täsir edýärler. Bütindünýä Saglygy goraýyş Guramasy Türkmenistanda koronawirusyň ýoklugyny resmi taýdan tassyklady. Wirusyň dünýäde ýaýrap başlanmagyndan bäri döwletimiz ýokanç keseliň öňüni almak boýunça ähli zerur ädimleri etdi. Emma COVID-19-yň bütin dünýä ykdysadyýete we esasy maliýe bazarlaryna şu ýaramaz täsirine garamazdan, ol Bankyň 2020-nji ýylyň 31-nji dekabrynda tamamlanan ýyldaky maliýe ýagdaýyna we işiniň netijelerine hem täsir edip biler.

Bankyň şu maliýe hasabatlylygynyň çykarylýan senesinde MHHÜ (IAS) 10 “Hasabat döwründen soňky wakalara” laýyklykda, maliýe hasabatlylygynda açyp görkezilmeli hiç hili başga möhüm wakalar ýa-da geleşikler bolmady.

Baker Tilly Klitou And Partners SRL trading as Baker Tilly is a member of the global network of Baker Tilly International Ltd., the members of which are separate and independent legal entities.

© 2020 Baker Tilly

Contact us

Bucharest Office
4B Gara Herastrau Street, 10th
Fl., 2nd Sector, 020334
Bucharest Romania

T: +40 21 3156100
F: +40 21 3156102
E: info@bakertilly.ro
W: www.bakertilly.ro